

EDMOND ROSTAND  
VERTALING ERIK BINDERVOET

CYRANO  
DE  
BERGERAC

## Personages

### Stemmen

Cyrano de Bergerac

Christian de Neuvilette

Graaf De Guiche

Ragueneau

Le Bret

Kapitein Carbon de Castel-Jaloux

De cadetten

Lignière

De Valvert

Een markies

Tweede markies

Derde markies

Montfleury

Bellerose

Jodelet

Cuigy

Brissaille

Een lastpost genaamd Hein

Een musketier

Een andere musketier

Een Spaanse officier

Een cavalierist

De drager  
Een burger  
Zijn zoon  
Een zakkenroller  
Een toeschouwer  
Een wachter  
Bertrandou de pijp  
Een kapucijn  
Twee muzikanten  
De pages  
De dichters  
De banketbakkers  
Roxane  
Zuster Martha  
Het lopend buffet  
Moeder Marguerite de Jésus  
De dueña  
Zuster Claire  
Een actrice  
De soubrette  
Het bloemenmeisje

De meute, burgers, markiezen, musketiers, zakkenrollers,  
banketbakkers, dichters, Gasconse cadetten, acteurs, violisten, pages,  
kinderen, soldaten, Spanjolen, toeschouwers van beiderlei kunne,  
précieuzen, actrices, burgeressen, nonnen etc.

(De eerste vier bedrijven in 1640, het laatste in 1655.)

## proloog

Atrecht, beleg, ouverture, een open begin, c'est la revolution numéro neuf, l'action tomate avant la lettre. Stemmen op, aanvankelijk in de vorm van gefluister, gevolgd door schijnwerpers, maar tevergeefs, steeds net mis, m.a.w. het publiek dat net gaat zitten of nog snel een drankje bestelt, komt even in het zonnetje te staan, heel even. 't Is een loop, in de loop, dus men hoeft niet veel van de tekst te missen. Min of meer ad lib, als dit er maar in voorkomt, ongeveer, voor uit- en inbreiding vatbaar:

stemmen

Zijn ze weg?...

Je weet het niet...

Jij weet het niet...

Ik weet niet...

Hun spionnen zijn overal...

Hoe weet je dat?

Omdat ze onherkenbaar zijn!

Nou, ze dragen allemaal stofjassen.

En clownsneuzen.

En flapschoenen.

Zijn ze weg?

Nou, van de honger hoeven we niet om te komen.

Anders wel van de dorst?

Ik sterf van de dorst!

En aan het einde roep ik: hachee!

Patat!

Eerste ronde!

Heeft het nog zin?

Ik weet niet, heb jij nog zin?

zingen

Cadetten zijn we, uit Gasconje...

De bar is open!

Oh, ik ben kwaad!

Kwaad bloed, kwaai gedachten, boze bui?

Ik heb het koud!

Heeft iemand de bezem gezien?

Is ie weg?

Je weet het niet...

Kan er misschien een raam open?

Het is om te stikken hier.

Is Bloemenberg er al?

Is die niet...

Nee, die is wel!

Die is goed!

Mocht die dan wel...

Ja, die mocht nu niet!

Heb jij al wat verkocht?

Ze kunnen elk moment terugkomen.

Elk moment...

Tel ze.

Wat?

Elk moment.

Het volgende of het vorige?

Weet niet. Geeft niet. Maakt niet uit.

Elk moment vanaf nu.

Nu!

1 – 2 – 3 – 4...

Behalve onzin bedoel je?

Zijn ze weg?

O, maar die komen wel terug hoor.

Dat geef ik je op een briefje.

Krijgstrompetten schallen...

Ze roeren de trom...

Deze avond wordt mede mogelijk gemaakt!

Actie! Actie!

We horen de klanken van de reggae-uitvoering van de Marseillaise  
verloren gaan in het gedruis en geroezemoes.

Heeft het überhaupt nog wel zin?

Überhaupt en tout court bedoel je?

5 – 6 – 7... brave kindjes blijven leven...

Mwâh...

We klussen er allemaal bij in dit bedrijf...

De bar is open!

Weet iemand hoe laat het is?

Heeft iemand enig idee van de tijd?

Nou dan.

Eerste Bedrijf. Acte Une.

Une représentation à l'Hôtel de Bourgogne

en millesixcentquarante.

Voilà, de wereld als wil en voorstelling  
in een notendop, in Hotel Bourgondië,  
anno 1640.

Dat staat er. Zo begint het. Deze Comédie héroïque en cinq actes, en  
vers, deze heldenkomedie in vijf bedrijven, in verzen. Zo begint het...

Als we beginnen...

Als we ooit beginnen...

Je kunt niet beginnen als je niet eerst bent  
opgehouden.

Het theater is dood, leve het theater!

Hou je waffel!

Lik me reet!

Het begint zo!

De bar is open!

Heeft iemand Bloemenberg gezien?

Is ie weg?

Zijn ze weg?

Dit staat er ook, in de anonieme non-recensie van de eerste  
Nederlandse vertaling,  
vervaardigd door niemand minder dan Willem Kloos, in 'De Gids,' 1898:  
'Wij hebben den Cyrano in ons land vertoond gezien, en goed vertoond.  
Voor de toehoorders, die het stuk niet kenden gingen de geestigheden,  
het bijna valsch-vernunftige en precieuse, de toespelingen,  
woordspelingen, rijmspelingen en alles wat het zijn eigenaardig cachet  
geeft, zoo goed als geheel verloren; zij die zich door lezing hadden  
voorbereid, lachten op het goede oogenblik en hadden schik in al het

kunstige van het werk; maar allen zonder onderscheid moesten voelen dat hun hier iets werd voorgezet, dat heel ver van hen afstond, de overrijpe vrucht van een anderen geest en van een ander tijdperk.'

Schitterend!

Zin in!

Overrijp!

5 – 6 – 7... brave kindjes blijven leven...

Er staat nog meer...

'En nu is men – zoo waar! – den Cyrano gaan vertalen! Waarom heeft Rostand dat niet voorzien? Waarom heeft hij niet, in plaats van het gewone 'tous droits de traduction réservés', een onafwijsbaar 'traduction interdite' voor den ingang van zijn komedie geplaatst? Misschien zou dit de vertalers hebben afgeschrikt of tot inkeer gebracht.

Want van zulk een werk moet men af blijven. En waagt men er zich aan, bezit men ook al – wat weinigen bezitten – de diepgaande kennis van oud en nieuw Fransch in zijn fijnste schakeeringen, de kennis ook van de Fransche letterkunde, die voor een tot in de bijzonderheden begrijpen van den Cyrano onmisbaar is, dan nog kan de handigste, vernuftigste, schranderste vertaler, misschien hier en daar een gelukkig equivalent vinden, een verrassend rijm en een goed geslaagde tirade, maar het geheel van zijn arbeid moet gebrekkig werk blijven, gezocht van beeld, gewrongen van taal en kreupel van rijm. Dat is de reden waarom wij over de vertaling van Willem Kloos liefst zwijgen. En wil men het, in plaats van een reden, een voorwendsel noemen, dan zullen wij in die qualificatie berusten.'

Eens.

Oneens.  
Weet niet.  
Zes keer.  
Schitterend!  
Zin in!  
En het rijmt allemaal!  
Moet dat?  
Ja, dat moet!  
Kunnen we...  
Gaan we beginnen?  
We gaan...  
Beginnen!  
Zijn ze weg?

eerste bedrijf

Een voorstelling in het Hôtel de Bourgogne

De zaal van het Hôtel de Bourgogne in 1640. Een soort tennishal die is ingericht en opgetuigd voor voorstellingen.

De zaal is een rechthoek waar we schuin op kijken, zodat een van de zijden de achterwand vormt die rechts op de voorgrond begint en doorloopt tot linksachter en een hoek maakt met het podium waarvan we een uitsnede zien.

Dit podium is aan twee kanten, langs de coulissen, volgestouwd met banken. Het doek bestaat uit twee tapijten die open en dicht kunnen. Boven de Harlekijnsmantel het koninklijke wapenschild. Brede traptreden leiden van het podium de zaal in. Aan weerszijden van deze treden is plaats voor de violisten. Voetlicht van kaarsen.

Opzij twee verdiepingen met galerijen: de bovenste rang is onderverdeeld in loges. Geen zitplaatsen op de begane grond die het podium is van het theater zelf; aan het uiteinde van deze parterre, dat wil zeggen, rechts op de voorgrond, een paar banken die een tribune vormen en, onder een trap die naar de bovenste plaatsen leidt en waarvan we alleen het onderste deel zien, een soort buffet, versierd met kandelaartjes, vazen met bloemen, kristallen glazen, borden met gebak, flessen etc.

Achter, in het midden, onder de galerij met de loges, de ingang van het theater. Grote deur die ver genoeg open staat om de toeschouwers binnen te laten.

Op de panelen van deze deur en her en der, zoals boven het buffet rode affiches waarop te lezen staat: CLORISE.

Als het doek opgaat is de zaal nog halfdonker en leeg. De kroonluchters zijn neergelaten en liggen midden op de parterre om te worden aangestoken.

## Eerste scène

Het publiek dat binnendruppelt. Edellieden, Burgers, Lakeien, Pages, Zakkenroller, de Portier, etc, daarna de markiezen, Cuigy, Brissaille, het Lopend Buffet, de Violisten, etc. We horen tumult van stemmen achter de deur, daarna komt een edelman bruusk binnen.

de portier die achter hem aan komt

Hola! Uw vijftien stuivers!

de edelman Toegang vrij voor mij!

de portier Waarom?

de edelman Omdat ik hier als lijfwacht van de koning kom.

de portier tegen een andere edelman die net binnenkomt En u dan?

tweede edelman Ik betaal niet!

de portier Wat...

tweede edelman Ik ben musketier.

eerste edelman kijkt om zich heen en ziet dat de zaal nog leeg is, tegen de tweede

Een dooie boel! We zorgen zelf voor ons vertier.

Kom op, we schermen op floret.

Ze kruisen de schermdegens, met een kleinere gevestkom, met een lichte, zeer buigzame vierkante kling met een floretpunt op het uiteinde, die ze hebben meegenomen.

een lakei komt binnen Hé, pst... Flanquin...

een andere al binnen Sjampansje?...

de eerste laat hem spelletjes zien die hij uit zijn wammes haalt Kaarten?

Dobbelen?

Hij gaat op de grond zitten.  
de tweede doet dat ook Très bien, crétin.  
eerste lakei haalt een stompje kaars uit zijn zak, steekt hem aan en  
plakt het op de grond Ik heb van mijn meester nog een beetje licht  
gejat.  
een wachter tegen een bloemenmeisje dat aan komt lopen  
Je bent al binnen voor het licht is, lief is dat!...  
Hij pakt haar bij haar middel.  
een van de schermers geraakt door een floretstoot Touché!  
een van de spelers Klaver!  
de wachter achtervolgt het meisje Een zoen!  
het bloemenmeisje Ze kijken!...  
de wachter sleurt haar mee naar een donker hoekje Niks te vrezen!  
een man gaat op de grond zitten met wat anderen die ook  
mondvoorraad hebben meegebracht  
Wie nog wil eten, moet wat eerder in de schouwburg wezen.  
een burger zijn zoon meetronend  
Ga daar maar zitten, jongen.  
een speler Trits van azen!  
een man haalt een fles uit zijn jas tevoorschijn en gaat ook zitten Kon je  
Bourgogne beter drinken...  
Hij drinkt.  
dan in zaal Bourgogne?  
de burger tegen zijn zoon Het lijkt hier wel een huis van ontucht, 'n  
hoerenkot!  
Hij wijst met de punt van z'n stok naar de dronkenlap.  
Zuipschuiten...

Een stoot ontwijkend botst een van de edellieden tegen hem aan.  
Schermers!  
Hij valt en komt tussen de kaartspelers terecht.  
Gokkers!  
de wachter achter hem, nog steeds in de weer met de vrouw Een  
zoentje!  
de burger sleurt zijn zoon weg Goeie God!  
– En hier, op dit toneel, voor deze galerijen  
Heeft men Rotrou gespeeld, mijn zoon!  
de jongeman En ook Corneille!  
een groep pages komt hand in hand dansend en zingend binnen  
Tra la la la la la la la la loetie...  
de portier streng, tegen de pages  
Hé, geen gesodemierter!...  
eerste page met gekrenkte trots  
Oh! Meneer! Het idee!  
vlug tegen de tweede, zodra de portier zich heeft omgedraaid Heb jij  
een snoer?  
de tweede Ja, en ik nam ook een haakje mee.  
eerste page Mooi zo. Dan kunnen wij van boven pruiken vissen.  
een zakkenroller verzamelt een groepje figuren die er crimineel uitzien  
om zich heen  
Kom, crimineeltjes, deze les mag niemand missen:  
En nu je voor de eerste keer uit stelen gaat...  
tweede page roept naar de andere pages die al in de hogere galerijen  
hebben plaatsgenomen  
Hé! Hebben jullie proppenschieters?

derde page van boven Yep, paraat!  
Hij blaast en bestookt ze met grauwe erwten.  
de jongeman tegen zijn vader  
Wat spelen ze voor ons?  
de burger Clorise.  
de jongeman Van wie is dat?  
de burger Van meneer Balthazar Baro. Dat is me wat!  
Hij gaat de trap op aan de arm van zijn zoon.  
de zakkenroller tegen zijn handlangers  
... En kant, met name onder knieën? Snijen maar!  
een toeschouwer tegen een ander, wijzend naar een hoek bovenin  
Bij de première van De Cid, toen zat ik daar!  
de zakkenroller maakt met zijn vingers het gebaar van gappen  
Horloges...  
de burger loopt weer naar beneden, tegen zijn zoon Straks zie jij hier  
klassemspelers staan.  
de zakkenroller maakt het gebaar van ergens iets met steelse schokjes  
uittrekken Zakdoeken...  
de burger Montfleury...  
iemand roepend van de bovenste galerij Steek nou die verdomde  
luchters aan!  
de burger Bellerose, l'Épy, la Beaupré, Jodelet!  
een page op de parterre  
Ah! Kijk! Daar hebben we het lopende buffet!...  
lopend buffet  
Frambozenwater, melk, citroenkwest...  
rumoer bij de ingang

een falsetstem Laat me, bruten!  
een lakei verbaasd Markiezen?... Parterre?...  
een andere lakei 't Is maar voor een paar minuten.  
op een groepje markiesjes  
een markies die ziet dat de zaal nog halfleeg is  
Wat nu! Wij arriveren met het algemeen?  
Niemand tot last? We trappen op geen enk'le teen?  
Ajakkes, bah!  
Hij bespeurt andere edellieden die iets eerder zijn binnengekomen.  
Cuigy! Brissaille!  
uitvoerige omhelzingen  
cuigy De getrouwen!  
Maar ja, voorlopig valt er weinig te aanschouwen...  
de markies 't Is balen, praat me d'r niet van! Is dan niets meer zeker?  
een andere markies Kom, troost je maar, markies, ziedaar de  
lichtopsteker.  
het publiek begroet de opkomst van de lichtopsteker Ah!...  
Men verzamelt zich rond de luchters die hij aansteekt. Enige personen  
hebben plaatsgenomen op de galerijen. Lignière komt binnen op de  
parterre, met Christian de Neuvilette aan zijn arm. Lignière, enigszins  
verfomfaaid, met het voorkomen van een gedistingeerde zuipschuit.  
Christian, elegant gekleed, maar enigszins uit de tijd, lijkt  
gepreoccupeerd en kijkt naar de loges.

Tweede scène

De zelfden, Christian, Lignière, daarna Ragueneau en Le Bret.

cuigy Lignière!

brissaille lachend Nog bekwaam!

lignière zachtjes tegen Christian

Stel ik je even voor?

Christian knikt instemmend.

Baron de Neuville.

het publiek in extase om de eerste ontstoken kroonluchter die omhoog gaat Ah!

cuigy tegen Brissaille, met een blik op Christian

Die kop kan er mee door.

eerste markies die het heeft gehoord Mwâh!...

lignière stelt hen voor aan Christian

De heren de Cuigy, de Brissaille.

christian buigt 't Is een eer!

eerste markies tegen de tweede Best 'n aardig typ, maar dat kostuum, dat kan niet meer.

lignière tegen Cuigy

Meneer komt uit Touraine. Hij is er nog maar net.

christian Klopt. Morgen ga ik bij de garde als cadet.

eerste markies kijkt naar de mensen die de loges binnengaan

Daar hebben we mevrouw de voorzitter Aubry!

lopend buffet Melk. Sinaasappels. Limonade.

violisten stemmen Mi... Mi... Mi...  
cuigy tegen Christian, die hij wijst op de zaal die volloopt Een hoop  
volk!  
christian Nou! Heel wat!  
eerste markies Tout-Paris!  
Ze noemen een voor een de mooi aangeklede vrouwen die  
plaatsnemen in de loges. Begroetingen beantwoord met glimlachen.  
tweede markies Mevrouw  
De Guéméné...  
cuigy De Bois-Dauphin...  
eerste markies Van wie we houden...  
brissaille De Chavigny...  
tweede markies Die onze harten stuk deed gaan!  
lignière Kijk, meneer de Corneille, rechtstreeks uit Rouen.  
de jongeman tegen zijn vader  
De Académie, is die er?  
de burger Met meer dan 'n paar!  
Boudu, Boissat, en Cureau de la Chambre, kijk daar!  
Porchères, Colomby, Bourzeys, Arbaud, Bourdon...  
Onsterfelijke namen bij elkaar op één balkon!  
eerste markies Opletten! De precieuze dames nemen plaats,  
Barthénoide, Urimédonte, Quinzekaraats ,  
Felixérie...  
tweede markies hevig opgewonden  
O God! Hun bijnamen zijn zo exquis!  
Ken jij ze allemaal?  
eerste markies Ja, allemaal, markies!

lignière neemt Christian apart Zeg, vriend, ik kwam om jou een dienst te bewijzen:

Die troela komt nu echt niet meer. Ik ga weer hijsen!

christian smekend Nee!... Hekelzanger van het hof en heel de stadse kliek,

Blijf hier en zeg me: wie maakt mij van liefde ziek.

dirigent slaat met zijn strijkstok op zijn lessenaar Attentie strijkers!...

Hij heft zijn strijkstok.

lopend buffet Limonade, kalfskroket...

De violisten beginnen te spelen.

christian Ik vrees dat zij geraffineerd is en koket,

Haar aan te spreken durf ik niet, ik mis esprit...

De taal van tegenwoordig, op straat, in belletrie

Troebleert me. Een schuchter militairtje ben ik slechts.

Haar vaste plaats is daar, die lege loge, rechts.

lignière maakt aanstalten om te gaan Ik ga.

christian Nee, blijf!

lignière Ik kan niet, D'Assoucy, die brave borst,

Verwacht me in de kroeg. Je sterft hier van de dorst.

lopend buffet loopt voor hem langs met een dienblad Orangina?

lignière Jak!

lopend buffet Melk?

lignière Bwèèk!

lopend buffet Bordeaux?

lignière Ho!

tegen Christian

Ik blijf nog even. – Laat maar komen die Bordeaux.

Hij gaat dichtbij het buffet zitten. Ze schenkt hem een glas bordeaux in.  
kreten in het publiek bij de binnenkomst van een vrolijk dik mannetje  
Ah! Ragueneau!...

lignière tegen Christian

De grote grillchef Ragueneau.

ragueneau gekleed als een banketbakker in z'n zondagse kloffie, stapt  
meteen op Lignière af

Pardon meneer, ik zoek meneer de Cyrano.

lignière stelt Ragueneau aan Christian voor

De banketteur van tonelisten en poëten!

ragueneau verlegen Da's te veel eer.

lignière Ach, zwijg, Maecenas van het eten!

ragueneau 't Is waar, de heren schuiven bij me aan...

lignière Niet af.

Hij is zelf een dichter met talent.

ragueneau Da's geen straf.

lignière Vol van verzen!

ragueneau Ja, in ruil voor een sonnetje...

lignière Geeft u een pistolet...

ragueneau Mwah! Een pistoletje!

lignière Hij verontschuldigt zich nog ook!...

Een triolet...

christian Een trilowat?

lignière Een triolet.

ragueneau Gedichtje bestaande uit strofen van acht verzen, oftewel een  
huitain, met slechts twee rijmklanken, zo gerangschikt dat de eerste  
regel terugkomt als vierde en als zevende (voorlaatste) regel van de

strofe. Monsieur Savinien de Cyrano de Bergerac kan u er straks zelf een voorbeeld van geven, zijn onvergetelijke Dit zijn de Gasconse cadetten. Een hit! Un succès fou et éclatant!  
christian Merci. Kadetten met trilobieten, da's genieten. Maar gaat u door.

lignière Een trilo... triolet beloont u toch met...

ragueneau Zoete broodjes!

lignière streng Warm banket!

– En houdt u van toneel? Theater?

ragueneau Ja, absurd veel.

lignière Met gebakjes betaalt u kaartjes voor toneel!

Uw plaats vandaag, vertel eens, even zonder dollen,

Wat kostte die?

ragueneau Eh... Vijftien moppen. Zeven bollen.

Hij kijkt overal om zich heen.

Meneer de Cyrano is er niet? Ik sta paf.

lignière Waarom?

ragueneau Montfleury speelt!

lignière Klopt, die monsieur Falstáff

Vertolkt vanavond de rol van herder Phaedo.

Wat boeit dat Cyrano?

ragueneau Uw naam is haas of zo?

Hij heeft de pest aan Montfleury en hem geraden

Gedurende een maand de planken te versmaden.

lignière die aan zijn vierde glaasje toe is Nou en?

ragueneau Montfleury speelt!

cuigy is erbij komen staan Die stopt ie niet.

ragueneau Oh! Oh!

Daar moest ik bij zijn!

eerste markies Wat voor type is die Cyrano?

cuigy Hij is een crack op houwdegen en colichemarde.

tweede markies Van adel?

cuigy Net aan. Hij is cadet bij onze garde.

wijst naar een heer die heen en weer loopt door de zaal alsof hij iemand zoekt.

Zijn vriend Le Bret vertelt u wel...

Hij roept hem.

Hallo, Le Bret!

Le Bret loopt hun kant op.

Op weg naar Bergerac?

le bret Ja, klopt, die zoek ik net.

Ik maak me ongerust.

cuigy Ach, is ie niet bijzonder?

le bret vertederd

O ja, het grootste ondermaanse wereldwonder!

ragueneau Poëet!

cuigy Soldaat!

brissaille Fysicus!

le bret Muzikant!

lignière En geen aparter uiterlijk in heel het land!

ragueneau 't Is waar! Dat Philippus van Champagne zal dralen

Om zijn gelaat op een van zijn doeken te malen,

Geloof ik wis. Bizar, buitenissig als geen,

Had hij wijlen Jacques Callot verschaft, naar ik meen,

De dolste vechtersbaas die hij ooit zou graveren!  
Een buis met zes slippen, en op zijn hoed drie veren!  
Zijn degen laat met zwier van acht'ren omhoog gaan  
Zijn mantel, als een staart van de trotse haan,  
Trotser dan Artabans, die wel ten alle dagen  
Gascoonse vruchtb're grond als bakermat zal vragen,  
Een neus!!... O, ed'le heer, wat een neus wat een neus is die neus!  
Nauw heeft men zo'n reukorgaan zijn aandacht gegeven,  
Of men roept uit: "Nee, maar da's waarlijk overdreven!"  
Dan glimlachend, denk je: "Hij zet hem af, gewis!"  
Maar och, de Bergerac laat stil hem waar hij is.  
le bret hoofdschuddend Hij draagt hem – en doorboort degene die er  
wat van zegt.  
ragueneau waardig Zijn zwaard als Parkenschaar heeft menig lot  
beslecht.  
eerste markies haalt zijn schouders op  
Hij komt niet!  
ragueneau Wel! U krijgt 'm vanavond nog te zien,  
Dat wed ik... om een plofkip Ragueneau! Haute cuisine!  
de markies lachend Top!  
kreten van bewondering in de zaal  
Roxane is net verschenen in haar loge. Zij gaat vooraan zitten. Haar  
dueña gaat achterin zitten. Christian is bezig het lopend buffet te  
betalen en kijkt niet naar haar.  
tweede markies kreetjes slakend  
Heren! Zij is echt ontstellend ravissant!  
eerste markies Een perzik is het, en nog lang geen pruimedant!

tweede markies Om in te bijten, zo verkwikkend fruitig fris  
Dat ieders hart van haar meteen verkouden is!  
christian kijkt omhoog, ontwaart Roxane en pakt Lignière meteen bij de arm Ik zie haar!  
lignière Ah! Is zij het?...  
christian Vlug. Zeg op. Ik ben nerveus.  
lignière drinkt zijn Bordeaux met kleine teugjes Magdeleine Robin, roepnaam Roxane. Verfijnd. Precieus.  
christian Helaas!  
lignière Nog vrij. Wees. Nichtje van die de Cyrano  
Van wie net sprake was...  
Op dat moment betreedt een zeer elegant gekleed heerschap, met een blauw ordelint kruislings over de borst, de loge waar hij staande even praat met Roxane.  
christian En wie is die plumeau?  
lignière De graaf de Guiche. Verliefd op haar, maar al getrouwd Met de nicht van Armand de Richelieu. Benauwt Roxane nu door haar een huwelijk aan te praten Met de Valvert, een triest figuur, een bal, verwaten En toch gedienschtig doet ie of ie naar haar smacht. Zij stemt niet toe maar graaf de Guiche heeft heel veel macht En drijft een simpel burgermeisje zó in het nauw. Maar ik ontmaskerde die gluiperige pauw In een chanson... Man! Eeuwig draagt ie mij dat na! – Het einde is venijnig... Luister... Hij staat wankelend op, heft het glas, klaar om te gaan zingen.  
christian Nee. Ik ga.

lignière Je gaat?

christian Ja, naar Valvert! Een woordje met hem spreken!

lignière Pas op, die kerel maakt je af!

richt met een wenk vanuit een ooghoek zijn aandacht op Roxane.

Je wordt bekeken.

christian 't Is waar!

Hij verzinkt in contemplatie. Vanaf dit moment komt de groep zakkenrollers steeds dichterbij hem in de buurt, als ze hem met open mond naar boven zien staren.

lignière Nee, ik ga. Ik heb dorst! Er wachten nog

Wat vrienden op me in de kroeg.

Hij loopt zigzaggend naar buiten.

le bret die de hele zaal heeft afgelopen en gerustgesteld terugkomt bij

Ragueneau

Geen Cyrano.

ragueneau ongelovig Maar toch...

le bret Ik hoop maar dat ie niet goed keek

naar dat affiche!

de zaal Spelen! Spelen!

## Derde scène

De zelfde, zonder Lignière; De Guiche, Valvert, daarna Montfleury. Een markies ziet de Guiche uit de loge van Roxane komen en de parterre oversteken, omringd door hielenlikkers, onder wie de burggraaf de Valvert.

een markies Wat een hofhouding heeft die de Guiche!

een andere markies Bah! Nog zo'n rot Gasconjer!

de eerste De Gasconjer slaagt,

Subtiel en ijskoud. Kom, je weet waar dit om vraagt.

Ze lopen op de Guiche af om hem te begroeten.

tweede markies Prachtige linten! Welke kleur is dat, meneer?

Prinsessenblauw of Duifje-kus-me-nog-een-keer?

de guiche Nee, die heet Ziek Spanjooltje.

eerste markies Goed getroffen, want

Door u komt Spanje aanstonds in de Vlaamse lappenmand!

de guiche Aanvang. We're going in.

Hij begeeft zich in de richting van het toneel, gevolgd door alle markiezen en edellieden.

Hij draait zich om en roept:

Valvert! Kom mee naar boven!

christian die hen hoort en gadeslaat, springt op bij het horen van die naam. Valvert! De burggraaf!

't Is toch niet te geloven!

Ik werp hem nee ik smijt hem...

Hij steekt zijn hand in zijn zak en komt daar die van een zakkenroller tegen. Hij draait zich om.

Wat krijgen we nou...

zakkenroller O jee.

christian zonder hem los te laten

Ik zocht een handschoen!

zakkenroller met zielige glimlach

En je vindt een klauw.

snel, op een andere toon, zacht

Laat me los. Dan vertel ik een geheim

christian houdt hem nog steeds vast O ja?

zakkenroller Ja,

Lignière...

christian Nou?

zakkenroller Die is gevild... op een haartje na.

Hij schreef een schunnig spotlied op een hoge ome,

En hedenavond wordt ie zelf te grazen genomen,

Door honderd man en mijn persoontje...

christian Honderd man!

Voor wie?

zakkenroller Dat hou ik voor me, als het effe kan.

christian haalt zijn schouders op Oh! Wie?

zakkenroller vol beroepseer

Beroepsgeheim! Dat mag je niet vertellen.

christian De plaats delict? Waar staan ze?

zakkenroller Bij de poort van Nesle.

Onderweg naar z'n huis. Hij moet gewaarschuwd worden.

christian die eindelijk zijn knuist loslaat

Maar waar kan ik hem vinden?

zakkenroller Volg de uithangborden: Café De Doelen, Tapmarin, Het Witte Paard, De Eland,

De Vriendschap, Koekenbier, Dorst, De Zwart,

de Gulden Wijnpers, de Dennenappel, de Geknalde Riem, de Twee Fakkels, de Drie Trechters, de Vier Winden, Het Molentje, het Loosje, de Engelbewaarder, de Engelse Reet, Eik en Linde, Scheltema, Rosi's Bar, De Richel, De Blaffende Vis...

En als ie daar niet is,

Er is haast bij.

Dan moet je een briefje voor 'm achterlaten. Meteen!

christian Ja, ik ga! Oh, het schoelje! Honderd tegen één!

werpt Roxane een liefdevolle blik toe

En zij blijft hier...

werpt Valvert een boze blik toe

Met hem!... Maar ik moet zonder dralen Lignière redden.

rennend af

De Guiche, de burggraaf, de markiezen, alle edellieden zijn achter het gordijn verdwenen om plaats te nemen op de bankjes op het podium.

De parterre is geheel gevuld. In de galerijen en de loges is geen lege plek meer te bekennen.

de zaal Spelen!

een burger wiens pruik de lucht in gaat aan een snoer, opgevist door een page op de bovenste galerij Wat... M'n pruik!

vreugdekreten Hé, kale!...

Hup, pages!... Ha! Ha! Ha! Bravo!

de burger woedend met z'n vuist zwaaiend Bandiet! Mandril!  
gelach en kreten, eerst hard en dan allengs zachter  
HA! HA! Ha! Ha! Ha! Ha!  
volledige stilte  
le bret verbaasd Waarom ineens zo stil?  
Een toeschouwer fluistert hem iets in het oor.  
Ah?...  
de toeschouwer Ik heb het uit een goede bron, geloof me maar.  
gemompel aanzwellend Ssst! Zou het... Nee! Ja!  
In die loge met het hekje daar – De Kardinaal! – De Kardinaal? – De  
Kardinaal!  
een page Verdomme! Voor een hooligan is dat fataal!  
Er wordt op het podium geslagen. Iedereen zit stil en wacht af.  
de stem van een markies in de stilte, achter het gordijn Hé, snuit die  
kaars!  
een andere markies steekt zijn hoofd door de spleet van het doek Een  
stoel!  
Er wordt een stoel doorgegeven, van hand tot hand, boven de hoofden.  
De markies pakt hem aan en verdwijnt, nadat hij een paar kushandjes in  
de richting van de loges heeft gegeven.  
een toeschouwer Ssst! Stilte! Hou je kop!  
Er wordt opnieuw drie keer op het podium geslagen. Het doek gaat  
open. Tableau. De markiezen zitten er aan de zijkanten arrogant bij. Het  
achterdoek stelt een blauwig pastoraaldecor voor. Het toneel wordt  
verlicht door vier kleine luchters van kristal. De violen spelen zacht.  
le bret tegen Ragueneau, zacht Wat denk je, Ragueneau, komt  
Montfleury nog op?

ragueneau ook zacht Jawel, met zijn proloogje gaat het stuk beginnen.  
le bret Geen Cyrano.  
ragueneau Die weddenschap ga ik niet winnen.  
le bret Gelukkig maar! Poulet speciale au Ragueneau!  
We horen een musette-deuntje en Montfleury verschijnt ten tonele,  
kolossaal, in herderskostuum. Op het ene oor een met rozen getooide  
hoed. Hij blaast op een met linten versierde doedelzak.  
parterre applaudisseert  
Hoera! Montfleury! Montfleury! Encore! Bravo!  
montfleury speelt, na een buiging, de rol van Phaedo Fortuinlijk hij die  
ver van het hof, in eenzaamheid,  
In zelfverkozen ballingschap zijn dagen slijt,  
En die, als Zefiers zachte blazen het bos behaagt...  
een stem ergens in het midden van de parterre Hé, blaaskaak, had ik  
jou niet van het toneel gejaagd?  
verbijstering. Iedereen draait zich om. Geroezemoes  
diverse stemmen Hè? – Wat? – Wie?  
Men staat op in de loges om het te kunnen zien.  
cuigy Hij is het!  
le bret verschrikt Cyrano!  
de stem Koning Kwant,  
Smeer 'm, uit het voetlicht, nu!  
de hele zaal verontwaardigd Oh!  
montfleury Maar...  
de stem Zo, recalcitrant?  
diverse stemmen uit de parterre en de loges Sst! – Hou op! – Montfleury  
spelen! – Niet zo flauw!

montfleury met onvaste stem

Fortuinlijk hij die ver van het hof, in...

de stem dreigender Wat nou?

Moet ik soms, o, komieke Vorst der Dilettanten

Een stokje tussen je schouderbladen planten?

Boven de hoofden wordt aan het uiteinde van een arm met een stok  
gezwaaid.

montfleury met steeds zwakkere stem

Fortuinlijk...

De stok gaat sneller heen en weer.

de stem Pleite!

parterre Oh!

montfleury met verstikte stem

Fortuinlijk hij die ver v...

cyrano rijst op uit de parterre, bovenop een stoel, met de armen

gekruist, de hoed krijgshaftig, de snor gekruld, de neus angstwekkend

Verdomme! Ik word kwaad!...

Algehele opschudding bij zijn aanblik.

## Vierde scène

De zelfden, Cyrano, daarna Bellerose, Jodelet

montfleury tegen de markiezen O help! Ik sterf!

Grijp in!

een markies nonchalant Maar speel dan!

cyrano Vetzak, speel en jouw première

Wordt voor je derrière ook de dernière!

de markies Genoeg!

cyrano Markiezen! Koppen dicht daar op je banken,

Want anders zal m'n stok je lintjes laten janken!

alle markiezen staan op

Schandilig!... Montfleury...

cyrano Die Montfleury, dat schorem...

Die smeert hem of ik ontwei hem en ik ontoor hem!

een stem Maar...

cyrano Vertrekken!

een andere stem Ja maar...

cyrano Is ie nog niet weg? Goed.

stroopt zijn mouwen op

Dan maak ik mortadella van zijn varkenssnoet

Als ik die vieze vette papzak heb doorkliefd!

montfleury In mijn persoon heeft u de Muze zelf gegriefd!

cyrano Meneer, die Muze heeft nog nooit van u gehoord,

Maar kende zij u wél, dan zou ze, erewoord,

U 'n trap verkopen met haar g'laarsde muzenvoet  
Als zij zou zien hoe duur en dom en dik u doet!  
de parterre Montfleury! Montfleury! – Het stuk van Baro! –  
cyrano tegen de mensen die om hem heen staan te brullen  
Ik smeek u, plaag mijn arme schede nou niet zo,  
Als u niet ophoudt, spuugt ze zo m'n degen uit!  
De kring wordt wijder.  
de menigte terugdeinzend Héla!  
cyrano tegen Montfleury Vertrekken nou!  
de menigte komt brommend dichterbij Oh! Oh!  
cyrano draait zich vlug om  
Genoeg kritiek gespuid?  
Publiek wijkt weer.  
een stem zingend op de achtergrond  
Mijnheer de Cyrano  
Is van geweld niet vies.  
Maar op eigen risico,  
Blijf je toch voor Clorise.  
de hele zaal zingend  
Voor Clorise, voor Clorise!...  
cyrano Als ik dat stomme lied nog één keer hoor,  
Dan zwaait er wat!  
een burger Naast Samson stel je echt niks voor!  
cyrano Leen mij uw kinnebak dan even, voddendaal.  
een dame in de loges 't Is ongehoord!  
een meneer Schandalig!  
een burger 't Is een kannibaal!

een page Nou gaan we lachen!  
de parterre Kss! – Montfleury! Cyrano!  
Kss!  
cyrano Stilte!  
de parterre door het dolle heen  
Kukeleku! Ia! Ia! Tally-ho!  
cyrano Ik zeg...  
een page Miauw!  
cyrano Ik zeg je: hou maar op met blèren!  
Ik daag die beestenbende uit, de godganse parterre!  
Kom, geef je naam maar op! Naar voren, jonge helden!  
Nou, dapp'ren, wie van jullie wil zich laten gelden?  
Je krijgt een volgnummertje en geheid een beurt!  
U, meneer? Nee! U? Nee! U? Nee! Genoeg geleurd,  
Wie 't eerste komt, die krijgt de laatste eer voor nop.  
Hup, gij die sterven wil, steek nu je vinger op.  
stilte  
U vindt het te gênant mijn zwaard ontbloot te zien?  
Niet één naam?- Geen vingers? – Goed, dan kan ik misschien... draait  
zich om naar het podium waar Montfleury doodsbang afwacht  
Intussen het toneel van dit gezwel genezen.  
Bij deze therapie zal dit mijn scalpel wezen!  
houdt zijn hand aan zijn degen  
montfleury Ik...  
cyrano staat op van zijn stoel en gaat midden in de kring zitten die zich  
om hem heen heeft gevormd en doet alsof hij thuis is  
Drie keer klap ik in m'n handen, vollemaansgezicht,

En bij de derde keer verdwijnt jouw schijngestalte uit mijn licht.  
de parterre geamuseerd Ah?...  
cyrano klapt in zijn handen Eén!  
montfleury Ik...  
een stem uit de loges Blijven!  
de parterre Blijft ie wel... of blijft ie nie...  
montfleury Eh, heren...  
cyrano Twee!  
montfleury Misschien is 't beter als ik...  
cyrano Drie!  
Montfleury verdwijnt als door een valluik.  
stormachtig gelach, gefluit, boegeroep  
de zaal Lafbek!... Kom terug!...  
cyrano in zijn nopjes, draait zich om op zijn stoel en gaat met gekruiste  
benen zitten  
Die heeft het hazenpad gekozen.  
een burger De woordvoerder van het gezelschap!  
Bellerose komt naar voren en buigt.  
de loges 't Is Bellerose!  
bellerose elegant Geachte heren...  
de parterre Boe! Boe! Jodeletje!  
jodelet komt naar voren, nasaal sprekend Koeien!  
de parterre Joehoe! Bravo! Heel goed! Hoera!  
jodelet Hou op met loeien!  
De grote treurspeler wiens buik u zo graag ziet  
Voelt zich...  
de parterre Een lafbek!

jodelet ...moest er echt vandoor!  
de parterre Mooi niet!  
sommigen Wel!  
anderen Niet!  
een jongeman tegen Cyrano  
Meneer, waarom nou, al die haat  
Gericht op Montfleury?  
cyrano Nou, schaapskop, lamsgebraad,  
Mijn twee motieven kunnen elk op zich volstaan.  
Ten eerste: deze flutacteur zet steeds de brulboei aan  
En zo verzuipt hij in geloei uit heel zijn lijf en leden  
Het vers dat hij moet laten zweven. En ten tweede:  
Da's mijn geheim.  
de oude burger achter hem  
Maar nu berooft u ons sans gêne  
Van de Clorise!  
cyrano draait zijn stoel om naar de burger, respectvol Tja, van dat stuk  
krijg ik migraine,  
Die ouwe rotzooi heb ik liever niet!  
de precieuze dames in de loges Ha! – Ho! –  
O God! – Wat zegt hij nou? – Foei, foei! – Hij smaadt Baro!  
cyrano draait zijn stoel om naar de loges, galant Wees mooi en stralend,  
schone dames, schenk ons dromen,  
Laat ons betoverd door een glimlach om het leven komen  
En inspireer ons tot de verzen van een lied,  
Maar, alstublieft, beoordeelt u die verzen niet!  
bellerose En hoe geef ik hun geld terug? Mijn recette?

cyrano draait zijn stoel om naar het toneel Terecht en snugger denkt u,  
Bellerose, aan uw budgetten,

En wie ben ik om Thespis' kostumering in te korten?

Hij staat op en gooit een zak geld op het podium.

Hier, zwijg en sta mij toe dit in de kas te storten.

de zaal Ah!... Oh!

bellerose pakt snel de beurs op en weegt hem in zijn hand

Voor dat bedrag, meneer, is het niet zo'n groot verlies

Als u hier elke dag de draak stak met Clorise!

de zaal Boe!... Boe!...

jodelet Een koopje, om ons samen uit te laten fluiten!

bellerose 't Is raadzaam om de hele tent vandaag te sluiten!...

jodelet Ontruim de zaal!...

Men begint te vertrekken, terwijl Cyrano tevreden om zich heen kijkt.

Maar de menigte blijft al gauw staan als ze getuige zijn van de volgende scène. De vrouwen in de loges, die al waren gaan staan en hun mantels al hadden aangetrokken, blijven staan om te luisteren en gaan uiteindelijk weer zitten.

le bret tegen Cyrano 't Is idioot!

een lastpost genaamd hein Een grof schandaal!

Dé Montfleury! De protegé van de hertog de Candale!

Heeft u een beschermheer?

cyrano Nee!

de lastpost U heeft dus geen...

cyrano geïrriteerd Nee!

de lastpost Voor u dus geen protectie door een coryfee?...

cyrano Nee, moet ik het je dan voor de derde keer zeggen, man?

Bescherming hoef ik niet...  
met zijn hand op zijn zwaard  
zolang ik zelf schermen kan!  
de lastpost Maar wordt de grond hier in de stad u niet te warm?  
cyrano Dat ligt eraan.  
de lastpost De hertog heeft een lange arm!  
cyrano Maar korter dan de mijne...  
laat zijn zwaard zien Die ik zo verleng!  
de lastpost U denkt toch niet...  
cyrano Ik denk toch wel... ben best wel streng.  
de lastpost Maar...  
cyrano Licht je hielen.  
de lastpost Maar...  
cyrano Ik meen het, serieus!  
– Of zeg me anders: waarom kijk je naar m'n neus?  
de lastpost verbouwereerd Ik...  
cyrano loopt op hem af Is ie raar of zo?  
de lastpost deinst terug U bent abuis.  
cyrano Hoe durf je!  
Zeg dan meteen dat ie erbij hangt als een halfzacht slurfje...  
de lastpost zelfde spelletje Ik heb niet...  
cyrano Of krom staat als de snavel van een uil...  
de lastpost Ik...  
cyrano Of ontwaar je soms een vette wrat of etterbuil?  
de lastpost Maar...  
cyrano Loopt er dan misschien een slome bromvlieg overheen?  
Wat klopt er nou niet aan?

de lastpost Oh!...

cyrano Is het een fenomeen?

de lastpost Maar ik heb er, echt waar, geen moment acht op geslagen

cyrano En waarom zou u niet een keer een kijkje wagen?

de lastpost Ik had...

cyrano U walgt ervan, is dat het?

de lastpost Maar mijnheer...

cyrano Alleen...

Is ie te ziekelijk van tint?

de lastpost Mijnheer!

cyrano Vindt u de vorm obsceen?

de lastpost Totaal niet!...

cyrano Waarom dan zo denigrerend kijken?

– Omdat u hem toch wat aan de grote kant vindt lijken?

de lastpost stamelend Hij is bescheiden, klein geschapen, minuscuul!

cyrano Ga weg, man! Da's toch minstens even ridicuul?

Bescheiden? Ha! Me neus!

de lastpost O god!

cyrano Enorm, die gok!

– Geschifte stompneus, butskop, dacht je dat ik daarvan schrok?

Ik ben juist apetrots op deze kokkerd, dit reukorgaan,

Zo'n grote neus geeft immers het karakter aan,

Beminnelijk, correct, voorkomend, spiritueel,

Royaal, manhaftig, net als ik, het tegendeel

Van alles waar dat mopsneusje van jou voor staat,

Armzalige malloot! Dat roemloze gelaat

Waarop mijn hand bestraffend neer zal komen

Is evenzeer ontbloot van...  
Hij geeft hem een mep.  
de lastpost Au!  
cyrano Van trots, van dromen,  
Van uitstraling, bezieling, snelheid, waarheid, originaliteit, genie,  
Van overvloed, van kleur, kortom van Neus, als die...  
Hij draait hem om bij zijn schouders en voegt de daad bij het woord.  
Gebleekte achterwang waarop mijn laars nu landt!  
de lastpost maakt zich uit de voeten Au! Schoft! Security! Te wapen!  
Schurk! Help! Moord! Brand!  
cyrano Laat dit een waarschuwing zijn voor de ramptoeristen  
Die mij bezien als studiemateriaal voor visagisten.  
En als zo'n guit van adel is, dan raak ik de edele heer  
Van voren, hoger, maar met staal en niet met leer!  
de guiche met de markiezen van het podium afgekomen Hij wordt nu  
echt vervelend!  
valvert schouderophalend Patser. Hij is ziek.  
de guiche Maar niemand dient die botte windbuil van repliek?  
valvert Wacht maar. Ik voer zijn zwakke plek wel ten tonele .  
Hij loopt op Cyrano af die hem opneemt en arrogant voor hem gaat  
staan.  
U heeft... een euh... een hele... grote... neus.  
cyrano ernstig Een hele.  
valvert lachend Ha!  
cyrano onverstoorbaar Meer niet?...  
valvert Maar...  
cyrano Da's half werk, jongeman!

Je zou... Mijn god!... Er is zoveel wat je zeggen kan...  
Bijvoorbeeld door wat in je toon te variëren:  
Agressief: “Ik zou ’m stante pede laten amputeren,  
Meneer, als ík zo’n klompneus op m’n facie had!”  
Amicaal: “Hij wordt in uw koffiekop nog nat,  
Bestelt u toch een drinkvaas bij de porseleinfabriek!”  
Beschrijvend: “’t Is een top!... Een klip!... Een piek!  
Hoezo, een piek? Het is een hele Mont Ventoux!  
Nieuwsgierig: “Dient die lange koker ergens toe?  
Is het een pennenhouder, bevat ie ’n schaar of kogels?”  
Elegant: “Bent u werkelijk zo gesteld op vogels  
Dat u ze vaderlijk uw imposante gok  
Als roestplaats aanbiedt, als gastvrije vogelstok?”  
Kras: “Maar meneer! Wanneer u kalm een pijpje smookt  
En uit uw neusgaten zoete tabakswalm rookt,  
Roept dan je buurman niet: je schoorsteen staat in brand?”  
Attent: “Pas op, een topzwaar hoofd is heel riskant,  
Je tuimelt zó voorover en da’s geen lolletje!”  
Lief: “Maak nu gauw voor hem een parasolletje,  
Of hij verschiet van kleur en u schiet in de stress!”  
Pedant: “Meneer, alleen het dier dat Aristofanes  
Beschreef als Hippokampelefantokamelos  
Leek meer dan u op de eenhoornige rhinoceros.”  
Brutaal: “Zeg, vriend, zo’n haak, is dat de laatste mode?  
Wel handig, voor je hoed is vaak zoiets van node!”  
Pompeus: “Geen enkele wind die een neus zo magistraal  
Geheel verkouden maakt, behalve de mistral!”

Dramatisch: “’t Is een Rode Zee wanneer hij bloedt!”

Bewonderend: “Als uithangbord voor parfum doet hij het uitermate goed!”

Lyrisch: “Is dat een kinkhoorn? Is u soms een tritoon?”

Naïef: “Hoe laat bezichtigt men dit stuk natuurschoon?”

Respectvol: “Sta mij toe u thans, welgemanierd,

Te zeggen dat een goede gevel ’t huis versiert.”

Boers: “Nôh, is zuks een neus dan? Nei toch? Hillegaar niet!

Een koôltreip hep hai meer weg van, of ’n suikerbiet!”

Militair: “Geschutstuk richten op de ruitelij!”

Doelmatig: “Als u ’m inzet in de loterij,

Dan wordt die gok de hoofdprijs, dat garandeer ik!”

Tot slot, als parodie op Pyramus, met laatste snik:

“Ziedaar, de neus, van moord op regelmaat de dader,

Zijn baas’ gelaat verwoest. Hij bloost ervan, de verrader!”

– Dat had je kunnen zeggen, beste man, in theorie,

Wanneer je wat cultuur bezat en wat esprit

Maar van esprit heb jij, betreurenswaardig creatuur,

Geen kaas gegeten en nog minder van cultuur,

Want daarvan bleef je kennis en je flauw benul

Beperkt tot slechts het eerste drietal letters: kull!

Had u het talent om mij, voor deze galerijen,

Zo te bestoken met dwaze spotternijen,

Dan kwam u, voor u goed en wel was opgestart,

Niet verder dan de helft van het eerste kwart.

Mezelf bespotten doe ik zelf wel, en met verve,

Die vreugde laat ik door een ander niet bederven!

de guiche die de totaal verbouwereerde burggraaf wil meetronen Ach,  
laat hem!

valvert met verstikte stem

Hij is onuitstaanbaar arrogant!

Een handschoen draagt ie niet, niet eens een strik of kant

Of lint! Die jonker is een... is een... rasplebejer!

cyrano Ik mis de kostumering van de patjepeeër,

Dat klopt. Mijn zwierigheden zijn moreel van aard,

Van buiten slordig maar van binnen fijnbesnaard.

En alles blinkt en glanst aan mij als ik voorbij rijd,

Getoid, gesierd, bepluimd, met mijn bravoure en vrijheid;

't Is geen flatteus postuur dat zo komt aangezet,

Het is mijn ziel die ruggengraat heeft, geen korset!

Terwijl ik mijn esprit laat krullen als een snor, met gratie,

Laat ik, met daden als versiersel, decoratie,

In alle kringen en milieus die 't willen horen

De waarheden weerklinken als vergulde sporen.

valvert Maar m'neer...

cyrano Een handschoen heb ik niet?... Dat is niet waar!

Ik heb er nog één... van een oud en eerbiedwaardig paar!

Die ene komt me trouwens goed van pas, wellicht

Laat ik die ook nog achter in een aangezicht!

valvert Geteisem! Plurk! Rapalje! Imbeciel! Crapuul! Enorme zak!

cyrano neemt zijn hoed af en groet alsof de burggraaf zich net aan hem

heeft voorgesteld

Ah?... Aangenaam. En ik heet Cyrano-Savinien-Hercule de Bergerac.

hilariteit

valvert razend Hansworst!  
cyrano slaakt een kreet als door een kramp bevangen Ay!...  
valvert ging al weg, maar draait zich om  
Wat zei dat stuk verdriet?  
cyrano met van pijn vertrokken gezicht  
Ik heb er jeuk aan. Ay! En krabben helpt niet...  
Dat komt ervan, hij moet wel in beweging blijven! –  
valvert Waar heb je 't over?  
cyrano Ay! M'n wapentuig, die stijve...  
valvert trekt zijn zwaard Vooruit!  
cyrano Wie weet, het helpt misschien om jou te prikken.  
valvert misprijzend Poëet!  
cyrano Ja, m'neer, poëet, dus alstublieft niet schrikken.  
Al schermend voeg ik – hop!– de woorden bij de daden  
En componeer ik een ballade.  
valvert Een ballade?  
cyrano U weet toch wel waar ik het over heb?  
Of nie?  
valvert Eh... maar...  
cyrano alsof hij een lesje opdreunt Ballade. Dichtvorm die bestaat uit  
drie  
Coupletten. Aantal regels: acht...  
valvert stampvoetend Oh!  
cyrano gaat gewoon door  
Plus envooi, van vier...  
valvert U...  
cyrano Gaat er eentje maken en de strijd aan, hier,

Ter plekke. Ik zal u in het slotvers raken.

valvert Nee!

cyrano Pardon? declameert

Ballade van 't duel dat in Hôtel Bourguignon

Beslecht werd tussen Bergerac en Slappe Eikel.

valvert En wat mag dat betekenen?

cyrano Da's de titel.

de zaal gaat au plus haut point uit z'n dak

Ga zitten! Dat wordt lachen! Inschikken!

Koppen dicht!

Tableau. Kring van nieuwsgierigen op de parterre.

De markiezen en de officieren en de burgers en de volkse types door

elkaar heen. Pages bij elkaar op de schouders om het beter te kunnen

zien. Alle vrouwen staan in de loges. Rechts de Guiche en zijn edelen.

Links Le Bret, Ragueneau, Cuigy etc.

cyrano doet even zijn ogen dicht Geduld!... Gelukt... Ik heb een

rijmpaar dat me ligt...

Hij voegt steeds de daad bij het woord.

Ik werp mijn vilthoed weg, elegant

Ontdoe ik me van mijn cocon,

De grote mantel die mij omspant,

En trek mijn zwaard, mijn compagnon,

Zwierig, als François Villon,

Behendig als een jeune premier,

Dus pas maar op, jij kleine luchtballon

Want in het laatste vers zeg ik touché!

eerste wapengekletter

Bleef jij afzijdig, een figurant,  
Dan zou ik je niet, waar ik maar kon,  
Doorrijgen als een kalkoen, een fazant,  
Je flank, je hart, je goudgalon...  
't Wapen weifelt... geen pardon:  
M'n zwaardpunt maakt van jou hachee,  
Je bierbuik wordt een lekke regenton  
En in het laatste vers roep ik touché!

Ik zoek nu hier nog iets, 't rijmt op -ant...  
Je wijkt, zo wit als 'n champignon?  
Dat brengt me op het begrip dilettant!  
Baf! Hoe laf is jouw kordon  
Dat zo offensief begon  
Ik start de strijd, ik stop ermee...  
Verzet je zinnen voortaan maar met badminton,  
Want in het laatste vers roep ik touché!  
Hij verkondigt plechtig:

envooi  
Prins, de Heer wou niet dat je won!  
Ik zwaai, ik houw, ik hak, 't is fair play,  
Ik scherm... niets nieuws onder de zon  
Valvert wankelt; Cyrano salueert  
Want in het laatste vers roep ik touché!

Gejuich. Applaus in de loges. Er worden bloemen  
en zakdoeken op het podium gegooid. De officieren omringen Cyrano  
en feliciteren hem. Ragueneau danst van enthousiasme. Le Bret is  
dolblij en intens treurig tegelijk. De vrienden van Valvert ondersteunen  
hem en dragen hem weg.

de menigte in een langgerekte kreet Aah!...

een cavalierist Tof!

een vrouw Zo knap!

ragueneau Kapot goed!

een markies 't Is iets nieuws! Chapeau!...

le bret Krankjorum!

Gedrang om Cyrano. We horen:

... Complimenten... Goed gedaan... Bravo.

vrouwenstem Hij is een held!

een musketier stapt enthousiast op Cyrano af, met uitgestoken hand

Mag ik u mijn respect betuigen?

Ik ken het vak en heb van harte mee staan juichen!...

Hij verwijdert zich.

cyrano tegen Cuigy

Weet jij de naam van deze brave jongeman?

cuigy Een musketier in spe, zijn naam is d'Artagnan.

le bret pakt hem bij de arm

We moeten even praten!...

cyrano Eerst die lui naar buiten...

tegen Bellerose Maar mag ik blijven?

bellerose vol respect Ja!...

kreten van buiten  
jodelet die is gaan kijken  
Ze staan hem uit te fluiten!  
bellerose plechtig Sic transit... Montfleury!  
op een andere toon, tegen de portier en de kaarsensnitter Je kan gaan  
vegen.  
En dan die overvolle vulllesbakken legen.  
De deuren dicht. De kaarsen laten branden.  
We nemen straks het nieuwe blijspel onder handen.  
Dus allemaal eruit, we gaan weer repeteren.  
Wil iedereen zich naar de uitgang manoeuvreren?  
Maar voor de repetitie eerst een hapje eten.  
Jodelet en Bellerose vertrekken na Cyrano omstandig gegroet te  
hebben.  
de portier tegen Cyrano Ga jij niet mee?  
cyrano Ik?... Nee.  
De portier trekt zich terug.  
le bret Want?  
cyrano trots Hoef je niet te weten...  
op een andere toon, als hij ziet dat portier ver weg is  
M'n poen is op!...  
le bret maakt het gebaar van het smijten van een zak geld Dat meen je  
niet! En die zak geld... :  
cyrano Dat was alles wat ik had. In één keer neergeteld.  
le bret Je hele maandtoelage?  
cyrano Weggesmeten. Au revoir!  
le bret Die zak... krankzinnig! Stom!

cyrano Maar wat een groots gebaar!...  
lopend buffet kucht achter haar buffet Ahum!...  
Cyrano en Le Bret draaien zich om. Ze komt bedeesd naar voren.  
Meneer... M'n hart breekt... Straks verhongert u...  
wijst naar het buffet Ik heb genoeg. Tast toe!  
cyrano neemt z'n hoed af M'n lieve kind, wat nu?  
Gasconse trots verbiedt het mij om uit jouw handen  
Het lekkers te ontvangen dat mij doet watertanden...  
Vooruit dan maar, uit angst je voor het hoofd te stoten,  
Zal ik...  
Hij loopt naar het buffet en maakt zijn keuze.  
Een druifje accepteren, niet zo'n grote...  
Ze wil hem de hele tros geven, hij plukt er een kleintje af.  
Een kleintje! En een glaasje water...  
Ze wil er wijn in schenken, hij houdt haar tegen.  
Puur!  
En van een bitterkoekje graag de helft.  
Hij geeft de andere helft terug.  
le bret Stom figuur!  
lopend buffet Oh! Pak toch nog iets!  
cyrano Ja, je hand dan, voor een kus.  
Hij kust haar uitgestoken hand alsof het de hand van een prinses  
betreft.  
lopend buffet Bedankt, meneer. *révérence*  
En goeienavond.  
Ze gaat.

## Vijfde scène

Cyrano, Le Bret, daarna de portier.

cyrano tegen Le Bret Ik luister, dus...

installeert zich voor het buffet en schikt voor zich het bitterkoekje...

Diner!

het glas water...

Te drinken!...

en de grote druif.

Toetje!...

Hij gaat zitten.

Zo. Aan tafel. Eindelijk.

– Ah!... beste vriend, ik heb me 'n honger, vreselijk!

al etend

– Wat had je?

le bret Als je enkel naar die patsers luistert

Dan raakt je geest door hun verwaand gestook verduisterd!

Zoek mensen met gezond verstand, dan word je ingelicht

En weet je wat je met je woordenstrijd hebt aangericht.

cyrano verorbet zijn bitterkoekje iets groots.

le bret De Kardinaal...

cyrano bloeit op Was die er, de Kardinaal?

le bret Die vond het vast...

cyrano Een uiterst origineel verhaal!

le bret Maar toch...

cyrano Hij is zelf auteur, het zal hem dus bekoren

Als iemand zijn collega's werkstuk komt verstoren!

le bret Je hebt nu nog meer vijanden, na deze rel.

cyrano stort zich op zijn druif Dat doet me goed. Maar nog meer vijanden? Hoeveel dan wel?

le bret Ik tel er achtenveertig. Zonder vrouwen.

cyrano Zo!

Wie dan?

le bret De Guiche, de burger, Montfleury, Baro,

Valvert, de Academie...

cyrano Ho maar! Ik ben blij!

le bret Maar wat bereik je nou met dat gebakkelei?

Zit er methode in?

cyrano Ik wrong me in bochten,

Te veel beslissingen die om m'n aandacht vochten;

Ik nam dus...

le bret Nou?

cyrano De simpelste van allemaal.

In alles ging ik iedereen versted doen staan, totaal!

le bret schouderophalend

Best! Wees 's eerlijk, waarom ben je echt zo'n hater

Van Montfleury, zeg op!

cyrano staat op Die moddervette Sater,

Die met z'n vingers niet eens bij z'n navel kan,

Gedraagt zich tegen vrouwen als een zoet riskante Don Juan,

En werpt ze, tijdens zijn gestamelde monologen,  
Verliefde blikken toe met z'n slijmerige kikkerogen!...  
Ik haat hem sinds die keer dat hij zijn blik op haar  
Liet rusten... Oh! Het was alsof ik, eerlijk waar,  
Een naaktslak van een bloem zag glijden!  
le bret verbijsterd Alsjeblieft!  
Ga weg! Dat meen je niet! Je bent toch niet...  
cyrano met een bittere lach Verliefd?...  
op andere toon en ernstig Ik ben verliefd.  
le bret Op wie? Kom, waarom zeg je 't niet?...  
cyrano Waarom? Kijk me aan en zeg me wat je ziet...  
De liefde, daar is toch voor mij geen denken aan,  
Zolang je eerst mijn neus en dan pas mij ziet staan.  
En zij... Het mooiste, slimste, teerste, blondste wezen...  
le bret En wie mag dat fatale wereldwonder wezen?  
cyrano Zij is een levensgroot gevaar, een risico,  
Maar zonder het te willen; van verfijnd niveau,  
Maar zonder het te weten. Een valstrik der natuur,  
Een roos waarin de liefde zint op avontuur!  
Wie haar ziet glimlachen, wordt perfectie gewaar,  
Gracieus met niets, maar goddelijk in elk gebaar,  
Zo onder bovenaardse schittering bedolven  
Dat Venus in haar schelp niet oprijst uit de golven  
En ook Diaan niet wandelt door het bloemenrijke bos  
Als zij gaat door Parijs, of stijgt in haar karos!...  
le bret Verhip! Ik heb een ingeving...  
cyrano Een spontane?

le bret Is 't Magdeleine Robin, je nichtje?

cyrano Ja, – Roxane.

le bret Maar des te beter! Haal jezelf niet zo omlaag

En zeg het haar. Ook zij vond jou een held vandaag.

cyrano Maar kijk me aan, en zeg me eerlijk, als je kunt,

M'n beste, wat voor hoop me deze uitwas gunt!

O nee, ik maak me geen illusies meer! – Verdomd,

Soms heb ik dat het sentiment me overkomt:

Een zoele avond, in het zilverschijnsel van de maan,

Wanneer mijn gok en ik de geuren ondergaan

Van een of andere lentetuin, terwijl mijn blik

Een meisje volgt dat daar gearmd loopt, in haar schik

Met haar geliefde en dan droom ik daarbij weg.

Loop ik met haar gearmd terwijl ik lieve dingen zeg...

Extase, vergetelheid... En poef! Het visioen verdwijnt

Als op de muur de schaduw van mijn profiel verschijnt!

le bret ontroerd Maar vriend...

cyrano Vriend, in mijn somberste momenten kan ik er niet omheen

Dan voel ik me afzichtelijk en zo verdomd alleen...

le bret pakt geëmotioneerd zijn hand Wat? Huil je?

cyrano Nee! Dat nooit! Dan heb ik het pas echt verknold,

Als langs die lange neus van mij wat traanvocht rolt!

Zolang ik nog mezelf meester ben, gedoog ik niet

Dat ik zo'n mooie, goddelijke traan vergiet

Naast die groteske lelijkheid!... Ach, luister goed,

Niets is verhevener dan tranen, zelfs geen bloed...

Ik zou geen enkel heilig traantje willen trekken

Als ik daarmee de spot en lachlust op zou wekken!  
le bret Wees niet bedroefd! Liefde is toch een loterij!  
cyrano hoofdschuddend  
Nee, ik bemin Cleopatra. Lijkt Caesar soms op mij?  
Ik hou van Bérénice. Lijk ik dan ook op Titus?  
Vergeet het maar, 't is niet zo mooi, helaas, mooi niet dus!  
le bret Waar is je moed? En je esprit? Dat meisje van net,  
Dat keek verlekkerd naar jou en niet naar haar buffet!  
cyrano aangedaan Da's waar!  
le bret En trouwens! Zag je hoe Roxane keek,  
Naar jouw duel?... Van schrik verbleekt!  
cyrano Van de schrik zo bleek?  
le bret Ze leefde vol bewondering verwonderd met je mee  
Zeg het, dan kan ze...  
cyrano ...straks een lange neus gaan trekken? Nee,  
Bedankt, da's nou het enige waar ik echt bang voor ben, ja!  
de portier brengt iemand bij Cyrano Meneer...  
cyrano terzijde, ziet de dueña  
O, goeie God! Daar heb je haar dueña!

Zesde scène

Cyrano, Le Bret, de Dueña

de dueña eerbiedig groetend

Mevrouw verlangt te weten waar ze, clandestien,

Haar dappere vriend kan zien.

cyrano verbijsterd Me zien?

de dueña met een reverence U zien.

– Om dingen tegen u te zeggen.

cyrano Zeggen?... Dingen?

de dueña nieuwe reverence Ja! Dingen! Zeggen!

cyrano wankelend O!

de dueña Nog voor de vogels zingen,

Begeven wij ons naar de Rochuskerk. Ze vraagt

waar zij

Daarna...

cyrano steunend op Le Bret God!

de dueña iets met u bespreken kan.

cyrano radeloos Met mij!

Met mij! Eh... Waar... O! Goeie God...

de dueña Nou? Zeg het maar...

Vlug!

cyrano Ik probeer te denken... Bij... de bakker...

de dueña Waar?

cyrano Eh... Bakker Ragueneau... De... Rue Saint-Honoré!...

de dueña teruglopend Ze zal er zijn.  
cyrano Ik ook.

Dueña af

## Zevende scène

Cyrano, Le Bret daarna de acteurs en actrices,  
Cuigy, Brissaille, Lignière, de portier, de violisten

cyrano Mijn hemel! Herejee!

Hij valt Le Bret in de armen.

Met haar!... Een afspraak!... Ik!...

le bret Nou, lacht het leven je weer aan?

cyrano Ach! Waar het ook voor is, ze weet van  
mijn bestaan!

le bret Dus ben je weer wat kalmer nou?

cyrano buiten zichzelf Wat kalmer nou?...

Ik sta in vuur en vlam, ik lust de hele wereld rauw!

Het hele leger van de vijand kan ik aan!

Tien harten heb ik en wel twintig armen, dwergen

Verdelgen baat me niet meer...

Hij schreeuwt het uit.

Ik ga reuzen tergen!

Al even zien we achter op het toneel de schaduwen van acteurs en  
actrices in de weer. Gefluister: ze beginnen te repeteren. De violisten  
hebben hun plaats weer ingenomen.

een stem van het toneel Hé! Kan het daar misschien wat zachter? Wij  
proberen

Te repeteren.

cyrano lachend Hoogste tijd om hem te smeren!

We gaan!

Hij maakt aanstalten om te gaan. Door de grote deur achterin komen Cuigy, Brissaille en een aantal officieren binnen, die een volkomen zatte Lignière ondersteunen.

cuigy Hé, Cyrano!

cyrano Wat is er?

cuigy Een reuzentor

Voor jou!

cyrano herkent hem

Lignière!... Maar wat moet die dronken lor?

cuigy Hij zoekt je.

brissaille Hij kan niet terug naar huis!

cyrano Wablief?

lignière met dikke tong, laat hem een verfrommeld briefje zien Met honderd man... ze pakken me... staat in deze brief...

Vanwege... liedje... mij bedreigt... een groot gevaar...

Porte de Nesle... moet ik langs... m'n huis is daar...

Mag ik bij jou logeren... asjeblief... bij jou... in huis?

cyrano Met honderd man, zei je? Jij slaapt vanavond thuis.

lignière geschrokken Maar...

cyrano met een stem waar je bang van wordt, wijzend op de brandende lantaarn waarmee de portier staat te zwaaien terwijl hij nieuwsgierig toehoort bij deze scène Pak die lantaarn!

Lignière grijpt snel de lantaarn.

En lopen. Geen gezeur! Vort, snel!

Ik zweer het je, ik stop je niet in bed, maar ik dek je wel!

tegen de officieren Volg ons op afstand, let goed op!

cuigy Maar honderd man!

cyrano Dat is precies wat ik vanavond hebben kan!

De acteurs en de actrices komen vanaf het toneel naderbij in hun toneelkostuums.

le bret Waarom bescherm je...

cyrano Weer Le Bret die kissebist?

le bret Zo'n alcoholist?

cyrano slaat Lignière op de schouder

Omdat deze alcoholist,

Dit vaatje zonnedauw, dit tonnetje muskaat

Van zich deed spreken door een heel bijzondere daad:

Na afloop van een mis ziet hij zijn liefje bij het vont

En hij die gruwet van elk water rent terstond

Naar dat gewijde vat, als ware hij betoverd,

En slaat dan al het heilig water achterover!...

een actrice gekleed als soubrette Wat enig!

cyrano Vind je niet, soubrette? Al is 't geen asceet...

actrice tegen de anderen

Maar waarom met z'n allen tegen één poëet?

cyrano We gaan! tegen de officieren

En u, geachte heren, gelieve bij de aanval,

Mij niet te helpen, ongeacht gevaar of aantal!

een andere actrice springt van het toneel

O, maar dat wil ik zien!

cyrano Kom!...

weer een andere actrice springt ook, tegen een oude acteur Ga je mee,

Cassandre?

cyrano Kom allemaal, de Dokter, Isabelle, Léandre,  
Charmante zotten, die de Italiaanse klucht

En 't Spaanse drama duchtig hebben overbrugd!

En boven somb're trom zal 't luide lachen schijnen,

Het zilv'ren geschal van baskische tamboerijnen!...

alle vrouwen dansend van vreugde

Bravo! – Vlug, een sluier! – Een capuchon!

jodelet We gaan!

cyrano tegen de violisten

Orkest, heft u voor ons een vrolijk wijsje aan!

De violisten voegen zich bij de stoet die zich aan het vormen is. De  
voetlicht-kaarsen worden uitgedeeld, zodat het een fakkeloptocht  
wordt.

Bravo! Met officieren, vrouwen in toneelkledij

En twintig pas vooruit...

Hij gaat aan het hoofd staan.

De veren zijn voor mij,

Door mijn vermaardheid zelf op mijn hoed gezet,

Trots als een Scipio met Nasiccaans cachet!

– Begrepen? 't Is verboden om me bij te staan! –

We zijn er?... Eén, twee, drie! Portier, we willen gaan!

De portier opent beide deurvleugels.

Een stukje schilderachtig Parijs verschijnt in het maanlicht.

Ach kijk!... Parijs vervaagt in nevel van de nacht;

Op blanke daken legt de maan haar zilverpracht;

Een schitterend decor omlijst nu deze scène,

Met daar beneden, door de damp omhuld, de Seine

Die als een mysterieuze toverspiegel beeft...  
En jullie gaan straks zien wat jullie blik je geeft!  
allen Op naar de Port de Nesle!  
cyrano op de drempel Naar de Port de Nesle!  
draait zich om naar de soubrette, voordat hij de deur uitgaat  
Jij wilde weten waaraan een rijmelaartje, mademoiselle,  
Een laffe aanval van wel honderd man verdiende?  
trekt zijn zwaard, dan rustig  
Ze weten toch dat ik hem reken tot mijn vrienden!  
Hij gaat naar buiten. De stoet – Lignière zigzaggend voorop, dan de  
actrices aan de arm van de officieren, dan de ronddartelende acteurs –  
zet zich in beweging in de nacht, op de klanken van de violen en in het  
fletse licht van de kaarsen.

Doek

tweede bedrijf

## De rotisserie der dichters

De zaak van Ragueneau, rotisserie en banketbakkerij, enorme werkplaats op de hoek van de rue Saint-Honoré en de rue de l'Arbre-Sec, waarop we ruim zicht hebben door de ruit van de winkeldeur, grijs in het eerste licht van de dageraad.

Links, op de voorgrond, een toonbank met daarop een gietijzeren baldakijn waaraan ganzen, eenden en witte pauwen hangen. In grote vazen van aardewerk boeketten van wilde bloemen, hoofdzakelijk gele zonnebloemen. Aan dezelfde kant, op het tweede plan, een immense schouw, waarvoor, tussen reusachtige haardijzers waaraan kookpotten hangen, het gebraad uitdruppelt in de vetvangers.

Rechts op de voorgrond een deur. Op het tweede plan een trap die leidt naar een kleine entresol, waarvan we het interieur zien door openstaande luiken; er is een tafel gedekt, een kleine Vlaamse luchter geeft licht: een hoekje waar je kan eten en drinken. Een houten galerij die uitkomt op de trap, lijkt naar andere soortgelijke zaaltjes te leiden. In het midden van de rotisserie vormt een ijzeren ring, die men met een touw kan laten zakken en waaraan grote braadstukken hangen, een luchter van wild.

In de schaduw, onder de trap, roodgloeiende ovens. Koper fonkelt. Braadspitten draaien. Hoog opgetaste gebakshotels. Hangende hammen. De koortsige bedrijvigheid van de ochtend. Leerling koks, zwaarlijvige koks en schriële koksjongens lopen druk in de weer door

elkaar heen. Gewemel van mutsen met kippenveren of vleugels van parelhoenders.

Op ijzeren bakplaten en in tenen manden worden vijfbollige brioches en verzamelingen petits-fours aangedragen.

Tafels afgeladen met gebak en schotels. Andere tafels, met stoelen eromheen, in afwachting van eters en drinkers. Een kleinere tafel, in een hoek, bedolven onder de papieren. Als het doek opgaat, zit Ragueneau aan deze tafel te schrijven.

Eerste scène

Ragueneau, banketbakkers, daarna Lise; Ragueneau zit aan de kleine tafel geïnspireerd te schrijven, lettergrepen tellend op zijn vingers.

eerste banketbakker brengt een gebakshotel Noga-vruchten!

tweede banketbakker met een bord

Flan!

derde banketbakker met een braadstuk versierd met veren

De pauw!

vierde banketbakker met een plaat met wafels De wafels!

vijfde banketbakker met een soort terrine Pasteien!

ragueneau houdt op met schrijven en kijkt omhoog Nu op het koper  
reeds het zilv'ren ochtendlicht komt glijen,

Doof, Ragueneau, voor thans, het heilig dichtersvuur!

Het uur der luit keert terug – na 't spijs gewijde uur!

Hij staat op.

tegen een kok

Die vette saus moet aangelengd, er moet wat bij!

de kok Hoeveel?

ragueneau Een voet of drie.

Hij loopt verder.

de kok Hè, wat?

eerste banketbakker De taart!

tweede banketbakker Pastei!

ragueneau voor de schouw

O Muze, vliedt thans heen, dan blijft uw oog bespaard  
De brandend hete gloed van mijn ontvlamde haard!  
tegen een banketbakker, hem wijzend op een paar broden:  
De snee is slecht geplaatst, daar moeten ze op letten,  
Caesuren moet je altijd in het midden zetten!  
tegen een ander die aankomt met een onaffe pastei Op dit paleis van  
korst ontbreekt alleen het dak...  
tegen een jonge leerling die, gezeten op de grond, gevogelte aan het  
spit rijgt  
Jij, die het vlees op eindeloze spiesen stak,  
Doe het bescheiden kipje en de blufkalkoen  
Toch om en om, zoals Malherbe placht te doen  
Met grote verzen en de kleine, in de maat,  
En draai aldus aan 't spit je strofen van gebraad!  
leerling komt naar voren met een schotel die is afgedekt met een bord  
Door mij gebakken in de oven, voor uw plezier,  
Nou ja, dat hoop ik maar, dit instrument.  
Hij haalt het bord eraf en we zien een grote lier van gebak.  
ragueneau verrukt Een lier!  
leerling Van bladerdeeg.  
ragueneau ontroerd  
Met geconfijte vruchten. Top!  
leerling Er zitten ook nog snaren van gesponnen suiker op.  
ragueneau geeft hem geld  
Hier, neem er een op mijn gezondheid!  
ziet dat z'n vrouw Lise eraan komt Sst! M'n vrouw!  
Loop door, verberg die centen!

tegen Lise, terwijl hij haar schroomvallig de lier laat zien

Mooi hè? Vakwerk!

lise Nou!

Lulkoek!

Zij legt een stapel papieren zakken op de toonbank

ragueneau Verpakking?... Dank je wel.

Hij kijkt ernaar.

Mijn God! Mijn boeken!

De verzen van mijn vrienden! Pakpapier voor koeken!

Verscheurd! Kapot! Besmeurd! Die zak voor onze klanten

Is wat de zanger Orfeus was voor de Bacchanten!

lise bits

Heb ik dan niet het recht iets nuttigs te doen

Met wat die lui hier achterlaten, bij gebrek aan poen,

Die prulschrijvertjes van je, met hun flutballades!

ragueneau Zeg, juffrouw mier!... Beledig nooit mijn zangcicades!

lise Voordat je met die rare gasten omging hier,

Werd ik door jou nog geen bacchant genoemd of mier!

ragueneau Zoiets met verzen doen!

lise Wat moet je er anders mee?

ragueneau Dan ben ik echt benieuwd, madame, wat jij met proza dee!

Tweede scène

De zelfden, twee kinderen die net de banketbakkerij binnenkomen.

ragueneau Wat zal het wezen?

eerste kind Drie gebakjes.

ragueneau bedient ze Vers gebakken...

En lekker warm.

tweede kind Heeft u iets om ze in te pakken?

ragueneau Iets om ze in te pakken...

ontsteld, terzijde Ai, daar gaan m'n zakken!...

Hij pakt een zak en op het moment dat hij de gebakjes erin wil doen, begint hij te lezen.

“Zo ging Odysseus van Penelope verdreven...”

Die niet!

Hij legt de zak apart en pakt een andere en weer begint hij te lezen als hij de gebakjes erin wil doen.

“De Blonde Phoebus...” Die ligt mij te na

Aan 't hart! legt deze zak ook apart

lise ongeduldig Waar is het wachten op?

ragueneau Ja, ja! Ja, ja! Ja, ja!

Hij pakt een derde en berust erin.

Sonnet aan Philis!... maar het blijft toch heel erg naar!

lise Gelukkig heeft meneer besloten!

schouderophalend

Sukkelaar!

Ze klimt op een stoel en begint de borden op een dressoir op te ruimen. Ragueneau profiteert van het feit dat zij met haar rug naar hem toe staat en roept de kinderen terug die al bij de deur staan

Pst!... Kinders!... Geef 't sonnet aan Philis terug aan mij,

Dan krijgen jullie er nog drie gebakjes bij.

De kinderen geven hem de zak terug, pakken snel de gebakjes en gaan de deur uit. Ragueneau strijkt het papier glad en begint al declamerend te lezen.

Op die zo zoete naam een botervlek, als bijtend zuur!

“Philis!...”

Cyrano stormt binnen

## Derde scène

Ragueaneau, Lise, Cyrano, daarna de Musketier.

cyrano Hoe laat is het?

ragueneau een en al bereidwilligheid 't Is klokke zes.

cyrano emotioneel Nog maar een uur!

Hij loopt heen en weer door de winkel.

ragueneau loopt achter hem aan Bravo! Ik heb...

cyrano Nou?

ragueneau Uw gevecht gezien, wat was u snel!

cyrano Wanneer?

ragueneau Toen in Hôtel Bourgogne!

cyrano laatlunkend O ja... Dat duel!...

ragueneau vol bewondering Ja, dat duel in verzen!... Groots!

lise Hij dweept ermee!

cyrano Nou, mooi zo!

ragueneau doet een uitval met een braadspit dat hij heeft gepakt

In het laatste vers roep ik touché!...

En in het laatste vers roep ik... Zo mooi, zo... met groeiende geestdrift

En in het laatste vers...

cyrano Hoe laat is het, Ragueaneau?

ragueneau nog steeds in schermhouding om op de klok te kijken 't Is

zes uur vijf!... roep ik touché!

richt zich weer op Een moordballade!

lise tegen Cyrano die haar toen hij langs de toonbank liep afwezig de hand schudde Wat heeft u aan uw hand?

cyrano O dat. Een schram. Niet eens een letselschade.

ragueneau Heeft u gevaar gelopen?

cyrano Geen enkel.

lise zwaait met haar vinger naar hem Maar niet heus.

U jukt!

cyrano Dat ziet u zeker aan het puntje van mijn neus.

Een leugen zo groot dat ie boven alles uitsteeg!

op een andere toon Ik wacht op iemand, hier. Misschien tot ik een ons weeg.

Maar als diegene komt, laat u ons dan alleen?

ragueneau Helaas... m'n rijmelaartjes komen zo meteen...

lise ironisch Voor hun ontbijt.

cyrano Dat zijn de uitvreeters die ik ken...

Maar stuur ze weg als ik een teken geef. Een pen?

ragueneau geeft hem de pen die hij achter zijn oor had Een zwanenveer.

cyrano De tijd?

ragueneau 't Is zes uur tien.

een musketier komt trots besnord binnen, met stentorstem Saluut!

Lise gaat vlug naar hem toe.

cyrano Wat is er?

ragueneau Een vrind

Van vrouwlief, zeer krijgshaftig, angstaanjagend, vindt

le van zichzelf...

cyrano neemt de pen ter hand en gebaart Ragueneau hem alleen te laten Stil nou!... bij zichzelf Schrijven, – vouwen, – geven, – 'm Smeren...

gooit de pen neer Lafbek!... Maar ik zou het vast niet overleven Als ik haar durfde aan te spreken... Eén woord... tegen Ragueneau De tijd?

ragueneau 't Is zes uur vijftien!

cyrano slaat zich op de borst

...één woord zonder woordenstrijd,

Eén enkel woordje uit je woordenschat... Maar als je schrijft...

Hij neemt de pen weer op.

Vooruit, we zullen zien wat er van overblijft!

Ik schrijf de liefdesbrief die door mij al honderd keer

Geschreven en herschreven is, misschien wel meer,

Inwendig. Dus ik hoef m'n ziel er maar naast te leggen,

Om haar precies hetzelfde op papier te zeggen.

Hij begint te schrijven. – Achter de ruiten van de deur zien we magere en weifelende silhouetten in de weer.

## Vierde scène

Ragueneau, Lise, de Musketier, Cyrano, aan de kleine tafel, schrijvend, de Dichters, gekleed in het zwart, met afgezakte kousen en onder de modder.

lise komt binnen, tegen Ragueneau Je viezeriken!

eerste dichter komt binnen, tegen Ragueneau Ah! Collega!

tweede dichter idem, schudt hem de hand

Ah! Collega!

derde dichter Arend der bakkers!

Hij snuift de lucht op.

Dit is zoeter dan uw eega!

vierde dichter O, Phoebus van de grill! Apollo van 't fornuis!

ragueneau omarmt, omhelst, schudt handen

Je voelt je tussen deze lui meteen weer thuis!

eerste dichter Het saamgedromde volk hield ons een wijle tegen,

Daar bij de Nesle Poort!

tweede dichter Getroffen door een degen

Lagen acht schurken op de keien neergeveld!

cyrano richt even het hoofd op

Acht?... Zeven dacht ik.

Hij gaat verder met zijn brief.

ragueneau Kent u deze wakk're held?

cyrano achteloos Ik? ... Nee!

lise tegen de musketier En u?

de muskettier draait zijn snor op Misschien!

cyrano gaat door met schrijven, terzijde, af en toe mompelend Ik hou van jou...

eerste dichter Men zegt

Dat één man 'n hele boevenschaar heeft omgelegd!

tweede dichter Wie nog in leven was is als een haas gevlogen!

Er lagen stokken, spiesen, overal!

cyrano schrijvend ... je ogen...

derde dichter Tot de Orfèvreskade vlogen hoeden in het rond!

eerste dichter Wat 'n beest moet dat zijn!

cyrano nog steeds schrijvend

...en de glimlach om je mond...

eerste dichter Een schrik'lijk reus is wel de held van zulke daden!

cyrano nog steeds schrijvend ... Maar vrees bezwijmt mij steeds, als ik je slechts benader...

tweede dichter hapt in een gebakje

Nog iets gerijmeld, Ragueneau?

cyrano ...om je aan te spreken...

Hij stopt op het moment dat hij de brief wil ondertekenen, staat op en stopt de brief in zijn wambuis.

Ik geef hem zelf. Niet nodig dat ik 'm onderteken.

ragueneau tegen de tweede dichter

'k Heb een recept op rijm gezet.

derde dichter installeert zich bij een schaal met soesjes Laat ons die verzen horen!

vierde dichter bekijkt een brioche die hij heeft gepakt

Dit broodje is bijkans zijn scheve muts verloren!

bijt met één hap de bovenkant eraf  
eerste dichter Op 'n hongerig poët heeft kruidkoek groot vermogen,  
Dank d'angelieke brauw boven d'amandelogen!  
Hij neemt een hap van de kruidkoek.  
tweede dichter Wij luisteren.  
derde dichter houdt lichtjes een soesje tussen de vingers Dit soesje  
kwijlt nu room. Hij lacht.  
tweede dichter neemt een hap van de lier van gebak  
't Is voor het eerst dat de lyriek me voedsel bracht!  
ragueneau is er klaar voor om voor te dragen.  
Hij kucht, zet zijn koksmuts recht en neemt een houding aan.  
Recept in verzen...  
tweede dichter tegen de eerste, met een por in de zij Lunch?  
eerste dichter tegen de tweede Diner?  
derde dichter tegen de vierde Souper?  
vierde dichter tegen de derde Ontbijt!  
ragueneau Hoe men amandeltaartjes smakelijk bereidt.

Klop tot schuim het wit van 't ei,

Doe daarbij

Dooier-rood en spoedig glij'

Wat citroensap op de brei;

Hierop doet

Men amandelmelkje zoet.

Zorg dat laagjes deeg dan vrij

Spoedig bij

Alle vormpjes rondom zij;  
'n Roze abrikozensprei  
Op dat al;  
Zorg dat drupt in zachte val

In die putjes alle brei;  
Zij aan zij  
Bruinen z' in de oven blij!  
Spoedig van de vormpjes vrij  
Zijn gaartjes  
Alle amandeltaartjes!

de dichters met de mond vol  
Verrukkelijk! Exquis!  
een dichter verslikt zich Harumff!  
Ze verdwijnen al etend naar de achtergrond. Cyrano heeft ze  
gadegeslagen en loopt op Ragueneau af.  
cyrano Maar zie je niet,  
Hoe zij zich volproppen bij jouw receptenlied?  
ragueneau Ik zie het... Maar ik kijk niet, om ze niet te storen.  
't Is dubbel leuk mijn poëzie te laten horen,  
Omdat ik allebei m'n zwaktes kan behagen  
Door dichters te verlossen van hun lege magen!  
cyrano slaat hem op de schouder  
Ik mag jou wel!...  
Ragueneau voegt zich weer bij zijn vrienden.  
Cyrano kijkt hem na, vervolgens, tamelijk bruusk:

Hé, Lise! Word je door die kapitein...

Belaagd?

lise beledigd

Mijn boze ogen krijgen alle mannen klein,

Eén blik weerstaat degenen die mijn eer belagen.

cyrano Voor zulke ogen zijn ze toch wat neergeslagen.

lise met verstikte stem Maar...

cyrano duidelijk

Ragueneau, mevrouwtje, mag ik graag. Het is verkeerd

Dat iemand zo een kerel ridicocoliseert!

lise Maar...

cyrano verheft zijn stem dat de versierder hem kan horen Aan een half woord...

Hij groet de musketier en gaat bij de deur in de achtergrond op de uitkijk staan, nadat hij op de klok heeft gekeken.

lise tegen de musketier die Cyrano's groet gewoon beantwoordde Nee maar, je verbaast me, serieus!

Geef hem dan antwoord... op z'n neus...

de musketier Z'n neus... Z'n neus... Me neus!

gaat er snel vandoor, gevolgd door Lise

cyrano nog steeds bij de deur, gebaart Ragueneau met de dichters weg te gaan Ksjt!

ragueneau wijst naar de deur rechts

Daar is 't beter...

cyrano wordt ongeduldig Ksjt! Ksjt! Ksjt...

ragueneau sleept ze mee Om verbaal

Te wezen...

eerste dichter wanhopig, met de mond vol

Maar de taartjes!

tweede dichter Neem ze mee!

Allen af in optocht achter Ragueneau aan, nadat ze de borden hebben geplunderd.

## Vijfde scène

Cyrano, Roxane, de dueña.

cyrano Ik haal

Mijn brief tevoorschijn zodra ik een sprankje hoop

Bespeur!

Achter de vitrage verschijnt de gemaskerde Roxane, gevolgd door de dueña. Hij zwiept vlug de deur open.

Kom binnen!... loopt op de dueña af

Twee woordjes, dueña, in de loop!

dueña Dat zijn er zes.

cyrano Bent u een lekkerbek?

dueña Ik eet me ziek.

cyrano pakt vlug wat papieren zakken van de toonbank Mooi zo.

Speciaal voor u wat bloemrijke natuurlyriek...

dueña sip Mwâh...

cyrano ...die ik met wat slagroomsoesjes vul.

dueña trekt een heel ander gezicht Amaai!

cyrano En houdt u van de zogeheten kersenvlaai?

dueña waardig Daar zweer ik bij, meneer, maar wel met room erop.

cyrano Is 't goed als ik er eentje zonder in dit epos stop?

In deze liefdesverzen in de stijl van de Ronsard

Verpak ik de tompoezen, die zijn minder zwaar.

U bent een fijnproever, een kenner van gebak!

dueña Ach, ik ben er dol op, meneer de Bergerac!

cyrano overstelpt haar met zakken vol gebak

Dat dacht ik al! Met deze taartjes weet u ook wel raad...

Dus eet ze nou maar lekker op... Alleen, op straat!

dueña Maar...

cyrano duwt haar naar buiten En kom pas terug, mevrouwtje, als u uitgegeten bent!

Hij doet de deur weer dicht, gaat terug naar Roxane en stopt, met de hoed in de hand, op eerbiedwaardige afstand.

Zesde scène

Cyrano, Roxane, de Dueña, even

cyrano tegen Roxane

Voor mij is dit het allergelukzaligste moment,  
Waarop je mijn bestaan niet langer wilt vergeten  
En komt om mij te laten weten... mij te laten weten?...

roxane die haar masker heeft afgedaan

Ten eerste dank je dat je gister met floret  
Dat rare fatje op z'n nummer hebt gezet.

Een hoge ome... die bezeten van mij is...

cyrano De Guiche?

roxane slaat haar ogen neer

Probeerde mij 'n huwelijk aan te praten met...

cyrano Da's miesj...

Het is dus nep? salueert Maar ik, madame, ben opgetogen:  
Ik vocht niet voor die neus, maar voor je mooie ogen!

roxane Ten tweede... moet ik... voor ik jou iets ga bekennen...

In jou weer eens de... halve broer van toen herkennen...

Met wie ik altijd speelde in het parkje – bij het meer...

cyrano Je kwam in Bergerac logeren, elke zomer weer!...

roxane We maakten zwaarden van het riet.

cyrano En haar voor poppen

Van maïs!

roxane De tijd van spelen... zwemmen... je verstoppen...

cyrano En ik ging zure bramen plukken... Bont en blauw...

roxane De goeie ouwe tijd... Je deed nog alles wat ik wou!...

cyrano Toen droeg je korte rokjes, je heette Madeleine...

roxane En was ik leuk?

cyrano Niet lelijk... Niet behept met gêne...

roxane Soms kwam je aangehold, een schaafwond op je hand,  
Gevallen uit een boom... Ik kwam dan met verband  
En jodium. Ik deed of ik je moeder was,  
En zei op strenge toon:  
Ze pakt zijn hand.  
“Hoe kom je aan die kras?”  
stopt stomverbaasd  
Oh!  
Cyrano wil zijn hand terugtrekken  
Nee, laat zien! Waar heb je die nou opgelopen?  
En dat op jouw leeftijd! Je hele hand ligt open!

cyrano Met buiten spelen, mammie, bij de Nesle Poort.

roxane gaat aan tafel zitten en doopt haar zakdoek in een glas water  
Geef op!

cyrano gaat ook zitten  
Zo kalm en moederlijk, zoals het hoort!

roxane Ik maak het schoon... Je vechtlust wordt alom bewonderd –  
Ze vochten tegen jou?

cyrano Viel mee, een man of honderd.

roxane Vertel!

cyrano Nee, laat maar zitten. Jij had iets te zeggen, net.  
Je durfde niet...

roxane zonder zijn hand los te laten  
De geur van het verleden zet  
Me op het juiste spoor! Nu durf ik wel. Ja, ik beken:  
Ik ben verliefd op iemand...  
cyrano Ah!...  
roxane Die niet weet dat ik dat ben.  
cyrano Ah!...  
roxane Nog niet tenminste.  
cyrano Ah!...  
roxane Maar niet lang meer.  
cyrano Ah!...  
roxane Een arme jongen. Ook verliefd op mij, nou ja,  
Op afstand, te verlegen om het toe te geven...  
cyrano Ah!...  
roxane Kom, geef mij je hand. Hij gloeit!...  
Maar hoop doet leven...  
cyrano Ah!...  
roxane nadat ze met haar zakdoek een verband heeft aangelegd  
Stel je voor, misschien dat jij hem heel goed kent,  
Want, beste vriend, hij dient in jullie regiment!  
cyrano Ah!...  
roxane Ja, hij is cadet in jullie compagnie!  
cyrano Ah!...  
roxane Op zijn voorhoofd staat esprit gegrift, genie,  
En hij is hoogstaand, nobel, onverschrokken, jong. En knap!  
cyrano staat lijkbleek op Knap?!?  
roxane Wat? Wat is er?

cyrano Ik, niks... 't Is... 't Is...

Hij laat met een glimlach zijn hand zien.

Die lap zit krap!

roxane Nou ja, ik ben verliefd, word almaar idolater,

Maar ken hem eigenlijk alleen van dit Theater...

cyrano Niet één keer met elkaar gepraat?

roxane We spraken non-verbaal.

cyrano Hoe weet je dan...

roxane De roddeltantes op het Place Royale

Bespreken nieuwtjes, onder de linden, heel decent...

cyrano Hij is cadet?

roxane Ja, in het garderegiment.

cyrano Hoe heet die jongen?

roxane Baron Christian de Neuvilette.

cyrano Hè?... Zegt me niks die naam. Hoe lang is hij cadet?

roxane Sinds vanochtend. Bij kapitein Carbon de Castel-Jaloux.

cyrano Zo bliksemsnel valt dus een hart een ander toe!

dueña doet de deur op de achtergrond open Het regent en ik heb de taartjes op, meneer de Bergerac!

cyrano Ach, leest u dan de tekst maar die gedrukt staat op de zak!

overhandigt een paraplu

De dueña verdwijnt weer.

...Mijn arme nichtje, jij die enkel geeft om schoonheid, geest,

En mooie taal – misschien is 't wel een leeghoofd of een beest...

roxane Hij is niet alleen van buiten knap maar ook van binnen.

cyrano 'n Held van Urfé, gekrulde lokken, gekrulde zinnen...

– Maar straks is het een idioot!

roxane stampvoetend Dan ga ik dood!

cyrano na een tijdje

Die boodschap was de reden dat je mij ontbood?

Het spijt me, maar dan heb je niets aan mij, madame.

roxane Ach, het was iets, iets naars dat mij ter ore kwam...

De mannen in je compagnie, die komen uit Gascogne,

Dat is toch zo?

cyrano En daarom is het altijd bonje,

Als zulke groentjes zich onder ons begeven,

Want alle niet-Gasconjers staan we naar het leven,

Dat zeiden ze?

roxane Nu ben ik bang dat hij wordt afgeslacht.

Ik maak me zorgen...

cyrano tussen zijn tanden En terecht!

roxane Dus ik bedacht,

Omdat je gisteren zo onoverwinnelijk en groot

Die snoeshaan en dat lompe schoelje weerstand bood –

Ik dacht, als hij, die allen vrezen, nou eens kon...

cyrano Is goed, ik zorg wel dat er niks gebeurt met jouw baron.

roxane Dus geen Gasconjer zal op hem zijn woede koelen?

Wat ben ik blij dat wij nog steeds zo'n warme vriendschap voelen!

cyrano Ja, ja.

roxane En zul je ook voor hem een vriend zijn?

cyrano Naar behoren.

roxane En er wordt niet geduëlleerd?

cyrano Bij dezen is 't gezworen.

roxane Ik zie je zo graag! Helaas, ik moet er nu vandoor.

Ze zet vlug haar masker weer op, met daarvoor een kanten voile, en zegt, afwezig:

Je moet nog wel van dat gevecht vertellen, hoor,

Dat zal me wat geweest zijn, wie doet dat je na?

– En zeg hem dat ie schrijft.

Ze werpt hem een kushandje toe.

Ik zie je graag!

cyrano Ja, ja.

roxane Met honderd man en jij alleen? We gaan. Gegroet. –

Wij zijn de beste vrienden, toch?

cyrano Ja, ja.

roxane Ach! Heldenmoed!

Alleen... En tegen honderd man! Vertel het gauw. We gaan.

Zeg dat ie schrijft. Mijn held!

cyrano Ik heb sindsdien wel meer doorstaan.

Roxane af

Cyrano blijft onbeweeglijk staan, z'n ogen op de grond gericht. Er valt een stilte. De deur rechts gaat open. Ragueneau steekt zijn hoofd om de deur.

Zevende scène

Cyrano, Ragueneau, de dichters, Carbon de Castel-Jaloux, de cadetten, de meute, etc.,  
daarna De Guiche.

ragueneau Mogen we weer naar binnen?

cyrano roerloos Ja.

Op een teken van Ragueneau komen de dichters terug. Tegelijk gaat de deur op de achtergrond open en verschijnt Carbon de Castel-Jaloux, in het uniform van de kapitein van de garde, groots gebarend als hij Cyrano gewaar wordt.

carbon de castel-jaloux Daar is ie!

cyrano kijkt op Kapitein...

carbon jubelend

We weten alles! Onze grote held! Er zijn

Een dertigtal cadetten die je willen zien...

cyrano deinst terug Ja, maar...

Carbon wil hem meesleuren.

Nee!

carbon Ze zitten aan de overkant, in 't Croix du Trahoir.

cyrano Ik...

carbon loopt terug naar de deur en brult met donderstem

Onze held vertikt het! Hij blijft liever simmen!

een stem van buiten Verdikke!

tumult buiten, lawaai van zwaarden en laarzen die dichterbij komen

carbon wrijft zich in de handen  
Kijk, ze steken over!...  
de cadetten komen de rotisserie binnen  
Gekverdimme!  
Verdulleme! Miljaar en gosternokke, nie normoal!  
ragueneau deinst geschrokken achteruit  
U is dus allemaal Gasconjers?  
de cadetten Allemoal!  
een cadet tegen Cyrano Bravo!  
cyrano Baron!  
een ander schudt hem de hand  
Hoera! Hij leve hoog!  
derde cadet Ik draag je!  
cyrano Baron!...  
meerdere gasconjers We dragen hem!  
cyrano weet niet tegen wie hij wat moet zeggen Baron... baron... ik  
vraag je...  
ragueneau U is dus allemaal baron?  
de cadetten Nah, allemoal?  
ragueneau Is't waar?  
eerste cadet Met onze erelinten kom je tot de evenaar!  
le bret komt binnen en rent op Cyrano af  
Je avonturen worden rondverteld,  
De ooggetuigen zoeken je: je bent een held,  
En door het dolle heen loopt iedereen ze achterna...  
cyrano geschrokken  
O nee... maar heb je ze gezegd waar ik nu zit?

le bret handenwrijvend Eh... ja!  
een burger komt binnen met een groepje achter zich aan M'neer, de  
Marais loopt uit!  
De straat is volgelopen met mensen; draagstoelen en koetsen houden  
halt.  
le bret fluistert glimlachend tegen Cyrano  
En Roxane?  
cyrano vlug Waffel dicht!  
de meute roept buiten Cyrano!  
Een mensenzee stroomt de winkel binnen.  
Gedrang. Gejuich.  
ragueneau op een tafel staand  
Aah, m'n hele winkel wordt ontwricht!  
De tent wordt afgebroken! Schitterend! Ik ga failliet!  
mensen verdringen zich rond Cyrano  
Hé vriend... Vriend!  
cyrano Zoveel vrienden had ik gister niet!...  
le bret verrukt Een knalsucces!  
een markiesje komt aangesneld, met uitgestoken handen Als jij eens  
wist, m'n beste...  
cyrano Jij?  
Als jij? Hoe waren wij ooit samen allebei?  
een ander Staat u mij toe u aan wat dames voor te stellen?  
cyrano kil  
En wie is u dan wel, wie komt me dat vertellen?  
le bret verbijsterd Wat heb je?  
cyrano Kop dicht!

een letterkundige met schrijfgarnituur

Kunt u mij details ver...

cyrano Nee!

Ik kan u geen details. Rot op! En neem je dagboek mee.

le bret geeft hem een por in de zij

Maar dat is Théophraste Renaudot! De man

Die de gazet heeft uitgevonden!

cyrano Jammer dan!

le bret Dat krantje waarin zoveel interessants staat!

Ze zeggen dat het 'n grote toekomst tegemoet gaat!

de dichter komt naar voren Meneer!

cyrano Nog één!

de dichter Ik wil een pentacrostichon

Gaan schrijven op uw naam...

een ander Meneer!...

cyrano Genoeg!

een ander Pardon!

Gewoel. Geroezemoes. Mensen gaan opzij. De Guiche op, vergezeld van officieren. Cuigy, Brissaille, de officieren die met Cyrano zijn vertrokken aan het einde van het eerste bedrijf. Cuigy loopt meteen op Cyrano af.

cuigy tegen Cyrano De Guiche! Komt bij maarschalk de Gassion vandaan!

Geroezemoes. Iedereen gaat opzij.

de guiche groet Cyrano

...Die meldt dat hij bewondert wat u heeft gedaan.

Uw nieuwe heldendaad bepaalt ook zijn discours.

de meute Bravo!

cyrano buigt Maarschalk Gassion ontbreekt het zelf niet aan bravoure.

de guiche Hij had beslist gedacht dat hij was voorgelogen

Als zij hem niet bezwoeren het...

cuigy Met eigen ogen!

de guiche ... Gezien te hebben!

le bret zachtjes tegen Cyrano, die er niet helemaal bij lijkt te zijn Maar...

cyrano Stil!

le bret Je lijdt toch geen pijn?

cyrano veert geschrokken op

Pijn? Waar die mensen bij zijn?...

z'n snor krult, z'n borst zwelt Let maar op!

de guiche die door Cuigy iets in het oor werd gefluisterd Er zijn

Al vele wapenfeiten aan u toegedicht

– U dient bij de cadetten toch? In dat... gesticht?

cyrano Bij de cadetten, ja.

een cadet met angstaanjagende stem

Bij ons, ja! Bij de cadetten!

de guiche Ach! Ach!... Dit zijn ze! De arrogante vedetten,

Beroemd en...

carbon Cyrano!

cyrano Kapitein?

carbon Wees even braaf,

We zijn compleet, dus stel ons netjes voor aan deze graaf

cyrano doet een paar stappen in de richting van

De Guiche en wijst naar de cadetten

Cadetten zijn we, uit Gasconje  
Van Carbon de Castel-Jaloux:  
We knokken, liegen, altijd bonje...  
Cadetten zijn we, uit Gasconje!  
We kennen schaamte noch besogne,  
Bij ons gaat het er wild aan toe,  
Cadetten zijn we, uit Gasconje,  
Van Carbon de Castel-Jaloux!

Bij ons geen zeep of eau de cologne,  
Geen okselfrisheid of shampoo,  
Bij ons verfriste geen lotion je,  
Bij ons geen zeep of eau de cologne,  
De lucht alleen al overwon je,  
Als de rook van een barbecue,  
Bij ons geen zeep of eau de cologne,  
Geen okselfrisheid of shampoo!  
Wat doe je? Hoe durf je? Hoe kon je?  
Dat soort kreten roepen ze ons toe.  
Ze zeggen wel: nee, dat verzon je,  
Wat doe je, hoe durf je, hoe kon je -  
Ze roepen het in de Dordogne  
En ze roepen het op de Ventoux:  
Wat doe je? Hoe durf je? Hoe kon je?  
Dat soort kreten roepen ze ons toe.

Cadetten, hoor je, uit Gasconje,

Ze pakken je vrouwtje en hoe!  
De mooie, het kreng, het karonje –  
Cadetten, hoor je, uit Gasconje!  
Echtgenoot, neem nog een Bourgogne,  
Je vrouwtje is voor jou nu te moe!  
Cadetten, hoor je, uit Gasconje,  
Ze pakken je vrouwtje en hoe!

de guiche nonchalant gezeten op een fauteuil die Ragueneau snel heeft  
neergezet

't Is tegenwoordig luxe een dichter bij te staan.

Wilt u de mijne zijn?

cyrano O nee, geen denken aan.

de guiche De kardinaal kon uw optreden van gister wel waarderen,

Hij is mijn oom. Ik kan u bij hem introduceren.

le bret verrukt, pythonesk Mijn God! De Richelieu! Kardinaal Armand du

Plessis de Richelieu, eerste minister onder Lodewijk de Dertiende! De

man die niet alleen de gecentraliseerde absolute monarchie heeft

opgebouwd in Frankrijk maar ook het religieuze schisma in Europa

heeft voortgezet! De fanatieke bestrijder van de Hugenoten en van de

katholieke edelen die gemene zaak maakten met buitenlandse vijanden

om hun feodale onafhankelijkheid te behouden! Eén van de architecten

van het moderne Europa! Royaal sponsor van kunsten en

wetenschappen! De oprichter van de Académie Française!

de guiche Mais oui... En u heeft toch wel iets om hem te laten zien,

Op rijm, in vijf bedrijven?

le bret Cyrano in het oor fluisterend

Pitch je Agrippine!

de guiche Breng hem dat.

cyrano in de verleiding, een beetje geveid Nou...

de guiche Hij is expert op tekstueel gebied.

En meer dan enkele verzen corrigeren zal hij niet...

cyrano wiens gezicht onmiddellijk betreft Vergeet het maar, meneer;  
mijn leven heeft geen functie

Als ook maar iets verandert aan mijn interpunctie.

de guiche Maar als hij iets waardeert, beloont hij dat royaal, meneer.

cyrano Maar hij waardeert het nooit zozeer als ik het zelf waardeer,

Meneer. Als ik een vers maak, laat ik me niet dwingen

En ik beloon me door het voor mezelf te zingen!

de guiche U bent wel trots.

cyrano O, dat was u al opgevallen?

een cadet komt binnen met een stapel verfomfaaide bepluimde hoeden  
aan zijn degen geregen Kijk, Cyrano! Een zootje vreemde vogels, met  
z'n allen

Vanochtend op de kade grondig kaal geplukt!

carbon Een pluimpje waard!

iedereen lachend Ha! Ha! Ha! Ha!

cuigy Het is mislukt,

Hun opdrachtgever is vast razend op het ogenblik.

brissaille Weet iemand wie het is?

de guiche Jawel. Want dat ben ik.

Het gelach verstomt.

Ik gaf de opdracht om hem af te tuigen. Da's beslist

Niet iets om zelf te doen – een rijmelende alcoholist!

gegeneerd stilzwijgen  
de cadet halffluid tegen Cyrano, terwijl hij hem de vilthoeden laat zien  
Wat doen we met dit vette pluimvee? Soep van koken?  
Cyrano pakt de degen waaraan ze zijn geregen en laat ze, met een  
saluut, voor de voeten van De Guiche terecht komen  
Hier, vóór uw kale vrienden nog meer onrust stoken!  
De Guiche staat op en zegt kortaf  
Mijn draagstoel en mijn dragers, en meteen: ik ga.  
tegen Cyrano, fel Meneer!...  
een stem in de straat, roept  
De dragers van de graaf de Guiche!  
Cyrano Ik?  
De Guiche Ja!  
zichzelf weer meester, met een glimlach  
Een vraagje nog... Heeft u wel eens gehoord van Don Quichot?  
Cyrano Die ken ik. Petje af voor deze lang niet gekke zot!  
De Guiche Herleest u dan het hoofdstuk met de molens nog een keer.  
een drager op de achtergrond De stoel!  
Cyrano salueert Het dertiende.  
De Guiche Zo'n grote molenwiek, meneer,  
Zal u vandaag of morgen hard de weg versperren  
En u de goot in meppen!...  
Cyrano Zo! Of naar de sterren!  
De Guiche af. We zien hem in zijn draagstoel stappen. De heren  
vertrekken smoezend, begeleid door Le Bret. Menigte af.

## Achtste scène

Cyrano, Le Bret, de cadetten, die links en rechts aan tafel zijn gegaan en te eten en te drinken krijgen.

cyrano sarcastisch degenen groetend die weggaan zonder te durven groeten

Dag heren... Heren... Heren...

le bret komt ontdaan terug, de armen ten hemel geheven Weer een succès fou!

cyrano Oh! Altijd kissebissen!

le bret Geef het nou maar toe:

Je helpt nu elke keer een buitenkans om zeep.

Da's overdreven.

cyrano Ja hoor, daar zit 'em de kneep!!

le bret triomfantelijk Ha!

cyrano Maar uit principe, en iemand moet het goeie voorbeeld geven, Heb ik het een en ander wel eens een beetje overdreven.

le bret Als jij je musketierendrift kon laten varen,

Zou jij fortuin en roem...

cyrano Hoe zou ik die vergaren?

Een machtige beschermheer zoeken, of een suikeroom,

Om je aan op te trekken, als klimop die aan een boom

Geklampt naar boven kronkelt en zijn schors verteert,

Dus niet op eigen kracht, maar sluw, geraffineerd...  
Nee, bedankt. Verzen aan de sponsor op gaan dragen,  
Je net als iedereen tot nar, tot clown verlagen,  
En dan maar hopen dat ie glimlacht, de minister,  
Een glimlach, eindelijk, oprecht en niet sinister!  
Nee, bedankt. Elke dag als een pad ontbijten,  
Door dat gekruip je vette paddenpens verslijten,  
Je knieën smerig, van het knielen dat je doet op straat,  
Je rug verweekt, door al dat krommen van je ruggengraat.  
Nee, bedankt. Wil je dat ik de kool en het geitje spaar,  
Ze allebei ontzie en niet mijzelf bewaar,  
Gedienstig zijn om slaafs een wederdienst te vragen,  
Als wierookvat het hoofd vol wee gevlei gaan dragen?  
Nee, bedankt! Van kring tot kring in 't rond te draaien  
Om als een kleine grootheid een salon te paaien,  
Gaan varen, met een madrigaal als vlag in sjouw,  
En in het zeil gezocht van menig oude vrouw?  
Nee, bedankt! De uitgever betalen om je poëzie  
Te publiceren bij Sercy of huize Vanity?  
Of je tot keizer laten kronen door een coterie  
Van veertig halfseniele imbeciele academici? Mais non, merci!  
Of zweten om van één gedicht een hit te maken  
En daarom werk aan nieuwe verzen moeten staken?  
Nee, bedankt! Talent alleen bespeuren bij je maatjes,  
Doodsangsten uitstaan voor obscure vage blaadjes,  
En constant zeggen, ook al is je hoofd zo goed als leeg:  
“Ik wou dat ik in de Mercurus een column kreeg!” ...

Nee, bedankt! Bang, berekend zijn, een bleekgezicht,  
En liever kennis maken dan een goed gedicht?  
Jezelf verkopen, bedelbrieven schrijven aan de hoge kringen?  
Nee, bedankt! Nee, bedankt! Nee, bedankt! Maar wel... zingen,  
En dromen, lachen, dwalen, eenzaam zijn en vrij,  
Met ogen in je kop, een stentorstem daarbij,  
Als jij dat wil, je vilthoed schever zetten,  
Om niets ten strijde trekken, je wijden aan sonnetten!  
Je werk doen zonder voor fortuin of roem te gaan,  
Vertrekken, op reis, waarheen je wil, desnoods de maan!  
Alleen wat uit jezelf is ontsproten schrijven  
En trouwens sowieso altijd bescheiden blijven:  
Wees blij met elke bloem, met elke vrucht, met ieder blad,  
Zolang je weet: mijn eigen tuintje schonk me dat!  
En kun je ooit succesjes vieren, stomtoevallig,  
Dan moet je niemand dankbaar zijn, of welgevallig.  
Bepaal daarvan alleen voor jou je eigen waarde,  
En kruip niet als parasiet, als klimop uit de aarde.  
Je hoeft geen eik of lindeboom te zijn, niet iedereen  
Hoeft hoog te klimmen, maar je doet het wel alleen!  
Ie bret Oké, alleen, maar tegen iedereen? 't Raakt kant noch wal...  
Hoe kom je aan die ziekelijke neiging overal  
En altijd vijanden te maken? Het is abnormaal!  
cyrano Maar vrienden maken zoals jij dat doet vind ik banaal.  
Massa's vrienden toelachen met gekrulde lippen,  
Je mondje tuiten als het kale achterwerk van kippen!  
Ik wil het aantal groeten op mijn pad beperken,

Want elke vijand extra zal mijn hart versterken!  
le bret Absurd!

cyrano Misnoegen, dat is mijn genoeg. Laten  
Ze mij maar als de pest hartgrondig haten.  
Je moest eens weten hoe een salvo boze blikken  
Je dagelijkse wandelingen kan verkwikken!  
Hoe gal van nijd en kwijl van lafheid leuke vlekken  
Op broeken maken kan, alsof ze staan te lekken!  
– De weke vriendschap waarmee jij jezelf omringt,  
Lijkt op zo'n grote Italiaanse kraag: niets wringt,  
't Is los en open maar het maakt je hals verwijfd:  
Totaal relaxed, maar geen allure die beklijft,  
Want als een kop geen steun of richting heeft,  
Dan buigt ie alle kanten op, gedwee, beleefd...  
Mijn kraag word elke dag door Haat gesteven  
En daarom is mijn hoofd gedwongen hoog geheven,  
Want elke nieuwe vijand is een extra plooi  
En juist die extra hinder maakt het extra mooi:  
Want als de stijve plooi kraag van de Spanjool,  
Is Haat geen krappe halsring, maar een aureool!  
le bret na een stilte, steekt zijn arm onder de zijne Je hebt je trots en  
wrok weer luidkeels onderbouwd,  
Zeg mij nou maar gewoon dat zij niet van je houdt!  
cyrano fel Kop dicht!

Christian komt binnen en heeft zich onder de cadetten gemengd. Zij  
zeggen geen woord tegen hem. Uiteindelijk gaat hij alleen aan een  
tafeltje zitten waar hij door Lise wordt bediend.

Negende scène

Cyrano, Le Bret, de cadetten, Christian de Neuvilette

een cadet aan een tafel achterin, glas in de hand Hé! Cyrano!

Cyrano draait zich om

Laat horen!

cyrano Zometeen!

Hij loopt verder aan de arm van Le Bret, ze praten zacht.

de cadet Vertel het! Je verhaal! Vertel! Aan iedereen!

Laat horen! Van die knokpartij! Een goeie les

Hij blijft staan voor de tafel waaraan Christian zit.

Voor zo'n timide groentje uit het noorden in de stress!

christian Timide, ik?

de cadet sarcastisch Meneer de Neuvilette, let op:

Wij houden enkel over één ding onze kop.

christian En wat mag dat zijn?

een andere cadet met schrikwekkend geluid Bleekscheet, hou je ogen open

En kijk me aan! Maar één woord is bij ons taboe.

Hij tikt drie keer geheimzinnig met z'n vinger tegen z'n neus.

Gesnopen?

christian Ooh! Da's de...

een ander Sst!... Geen mens die dat durft uit te spreken!

Hij wijst naar Cyrano die achterin staat te praten met Le Bret.

Want anders zal die kerel daar je botten breken!

een ander die geruisloos aan het tafeltje is gaan zitten Twee neuzelaars  
verging het uitermate desastreus,

Toen zij in zijn nabijheid spraken over hun verstopte neus!

een ander met holle stem, te voorschijn komend van onder de tafel  
waar hij op handen en voeten heen is gekropen Wie niet voortijdig wil  
verschijnen voor de stoel van God,

Spreekt liever niet van neusbeen, kraakbeen of het tussenschot.

een ander legt z'n hand op zijn schouder

Een enkel woord volstaat! Wat zeg ik, een gebaar!

Al wie zijn zakdoek trekt, verkeert in doodsgevaar!

stilte

Met de armen over elkaar kijken allen hem aan. Hij staat op en loopt  
naar Carbon de Castel-Jaloux, die met een officier staat te praten en  
niets lijkt te zien.

christian Kap'tein!

carbon draait zich om en werpt hem een misprijzende blik toe Meneer?

christian Wat doe je als je ziet

Dat zuiderlingen kapsones hebben?

carbon Dat zeg je niet.

Laat zien dat noorderlingen ook heldhaftig kunnen zijn.

christian Bedankt.

eerste cadet tegen Cyrano En nu, vertel!

allen Laat horen! Hij is fijn!

cyrano loopt naar hen toe Vertellen?

Ze schuiven allemaal hun krukjes dichterbij, om hem heen. Christian is  
schrijlings op een stoel gaan zitten.

Goed. Ik loop ze tegemoet, alleen. De maan

Zie ik als een horloge aan de hemel staan,  
Als plotseling een klokkenmaker 'n wolkendek  
Over de uurwerkkast van zilver spreidt, verrek!  
Het wordt in ene duister, pikkepikkedonker,  
Alleen oneindig ver daarboven wat geflonker,  
De lampen op de kade zijn gedoofd... mysterieus...  
Miljaar! Je kan niet verder kijken dan je...  
christian Neus.

stilte

Iedereen staat langzaam op en kijkt Cyrano doodsbang aan.  
Stomverbaasd onderbreekt hij zijn verhaal.

geladen stilte

cyrano Wat is dat voor figuur?

een cadet op gedempte toon

Een nieuwe, voor zover ik weet.

Vanochtend aangekomen.

cyrano doet een stap in de richting van Christian Zo. Vanochtend?

carbon op gedempte toon En hij heet

Baron de Neuvil...

cyrano fel, blijft staan Ah! Is goed.

Hij verbleekt, loopt rood aan, krijgt opnieuw een aanvechting om  
Christian aan te vliegen.

Ik...

Dan beheerst hij zich en zegt mat:

Als ik weer mag...

Hij herpakt zich.

Ik zei dus dat...

met oplaaiende woede in zijn stem:

Miljaar!...

Hij vervolgt op normale toon.

... je geen hand voor ogen zag.

verbijstering

Ze gaan zitten en kijken elkaar aan.

En onderweg bedacht ik me dat ik, als arme luis,

Me nu wel van een lid van een of ander vorstenhuis

De woede op de...

christian Op de neus...

Iedereen komt overeind. Christian zit te wippen op zijn stoel.

cyrano met gesmoorde stem

De hals zou halen, –

De woede op de hals... en dat ik, als brutale

Bemoeial ongevraagd...

christian M'n neus stak in een zaak...

cyrano Me ergens tegenaan bemoeide om, zoals zo vaak,

Door zo'n vermogend heerschap op de...

christian Neus...

cyrano veegt het zweet van zijn voorhoofd

De vingers

Getikt te worden. Maar ik zei, Gasconjer, iets geringers

Heb jij nog nooit gedaan, dus ga dan, Cyra...

christian Nose!

cyrano Terwijl ik dat zo zei, dus, werd ik plotsklaps schaamteloos

Besprongen in het donker en staan er

christian Voor m'n neus...

cyrano stormt op hem af Godtering!  
Alle Gasconjers snellen toe om te kijken; bij Christian aangekomen weet hij zich te bedwingen en gaat door.  
Een stuk of honderd zatte brullende messieurs  
Die stonken...  
christian Neuzen dicht!  
cyrano bleek, met een glimlach  
Naar foezelbocht en ui!  
Een charge, kop omlaag...  
christian De neus omhoog!  
cyrano Ik grijp die lui!  
Ik stomp er twee knock-out! Ik spiets er eentje. Pok!  
Er mikt er één op mij. Ik vecht. Ik knok. Ik...  
christian Gok!  
cyrano ontploft Godgloeidendegod...! Weg!  
Alle cadetten vliegen naar de deuren.  
eerste cadet De tijger is ontwaakt!  
cyrano Weg, allemaal! Laat mij alleen met deze heer!  
tweede cadet Hij maakt  
Gehakt van hem.  
ragueneau Gehakt?  
een andere cadet Voor in je vleeskroketten!  
ragueneau Ach toe, hou op, ik smEEK het u, cadetten!  
een andere cadet Of anders voor je heerlijke saucijzenbroodjes!  
ragueneau Dit trek ik niet! Ik word zo wit en slap als een servet!  
carbon We gaan!  
een ander Hij kookt hem levend in z'n eigen vet!

een ander Er gaat iets ergs gebeuren.

een ander doet de deur rechts dicht

Ja, dat wordt een helse

Verschrikkelijke brute afslachting!

Ze zijn allemaal weg, via de achterkant of de zijanten, sommigen via de trap. Cyrano en Christian staan tegenover elkaar en kijken elkaar even aan.

Tiende scène

Cyrano, Christian.

cyrano Omhels me!

christian Meneer...

cyrano Heel dapper.

christian O dat!

cyrano Meer dan dapper. Stoer.

christian Maar u bedoelt?...

cyrano Omhels me. Ik ben zeg maar haar broer.

christian Van wie?

cyrano Van haar!

christian Hè?...

cyrano Van Roxane!

christian vliegt op hem af Nee!

God! U haar broer?

cyrano We deelden samen wel en wee

Als broer en zus.

christian Heeft zij u?...

cyrano Alles opgebiecht!

christian Is zij...

Verliefd op mij?

cyrano Wie weet!

christian pakt zijn handen Ik ben ongelooflijk blij

Dat ik u heb leren kennen!

cyrano Wat een ommekeer!

christian Vergeef me...

cyrano kijkt hem aan en legt een hand op zijn schouder Hij is echt een knappe jongeheer!

christian Als u eens wist hoe ik u bewonder...

cyrano Dat lijkt me stug.

En al die neuzen van daarnet?

christian Die trek ik hierbij terug!

cyrano Roxane rekent op een brief vanavond...

christian Ach...

Helaas!

cyrano Hoezo?

christian 't Is over als ik niet meer zwijgen mag.

Ik schaam me dood, ik heb een soepele esprit,

Maar sla volledig dicht wanneer ik vrouwen zie.

Oh! Als ik in hun ogen kijk, dan zie ik zoveel...

cyrano Maar klopt hun hart dan ook niet sneller in hun keel?

christian Nee! Ik ben er zo één, – ik weet het... en ik beef ervan,

Zo één die absoluut niet over liefde praten kan.

cyrano Goh! Had men mijn hoofd beter in model gekregen,

Was ik er één die er nooit meer over had gezwegen.

christian Oh! Stijlvol en gracieus de dingen kunnen uiten!

cyrano Als lekker muskietertje gaan flaneren buiten!

christian Roxane is een intellectueel. Voor haar

Word ik een grote desillusie...

cyrano kijkt naar Christian Had ik maar

Als tolk voor mijn gemoed een knappe vent als jij!

christian wanhopig

Het schort me aan welsprekendheid!

cyrano bruusk Die leen je maar van mij!

Leen jij me jouw fysieke stoere charme, dan

Versmelten wij tot één held in een spannende roman!

christian Wat?

cyrano Lukt het jou te reproduceren wat ik jou,

Dag in, dag uit ga inprenten?

christian Maar wat zeg je nou?...

cyrano Je wordt voor Roxane mooi geen desillusie

Want wij verleiden haar tezamen, in een fusie!

christian Maar, Cyrano!...

cyrano Christian, wil je dat?

christian Je maakt me bang!

cyrano Je vreest dat jij haar hartstocht dooft.

Dus, ga je gang,

Alleen, of zet, met mij, haar hart in vuur en vlam...

christian Je ogen straalden toen je op die woorden kwam...

cyrano Nou, doe je mee?

christian Ik zit alleen nog met de vraag...

Waarom zou jij dat doen?

cyrano in een roes Ik...

herpakt zich, als kunstenaar

Amuseer me graag.

Jij in de schijnwerpers, ik in de schaduw met je mee:

De schoonheid en de geest, verenigd in ons twee?

christian Maar... Hoe... Die brief... Die moet ze per expresse krijgen!

En ik...

cyrano haalt uit zijn wambuis de brief die hij heeft geschreven Zal deze  
jouw epistel overstijgen?

christian Pardon?

cyrano Behalve het adres ontbreekt er niets.

christian Ik...

cyrano Stuur maar op. En wees gerust: niets expliciets.

christian Heb jij...

cyrano Voor dichters is een geliefde slechts –  
misschien infaam –

De droom geblazen in de zeepbel van een naam!...

In onze zakken hebben wij te allen tijde

Epistels aan denkbeeldige geliefde meiden.

Ik ben welsprekender wanneer ik zomaar wat verzin!

– Pak aan en klaar is kees!

christian Maar moet er nog wat in

Of uit? Haar zomaar wat verzinsels aan de hand doen,

Past dat wel bij Roxane?

cyrano Als een mooie handschoen!

christian Maar...

cyrano Goedgelovigheid en eigenliefde geven

Haar vast 't idee dat hij voor haar moet zijn geschreven.

christian Mijn vriend!

Hij stort zich in de armen van Cyrano. Ze blijven in innige omhelzing  
staan.

Elfde scène

Cyrano, Christian, de Gasconjers, de Musketier, Lise.

een cadet doet de deur op een kier

Een doodse stilte... Niets meer... Ik durf niet

Te kijken...

Hij steekt zijn hoofd om de deur.

Hè?

alle cadetten komen binnen en zien Cyrano en Christian in hun omhelzing staan Ah! Oh!

een cadet Je weet niet wat je ziet...!

consternatie

de musketier spottend Nee maar!

carbon De duivel heeft zich tot aposteltje bekeerd

En aan zijn vijand de andere – neusvleugel toegekeerd!

de musketier Zijn neus is dus niet meer taboe?

roept Lise, triomfantelijk

Hé, Lise, ruik je dat?

loopt op Cyrano af en kijkt onbeschaamd naar zijn neus

Daar zit een luchtje aan. Wat zou het zijn?

cyrano slaat hem knock-out, à la Flamande Patat!

algehele vreugde. Gefluit. Gejoel.

Zo kennen de cadetten Cyrano weer: ze maken bokkesprongen en salto's.

Doek

derde bedrijf

## De kus van Roxane

Een pleintje in de oude Marais. Oude huizen. Doorkijkjes in steegjes. Rechts het huis van Roxane en de muur van haar tuin, overwoekerd door gebladerte. Boven de deur, een venster en balkon. Voor de drempel een bank.

Tegen de muur groeit klimop, jasmijn omkranst het balkon en valt licht ruisend omlaag.

Via de bank en de stenen die uit de muur steken is het eenvoudig om op het balkon te klimmen.

Aan de overkant een huis in dezelfde stijl, van baksteen en natuursteen, met voordeur. De deureklopper is in linnen gewikkeld, als een zieke duim.

Als het doek opgaat, zit de dueña op de bank. Het raam naar het balkon van Roxane staat wijd open.

Vlak bij de dueña staat Ragueneau, gekleed in een soort livrei: hij beëindigt een verhaal en droogt zijn tranen.

## Eerste scène

Ragueneau, de dueña, daarna Roxane, Cyrano en twee pages.

ragueneau ... En toen is zij vertrokken, met een musketier!

Alleen was ik, kapot... ik wilde weg van hier

En hing me op. Al van de grond was ik en bijna heen

Toen plotseling meneer de Bergerac verscheen.

Hij sneed me los en heeft me van mijn strop ontdaan

En bood me toen de baan als huisknecht van zijn nichtje aan.

de dueña Maar hoe verklaart u dat het zover is gekomen?

ragueneau Zij wou van vechtersbazen, ik van dichters dromen!

Mars vrat de taartjes die Apollo overliet.

– Dus u begrijpt: zo heel lang duren kon dat niet!

de dueña staat op en roept naar het open raam Roxane, ben je klaar?...

Er wordt gewacht op ons!

roxane door het raam Ik doe een mantel aan!

de dueña tegen Ragueneau, wijzend naar de deur aan de overkant Daar

houdt Clomire haar salons,

Hier tegenover, in haar hokje. En vanavond

Is er een lezing over het Tere, heel diepgravend!

ragueneau Het Tere?

de dueña koket Ja!...

roept naar het raam

Roxane! Schiet op met die kleren!

We missen anders nog de lezing over het Tere!

de stem van roxane Ik kom!

We horen het geluid van snaarinstrumenten dichterbij komen.

de stem van cyrano zingend in de coulissen

La! la!

de dueña verrast Een moppie?

cyrano gevolgd door 2 pages die theorbes dragen

Jij elfendertigste malloot!

La! La! La! Dat is een tweeëndertigste noot!

eerste page ironisch

Meneer is muzikaal geschoold en onderlegd?

cyrano Als muzikant betracht ik wat Gassendi heeft gezegd.

de page speelt en zingt La! La! La! La!

cyrano pakt zijn theorbe af en vervolgt de muzikale frase Ik weet wel hoe het verder moet!...

La! La!

roxane verschijnt op het balkon Ben jij dat?

cyrano Ja, ik ben gekomen en ik groet

Je lelies en je lovenswaardige ro... ro... zen!

roxane Ik kom eraan!

Ze gaat van het balkon af.

de dueña wijst naar de pages

En wie zijn die twee virtuozen?

cyrano Gewonnen met een weddenschap met d'Assoucy.

We discussieerden heftig, als grammatici,

Toen hij in ene aankwam met die twee rabauwen,

Bedreven in het snaren plukken met hun klauwen,

En steeds in zijn gevolg. Hij zei me: 'Moet je horen,

Een dag muziek verwed ik!' Nou, hij heeft verloren,  
Tot Phoebus weer zijn ronde van de dag besluit,  
Word ik omlijst door klankrijk bassend luitgeluid  
En dus heb ik nu overal die oorgetuigen...  
Was eerst wel leuk, maar nu heb ik zin ze af te tuigen!  
tegen de muzikanten  
Hup! Ga maar met je luit en zang- en spraakorganen  
Naar Montfleury!  
De pages vertrekken.  
tegen de dueña Ik kom weer vragen aan Roxane  
Zoals gewoonlijk...  
tegen de pages die vertrekken  
Speel maar lang en vals – en hard!  
tegen de dueña  
Ziet zij nog steeds geen fouten in de zielsvriend in haar hart?  
roxane komt het huis uit Oh! Hij is zo knap! Zo'n esprit! Hij is de man  
voor mij!  
cyrano Christian esprit?  
roxane O vriend, misschien wel meer dan jij!  
cyrano Ja, dat zal best.  
roxane Ik denk dat niemand zo soeverein  
Die lieve nietsigheidjes formuleert die alles zijn.  
Hij is wel eens verstrooid, zijn Muze is wel eens absent;  
Maar net zo plotseling is hij weer supereloquent!  
cyrano ongeloofig Je meent het!  
roxane Dat is nou weer echte mannentaal ten top:  
Een mooie man heeft geen esprit, niet eens een knappe kop!

cyrano Hij praatte over liefde alsof hij er iets van wist?  
roxane Hij praat niet, hij oreert, hij is een echte specialist!  
cyrano En schrijft ie?  
roxane Nog beter! Hij schudt het uit z'n mouw, comme ça:  
declameert "Hoe meer je mij m'n hart ontsteelt, hoe meer ik krijg..."  
trionfantelijk tegen Cyrano  
Nou?  
cyrano Mwah...  
roxane En: "Aangezien ik een hart behoef, om 't leed te dragen,  
En jij het mijne houdt, mag ik het jouwe vragen!"  
cyrano Eerst heeft ie hart te veel, en dan weer hart tekort.  
Dus hoeveel wil ie nou?  
roxane stampvoetend Weet je hoe irritant je wordt?  
Je bent jaloers...  
cyrano schrikt op Hè wat?!...  
roxane ... Hij blikte je in met schrijven!  
En dit, van zoveel tederheid zou jij verstijven:  
"Weet dat mijn hart tot jou slechts één kreet hijgend hief,  
En dat, indien een kus te zenden was per brief,  
Jij lezen zou, Roxan', mijn woorden met je lippen!"  
cyrano zingt, voldaan glimlachend, ondanks zichzelf Hadden mijn  
woorden oren  
En het sneeuwde op de maan  
Achter de tonen aan  
Hadden mijn woorden ogen  
Dan kon ik je ook zien  
Staren naar deze letters

En neuriën misschien  
Toonladder, toonladder  
Toonladder naar de maan...  
Ha! Ha! Die regels nou... Hé! Hé!  
herpakt zich met dedain  
Daar wil ik niet aan tippen!  
roxane En deze dan...  
cyrano Je kent ze uit je hoofd?  
roxane Ja, allemaal!  
cyrano draait zijn snor op  
Da's zonder meer een compliment!  
roxane Hij is geniaal!  
cyrano bescheiden Oh!... geniaal!...  
roxane duldt geen tegenspraak Ja, geniaal!...  
cyrano salueert Ja, zonder meer!  
En zonder meer bijzonder!  
de dueña die zich had verwijderd komt aangesneld Goeie help, meneer  
De Guiche!  
tegen Cyrano, terwijl ze hem naar binnen duwt Naar binnen!... Vlug! Hij  
mag u hier niet zien..  
Als hij u ziet, dan krijgt meneer de graaf misschien...  
roxane tegen Cyrano  
Ja... lucht van mijn geheim! Hij is verliefd op mij  
En machtig. Dus dat keert zich tegen mij met jou erbij.  
cyrano gaat het huis in Goed! Goed! Goed!  
De Guiche op

Tweede scène

Roxane, De Guiche, de dueña, op de achtergrond

roxane tegen de Guiche, met een réverence

Ik ga net weg.

de guiche Ik ook. Ik neem verlof...

roxane U gaat?

de guiche Ten oorlog.

roxane Ach!

de guiche Vanavond nog.

roxane Ach!

de guiche Met mandaat

Voor een beleg van Atrecht.

roxane Ach!... Een echt beleg?...

de guiche Jawel... Het lijkt u koud te laten wat ik zeg.

roxane beleefd Oh!...

de guiche Ik ben diep bedroefd. Zien wij elkaar ooit weer?

– Weet u dat men mij tot overste heeft gepromoveerd?

roxane onverschillig Bravo.

de guiche Van 't garderegiment.

roxane aangedaan De garde?

de guiche Ja,

Waar ook die neef van u in dient, met zijn poeha.

Ik zal me daar wel op hem wreken.

roxane met verstikte stem De garde gaat?

de guiche lachend  
Hé, 't is hun commandant toch die hier voor u staat?  
roxane zijgt neer op de bank, terzijde Christian!  
de guiche Wat heeft u?  
roxane zeer geëmotioneerd  
Zo'n... vertrek... dat wanhopen doet...  
Als iemand die je graag mag naar het slagveld moet!  
de guiche verrast en gecharmeerd  
De eerste keer dat u iets liefs en aardigs zegt  
Is op de dag van mijn vertrek!  
roxane op een andere toon, zich waaierend  
U neemt dus echt  
Revanche op mijn neef daar?  
de guiche glimlachend Bent u voor hem?  
roxane Tegen!  
de guiche Ziet u hem vaak?  
roxane Haast niet.  
de guiche Je ziet hem allerwegen  
Met zo'n cadet...  
Hij zoekt naar de naam.  
Die Neu... villain... villé...  
roxane Een lange?  
de guiche Blond.  
roxane Rood.  
de guiche Knap!...  
roxane Mwâh!  
de guiche Maar stom.

roxane Hij laat het hoofd al hangen!

op een andere toon

Een vraagje – uw idee van wraak op Cyrano

Is om hem bloot te stellen aan gevaar? Chapeau!

Daar houdt hij juist van. Weet u wat pas dodelijk zou zijn?

de guiche Vertel...

roxane Het regiment vertrekt en hij blijft fijn

Met zijn cadetten in Parijs, zolang de oorlog woedt,

Om uit z'n neus te eten!... Enkel dat werkt goed

Om dat soort mannen kwaad te maken, eerlijk waar:

U wilt hem straffen? Hou hem verre van gevaar.

de guiche Een vrouw! Een vrouw! Alleen een vrouw bedenkt zo'n streek!

roxane Ik denk dat hij van verontwaardiging bezweek

Als hij de geuren van gevaar niet had geroken.

Dus laat die gasten blijven en u bent gewroken!

de guiche komt dichterbij U geeft dus wel om mij!

Ze glimlacht.

Uw wrok aan die van mij

Gepaard, zie ik als blijk van liefde.

roxane 't Staat u vrij.

de guiche laat verscheidene verzegelde enveloppen zien

Ik draag de orders bij me, één voor elke compagnie.

Ze krijgen ze zodadelijk, behalve...

Hij haalt er één uit.

Die!

Die is voor de cadetten. Zo dan!

Hij stopt hem in zijn zak.

In de zak!

lachend

Ha! Ha! Daar ga je, met je vechtlust, Bergerac!... –

U levert mensen vaker streken?...

roxane kijkt hem aan Nu en dan.

de guiche U maakt me gek! Vanavond – luister – nee, ik kan

Niet blijven... Zelfs niet als ik zie hoe ik u achterlaat...

Zo... aangedaan... onthutst... Maar luister. In een straat

Hier in de buurt, de Rue d'Orléans, daar staat

Een klooster voor de Kapucijnen, ooit gesticht

Door vader Athanasius. Voor leken blijft het dicht,

Maar ik bepraat die beste brave broeders gauw!...

Ze kunnen mij als aap verbergen in hun mouw!

– De Kapucijnen dienen thuis bij Richelieu:

Beducht voor oomlief, vrezen zij de neef, tant mieux!

Ze zullen denken dat ik weg ben. Zonder hinder

Kom ik gemaskerd terug. Maar één dag uitstel, vlinder!

roxane energiek

En als het wordt ontdekt? Uw goede naam en faam...

de guiche Bah!

roxane Het beleg dan, Atrecht...

de guiche Laat me! Toe! Ik schaam

Me nergens voor!

roxane Nee!

de guiche Toe!

roxane teder Ik moet het u verbieden.

de guiche Ah!

roxane Gaat u?

terzijde Christian blijft.

hardop Ga nu, Antoine! Ik zie de

Gedroomde held in u!

de guiche O, hemels woord! U houdt

Dus echt van hem...

roxane Wiens lot mij 't allermeest benauwt.

de guiche dol van vreugde Ah! Ik vertrek.

Hij kust haar de hand.

Bent u tevreden?

roxane Ja, mijn vriend!

De Guiche af

de dueña maakt achter zijn rug een komische réverence

Ja nou, mijn vriend!...

roxane tegen de dueña

Nu heb ik zeker straf verdiend,

Omdat ik Cyrano z'n oorlog heb ontnomen!

Zij roept in de richting van het huis.

Neef! Wil je alsjeblieft nu weer naar buiten komen?

Derde scène

Roxane, de dueña, Cyrano

roxane Kom, gaan we naar de overkant.

Zij wijst naar de deur aan de overkant.

Alcandre praat

En Lysimon!

de dueña steekt haar pink in haar oor

En mijn pink zegt: je komt te laat!

cyrano tegen Roxane

Nee, niet te missen, die verzameling apinnen!

Ze staan voor de deur van Clomire.

de dueña verrukt

O, kijk! De deurklopper is ingepakt in linnen!...

tegen de deurklopper

U bent dus ingesnoerd uit angst dat uw metaal

De mooie lezing zal verstoren met kabaal!

Zij licht hem met uiterste voorzichtigheid op en klopt zachtjes.

roxane ziet dat er wordt opengedaan We gaan!...

op de drempel tegen Cyrano

Als Christian komt, zoals ik wel vermoed,

Laat hem dan op me wachten!

cyrano energiek, terwijl zij naar binnen loopt Ach!... Dat doe ik... Goed!

Zij draait zich om.

cyrano Waarover ondervraag je Christian vandaag?

Nou?

roxane Over...

cyrano energiek Over?

roxane Hou je wel je mond erover? Graag.

cyrano Ik zwijg in alle talen.

roxane Over niets!... Ik zeg: vooruit,  
Improviseer maar. Praat van liefde. Leef je uit!

cyrano glimlachend Goed.

roxane Sst!...

cyrano Ssst!...

Ze gaat naar binnen en sluit de deur.

cyrano salueert als de deur dicht is

Mijn onuitsprekelijke dan...

De deur gaat weer open en Roxane steekt haar hoofd naar buiten.

roxane Straks gaat ie zich nog voorbereiden!

cyrano God nee!

beiden samen Ssst!...

De deur gaat dicht.

cyrano roept Christian!

## Vierde scène

Cyrano, Christian

cyrano vlug, tegen Christian

Ik weet wat ons te doen staat. Oefen je geheugen.

Dit is je kans, je kunt je straks in roem verheugen!

Dus geen tijd te verliezen. Geen gebrom, oké?

Meteen naar jouw verblijf, ik zal je leren...

christian Nee!

cyrano Hè?

christian Nee! Ik blijf hier wachten op Roxane.

cyrano Wat?

Kom, wat bezielt je? Vlug, ik leer je...

christian Nee, ik ben het zat!

Van jou mijn liefdesbrieven en gesprekken lenen.

En deze flutrol spelen, trillend op m'n benen!

Het hoeft niet meer. Ik weet het nu, ze houdt van mij,

Bedankt, maar voortaan praat ik zelf, frank en vrij.

cyrano Ga weg!

christian En waarom niet? Ik ben geen imbeciel,

Let jij maar op: ik heb meer in huis dan sexappeal!

Je hebt me goed geholpen met je tips en wijze raad,

Ik kan het nu alleen! We zien wel hoe het gaat,

En anders sla ik nondeju mijn armen om haar heen!

ziet Roxane bij Clomire vandaan komen

– Daar is ze! Cyrano, niet weggaan, laat me niet alleen!

cyrano salueert naar hem

U kunt het zelf, praat alleen, meneer!

Hij verdwijnt achter de muur van de tuin.

## Vijfde scène

Christian, Roxane, enige Precieuzen, van beiderlei kunne, en de dueña, even.

roxane komt uit het huis van Clomire, terwijl ze afscheid neemt van het gezelschap, buigingen en groeten Barthénoïde! – Alcandre! –

Grémione!... Dames, heren...

de dueña wanhopig

Te laat! Nou weet ik nog het fijne niet van het Tere!

Ze gaat terug naar het huis van Roxane en weer naar binnen.

roxane groet nog steeds

Urimédonte!... Adieu! Tot ziens! Tot gauw!

Iedereen zegt Roxane en elkaar gedag, waarna ze uiteen gaan en in verschillende straten verdwijnen. Roxane ziet Christian.

roxane Nee maar!

Christian!

Ze gaat naar hem toe.

De avond valt. De lucht is zwoel. En zij zijn daar.

Kom zitten. Praat. Ik luister.

christian gaat naast haar zitten op het bankje.

stilte

Ik hou van je.

roxane sluit haar ogen Prima.

Het thema is de liefde.

christian Ik hou van je.

roxane Da's het thema.  
Borduur er nu op voort.  
christian Ik hou...  
roxane Borduren! Meer franje!  
christian Ik hou zo ontzettend verschrikkelijk veel van je!  
roxane Ja, vast. En dan?  
christian Dan... word ik vast ook blij als jij  
Van mij zou houden! – Nou, Roxane, hou je ook van mij?  
roxane pruilend  
Je schenkt me bocht terwijl ik hoopte op likeur!  
Zeg nou hoeveel je van me houdt... En stel me niet teleur!  
christian O, zó ontzettend verschrikkelijk veel... zo veel als...  
roxane Ach toe!... Ontwirwar je gevoelens!  
christian is dichterbij gekomen en heeft met vampierenogen haar  
blanke hals verslonden  
Als... je hals!  
Die wil ik zoenen!  
roxane Maar Christian...  
christian Ik hou van je!  
roxane wil opstaan Alweer!  
christian energiek, houdt haar tegen  
Ik hou niet van je!  
roxane gaat weer zitten Gelukkig!  
christian Omdat ik je adoreer!  
roxane staat op en loopt weg Oh!  
christian Ja! Je maakt me gek!  
roxane bits Jij mij intussen ook...

Alsof je plotseling verandert in een lelijk spook!

christian Maar...

roxane Roep nou eerst je oude eloquentie maar weer terug!

christian Ik...

roxane Ja, je houdt van me, ik weet het. Doei.

Ze loopt naar het huis.

christian Nee, niet zo vlug!

Ik wou nog zeggen...

roxane duwt de deur open om naar binnen te gaan

Dat je me adoreert... Oh yes!

Nou, liever niet! Dus ga maar weg!

christian Maar ik...

Zij gooit de deur in zijn gezicht dicht.

cyrano die net onopgemerkt tevoorschijn kwam Een groot succes.

Zesde scène

Christian, Cyrano, de pages, even.

christian Toe, help me!

cyrano Nee, meneer.

christian Wanneer ik uit de gratie raak,  
Dan sterf ik, hier en nu...

cyrano En hoe kwijt ik me van die taak  
Je hier en nu te leren hoe je...

christian grijpt hem bij z'n arm

Daar! Oh! Zie je haar?

Het raam van het balkon wordt verlicht.

cyrano geëmotioneerd Haar raam!

christian schreeuwt Ik sterf!

cyrano Niet zo schreeuwen! Rustig aan! Bedaar!

christian heel zacht Ik sterf...

cyrano 't Is pikkedonker...

christian Ja, nou en?

cyrano Het wordt hersteld,

Maar je verdient het niet... Ga daar maar staan, pantoffelheld.

Daar, voor 't balkon! En dan ga ik eronder staan, als souffleur,

Om jou je woorden in te fluisteren...

christian Maar...

cyrano Geen gezeur,

Kop dicht!

de pages verschijnen achter op het toneel, tegen Cyrano Hoi!  
cyrano Stil!

Hij gebaart ze dat ze zacht moeten praten.

eerste page op gedempte toon

We hebben net een serenade

Gebracht aan Montfleury!...

cyrano zacht, snel

En jullie komen weer te stade...

tweede page Die kan voorlopig geen muziek meer horen!

cyrano Stil nou! Ga daar staan, zorg dat niemand ons komt storen.

Ga jij aan die kant staan, en jij daar aan de overkant,

Verdekt, en nadert er een pottenkijker of passant –

Spelen!

tweede page Meneer de gassendist, welk liedje dan?

cyrano iets vrolijks voor een vrouw, iets droevigs voor een man,

De pages verdwijnen, ieder naar een hoek van de straat.

tegen Christian Roep haar!

christian Roxane!

cyrano raapt een paar kiezels op en gooit die tegen de ruiten Wacht! Ik draag een steentje bij...

## Zevende scène

Roxane, Christian, Cyrano, aanvankelijk verborgen onder het balkon.

roxane doet het raam half open Wie roept me daar?

christian Ik.

roxane Welke ik?

christian Christian.

roxane vol dédain O. Jij?

christian Ik wou je spreken.

cyrano onder het balkon, tegen Christian

Goed. Goed. Bijna fluisteren.

roxane Je praat beroerd. Ga weg!

christian Ik smeeek je, wil je luisteren?...

roxane Nee! Als je niet meer van me houdt!

christian gesouffleerd door Cyrano

Bij God de Heer!

En dat terwijl... ik niet... niet meer... van jou hou... maar juist meer!

roxane wilde net het raam dicht doen, maar stopt daarmee Hé! Dat klinkt al beter!

christian weer gesouffleerd Want... mijn liefde groeit... de dreumes... zo wreed... zo iel...

Gewiegd in 't schommelwiegje... van mijn... rusteloze ziel!

roxane komt naar voren op het balkon Da's beter! – maar, omdat hij wreed is, ben je toch getikt,

Als je die liefde niet meteen, al in de wieg verstikt?

christian nog steeds gesouffleerd Dat heb ik... geprobeerd... maar...  
dat was geen succes:  
De... baby is, Madame, een kleine... Hercules!  
roxane Da's beter!  
christian nog steeds gesouffleerd  
... Speels... heeft hij de slang... van Overmoed  
Gewurgd... en toen... de slang van... Twijfel.  
roxane met haar ellebogen steunend op het balkon Heel erg goed!  
Maar zeg eens, Christian, waarom spreek je zo met horten  
En stoten? 't Lijkt je wel aan fantasie te schorten...  
cyrano trekt Christian onder het balkon en neemt zijn plaats in Stil! Dit  
wordt haast ondoenlijk...  
roxane Waarom haperen vandaag  
Je woorden zo?  
cyrano op gedempte toon, net als Christian  
Mijn zinnen zoeken in het donker traag  
Hun weg naar jouw gehoor, voorzichtig, op de tast.  
roxane De mijne hebben daarvan helemaal geen last.  
cyrano Ze vinden zó hun weg? Da's helemaal niet raar,  
De reden is dat ik ze in mijn hart vergaar;  
Welnu, mijn hart is groot, uw oortjes zijn maar klein,  
Daarbij komt dat je woorden dalen en dus sneller zijn  
De mijne stijgen op, Madame, dat kost meer tijd!  
roxane Al even, lijkt het, zijn die toch die traagheid kwijt.  
cyrano Dat is de gymnastiek, die hun conditie baatte.  
roxane Ik moet, da's waar, van grote hoogte met je praten!  
cyrano Ja, vast en zeker overleefde ik het niet

Als jij van zulke hoogte harde woorden vallen liet.

roxane maakt aanstalten Ik kom eraan.

cyrano energiek Nee!

roxane wijst naar het bankje onder het balkon Klim dan op het bankje,  
snel!

cyrano meer en meer door emotie overmand

Laat ons nog even profiteren... van dit tussenspel,

Van deze buitenkans... te kunnen praten en elkaar

Toch niet te zien.

roxane Elkaar niet zien?

cyrano Da's eerlijk waar

Verrukkelijk! De eerste blik nog niet ontward –

Jij ziet een lange mantel slepen in het zwart,

Ik zie een zomerjurkje, in een witte glans,

Ik ben een schim, maar jij bent licht par excellence!

Je hebt geen idee wat dit moment voor mij betekent...

Was ik ooit welbespraakt...

roxane Je was altijd welsprekend!

cyrano Tot nog toe zei ik nooit iets uit de grond,

De bodem van mijn hart...

roxane Hoezo?

cyrano Omdat... Mijn mond

Sprak door...

roxane Door wat?

cyrano ... de duizeling die iedereen

Doet beven die jou onder ogen komt! Alleen

Vanavond heb ik, denk ik... écht met jou gepraat!

roxane Je stem klinkt nu volkomen anders inderdaad.  
cyrano komt in vervoering dichterbij  
Volkomen anders want de nacht die mij beschut  
Laat mij mezelf zijn en laat me ook... O gut!  
Hij valt in verwarring stil.  
Waar was ik? ... 't is te veel – vergeef me mijn vervoering –  
Dit alles is zo nieuw voor mij... het smooit me in ontroering!  
roxane Zo nieuw?  
cyrano ontdaan, steeds zoekend naar woorden  
Zo nieuw... ja... eerlijk zijn en ongeremd:  
De angst bespot te worden heeft me steeds beklemd...  
roxane Bespot om wat?  
cyrano Om... mijn elan!... Omdat mijn hart, beschroomd,  
Beschaamd, zich altijd met esprit heeft ingetoomd:  
Ik wou de sterren plukken, maar uit angst voor spot en hoon,  
Vlecht ik van stijlbloempjes mijn eigen doornenkroon!  
roxane Een stijlbloem kan geen kwaad...  
cyrano Maar wordt vandaag versmaad!  
roxane Zo heb je anders tegen mij nog nooit gepraat!  
cyrano Als men zich nou eens niet met koker, toorts of pijl  
Zou redden, maar met zaken met een... frisse stijl!  
Niet uit een gouden vingerhoedje drop voor drop  
Het murmelwater drinken van Urfétjes in de dop,  
Maar trachten in te zien hoe onze ziel zich laaft, alhier,  
Als hij met grote teugen drinkt uit de rivier!  
roxane Maar de esprit?...  
cyrano Dat was om jou te laten blijven.

Je zou er nu zowat een misdaad mee bedrijven,  
Om deze nacht en deze geur, dit uur en de natuur  
Te gaan beschrijven als een zwijmelbriefje van Voiture!  
– Moge de hemel ons door één blik op de sterren  
De gladde route naar kunstmatigheid versperren:  
Ik vrees dat waar de luxe alchemie wordt aangeklampt  
De waarheid van 't gevoel vervluchtigt en verdampt,  
Dat onze ziel zich achter ledigheid verstopt  
En dat het toppunt van spitsvondigheid de spitsen topt!  
roxane Maar de esprit?...

cyrano Ik haat dat in de liefde! 't Is gestoord  
Om in verliefdheid nog te schermen met het woord!  
't Is trouwens onvermijdelijk dat het tijdstip komt  
– En ik beklaag de mensen die dit nimmer overkomt! –  
Waarop je voelt dat er een edele liefde in je schuilt  
Zodat je om een kwinkslag niet meer lacht maar huilt!  
roxane Oké dan, als dat tijdstip ons nu toebehoort  
Voor welke woorden zou je kiezen?

cyrano Elk woord, elk woord, elk woord  
Dat mij te binnen schiet, werp ik je toe, als bloem,  
Een bos maar geen boeket: ik hou van je, ik noem  
Je schat, je maakt me gek, het wordt me veel te veel;  
Als ik je naam hoor, klopt m'n hart al in m'n keel,  
En aangezien ik telkens zoveel beef dat ik me schaam,  
Weerklinkt bij elke harteklop ook steeds je naam!  
Van jou herinner ik me alles, alles bleef me bij,  
Ik weet dat jij verleden jaar, het was de twaalfde mei,

Een ander kapsel had om 's ochtends uit te gaan!  
De glans verblindde mij toen zo dat ik bleef staan  
Alsof ik langdurig in de zon gekeken had  
En er op wat ik zag een ronde goudvlek zat,  
Als jouw gevlamde lokken zo mijn aandacht trekken,  
Dan werpt mijn blik op alles een waas van blonde vlekken!  
roxane met getroebleerde stem Ja, dat is liefde...  
cyrano Dat gevoel, dat sentiment,  
Dat mij nu overmant, jaloers en zeer fervent,  
Dat is de liefde, met de droeve razernij, beslist,  
Van liefde – maar het is toch ook geen egoïst!  
Ach! Kon ik mijn geluk maar voor het jouwe geven  
En zelfs als dat voor jou verborgen was gebleven,  
Hoop ik toch ooit, van ver, de lach te kunnen horen  
Van het geluk dat uit mijn offer was geboren!  
– Iedere blik van jou verwekt een deugd in mij,  
Een nieuwe, onverschrokken kwaliteit. – En jij,  
Daar in de duisternis, begin je door te krijgen  
Wat er gebeurt? Voel jij mijn ziel een beetje stijgen?...  
Oh! Echt, 't is veel te mooi vannacht en veel te fijn!  
Dat ik dit alles zeg en jij mijn luisteraar kunt zijn!  
Het is te veel, het overtreft mijn stoutste dromen!  
Ik kan nu doodgaan, mij kan niets meer overkomen!  
De woorden die ik sprak zijn naar haar opgestegen  
En hebben haar doen beven in de blauwe regen!  
Jij beeft, dat weet ik, als een blaadje tussen bladeren!  
Jij beeft, dat weet ik, of je wil of niet! Er naderen,

Dat voel ik, rillingen van jouw aanbeden hand,  
Via de takken bevend tot ze hier zijn aanbeland!  
Hij kust hartstochtelijk het uiteinde van een neerhangende twijg.  
roxane 't Is waar, ik beef, ik huil, ik heb je lief, ik ben van jou,  
Je brengt me in een roes!  
cyrano Nu kan ik doodgaan! Wow!  
Die roes ben ik, en jij liet mij dat zijn en doen!  
Ik wil je nu alleen nog vragen...  
christian onder het balkon Om een zoen!  
roxane deinst terug Wat?  
cyrano Oh!  
roxane Je vroeg...  
cyrano Ja... ik...  
tegen Christian, zacht Je bent te vlug dit keer.  
christian Ze is ontroerd, 't is zaak dat ik daarvan profiteer!  
cyrano tegen Roxane Ja, ik... ik vroeg, da's waar... ik werd als mens  
van vlees en bloed  
't Slachtoffer van een overvloed aan overmoed.  
roxane een beetje teleurgesteld  
Je dringt niet verder aan?  
cyrano Jawel! Maar ik dring aan...  
Ja... Zonder aan te dringen!... Ja, je schroom moet mij weerstaan...  
Wijs mijn verzoek dus af en zoen... me niet vannacht!  
christian tegen Cyrano, terwijl hij hem aan z'n jas trekt Waarom nou?  
cyrano Hou je mond, Christian!  
roxane buigt zich voorover Wat praat je zacht!  
cyrano Ik ben te ver gegaan door wat ik heb gezegd,

Met 'hou je mond, Christian!' wees ik mezelf terecht.

de theorbes beginnen te spelen

Moment!... Ik hoor iets...

Roxane doet het raam dicht. Cyrano luistert naar de theorbes. De ene speelt iets vrolijks, de andere iets droevigs.

Vrolijks? Droevigs? Wat kan dat nou zijn?

Is het een man? Is het een vrouw? – Ah! Het is een kapucijn!

Een kapucijn op die met een lantaarn in de hand van huis tot huis gaat en naar de deuren kijkt.

## Achtste scène

Cyrano, Christian, een kapucijn.

cyrano tegen de kapucijn Wat komt die nieuwbakken Diogenes hier doen?

de kapucijn Ik zocht het huis van een mevrouw...

christian O ja, en toen?

de kapucijn Magdeleine Robin...

christian Wat wil ie?

cyrano wijst hem een straat die omhoog loopt

Dat is daar,

Die kant op, rechtdoor, alsmaar rechtdoor, au revoir!

de kapucijn Dank u beleefd. Ik bid voor u een rozenhoedje.

cyrano Dan krijgt die kap van u van mij een weesgegroetje!

Hij loopt terug naar Christian.

Negende scène

Cyrano, Christian

christian Bezorg me nou die zoen!...

cyrano Nee!

christian Vroeg of laat...

cyrano Da's waar,

Dat ogenblik van roes en duizeling is aanstonds daar

En jullie lippen zullen naar elkander nijgen

Omdat je blonde snor haar roze mond kan krijgen!

tegen zichzelf

Maar liever had ik dat het was omdat...

Geluid van luiken die weer opengaan.

Christian verstopt zich onder het balkon.

Tiende scène

Cyrano, Christian, Roxane

roxane gaat het balkon op Ben jij het? Goed...

We spraken over... over... O...

cyrano Een zoen. Dat woord is zoet.

Ik snap niet dat je mond niet durft. Die zoen, die brandt

Je op de lippen. Maar je hebt niet veel te vrezen, want

Daarnet ging jij toch ook haast ongemerkt spontaan

Van scherts naar glimlach, en van zuchten naar een traan!

Ga nog een keer zo ongemerkt, als jij het wil,

Van traan naar zoen, ook dat is een miniem verschil!

roxane Hou op!

cyrano Een zoen, wat stelt het voor? Een eed,

Een beetje dichterbij gezworen; een concreet

Gemaakte toezegging die wat verder gaat;

Het roze puntje dat op de i in liefde staat;

Bekentenis die naar bevestiging verlangt;

Geheim dat niet aan neuzen maar aan lippen hangt;

Oneindig ogenblik dat klinkt als 't zoemen van een bij;

Communie met een bloemensmaak; de mijmerij

Waarbij het hart op adem komt en door de lippen

De smaak van onze ziel kan laten binnenglippen!

roxane Hou op!

cyrano Een zoen, Madame, is zoiets nobels, dat

De Franse koningin een lord, die zielsveel mazzel had,  
Er één vergunde!  
roxane Toe maar!  
cyrano steeds enthousiaster  
Net als Buckingham,  
Lijd ik in stilte om een koningin, Madame,  
En dat ben jij! En ik ben even triest en trouw...  
roxane En knap  
Als hij!  
cyrano terzijde, ontnuchterd  
Da's waar ook, glad vergeten, goeie grap,  
Maar ik ben knap!  
roxane Nou, goed dan! Zweer je eed wat dichterbij...  
cyrano duwt Christian naar het balkon Omhoog!  
roxane Met hartensmaak...  
cyrano Omhoog!  
roxane En zoemen van een bij...  
cyrano Omhoog!  
christian aarzelt  
Ik denk dat ik er nu... niet goed aan doe!  
roxane Op dit oneindig ogenblik!...  
cyrano duwt hem Omhoog nou! Stomme koe!  
Christian schiet als een pijl omhoog en bereikt via de bank, het lover en  
de zuilen de balustrade waar hij overheen klimt.  
christian Roxane!...  
Hij omhelst haar en zoent haar vol op de mond.  
cyrano Ai! Een rare pijscheut in mijn hart...

Die zoen – gegeven in het nachtelijke zwart,  
Op een festijn waar ik als Lazarus de kruimels krijg,  
Maar waaraan ik als deelnemer toch ontstijg,  
Omdat Roxane op die lippen nu de woorden kust  
Die ik gezegd heb, doelbewust naar hartelust!  
We horen theorbes.  
Iets vrolijks en iets droefs. De kapucijn!  
Hij doet alsof hij van ver komt aangerend en zegt met luide stem  
Nee maar!  
roxane Wat is er?  
cyrano Niks. Ik kwam toevallig langs. Is Christian daar?  
christian zeer verbaasd Hé, Cyrano!  
roxane Dag, neef!  
cyrano Dag, nicht!  
roxane Ik kom al!  
Zij verdwijnt in het huis. Achter op het toneel komt de kapucijn terug.  
christian ziet hem  
Weer die vent!  
Hij loopt achter Roxane aan.

Elfde scène

Cyrano, Christian, de kapucijn, Ragueneau.

de kapucijn Hier is 't. Ik blijf erbij. U leidt me echt niet om de tent.

Magdeleine Robin! Het staat er.

cyrano U zei: Rolin.

de kapucijn Nee hoor, dat zei ik niet, ik zei: Bin, B-I-N, bin, BIN!

roxane verschijnt op de drempel van het huis, gevolgd door Christian en Ragueneau die een lantaarn vasthoudt Wat heeft u?

de kapucijn Een brief.

christian Hè?

de kapucijn tegen Roxane

Van een heer met normbesef.

Dus eerbaar en godvruchtig...

roxane tegen Christian Van de Guiche!

christian Het lef!

roxane O! Maar die blijft me niet voortdurend lastig vallen.

scheurt de brief open

Ik hou van jou en als...

leest, in het licht van de lantaarn van Ragueneau, zachtjes, terzijde

“Oorlogsbazuinen schallen,

Juffrouw, mijn mannen moeten naar het krijgsbedrijf;

Zij gaan; ze denken dat ik weg ben, maar ik blijf.

Ik ben je ongehoorzaam. Uit het klooster waar ik zit,

Laat ik je van tevoren weten dat ik kom en bid –

Als boodschapper fungeert een brave stomme hond  
Die nergens iets van snapt. De glimlach om je mond  
Heeft mij zopas te zeer betoverd: die wou ik nogmaals zien.  
Wijs iedereen de deur en laat mij welkom zijn nadien.  
Bij jou valt mijn vermetelheid in goede aarde,  
Althans, dat hoop ik maar, je... enzovoort...”  
tegen de kapucijn  
Eerwaarde,  
Dit staat er in de brief.  
Ze leest hardop.  
“Hoe zwaar ’t u ook mag vallen,  
Juffrouw, de wil des kardinaals is wet voor allen.  
Vandaar dat ik ervoor gekozen heb je deze woorden,  
Bestemd voor ogen die zo menigeen bekoorden,  
Ter hand te laten stellen door een knappe kapucijn,  
De vroomste die er is, een man die dus discreet zal zijn.  
Wij zagen graag dat hij, terstond, bij jou in huis,  
Je huwelijk de zegen  
Ze slaat de bladzijde om.  
Meegeeft en het heilig kruis.  
Christian wordt in het diepste geheim je echtgenoot.  
Ik stuur hem. Hij bevalt je niet, maar hou je groot.  
Berust. De hemel zal je ijver ooit belonen.  
Geniet, juffrouw, zolang wij hier op aarde wonen,  
De eerbied die je van nature toebehoort  
Van mij, je nederigste dienaar... enzovoort.”  
de kapucijn stralend Een eerbaar man!... Ik zei het al. Ik was niet bang!

Dat het om iets godvruchtigs ging, wist ik al lang!  
roxane zachtjes tegen Christian  
Nou, heb ik dat niet netjes voorgelezen?  
christian Hum!  
roxane luidkeels, wanhopig Verschrikkelijk!  
de kapucijn houdt zijn lantaarn bij Cyrano  
Is u het?  
christian Ik ben het!  
de kapucijn Maar...  
roxane kweek Postscriptum:  
“Doneer het klooster honderdtwintig louis d’ors.”  
de kapucijn Een heer,  
Een eerbaar man!  
tegen Roxane Berusting!  
roxane als martelares Goed, ik leg me erbij neer!  
terwijl Ragueneau de deur voor de kapucijn open houdt en Christian  
hem naar binnen noodt, zegt zij zacht tegen Cyrano  
De Guiche komt eraan! Hou hem in godsnaam tegen!  
Laat hem er niet in voor...  
cyrano Begrepen!  
tegen de kapucijn Zeg, zo’n zegen,  
Doet u daar lang over?  
de kapucijn Een kwartier.  
cyrano duwt hem naar het huis toe  
Hup! Ik blijf hier!  
roxane tegen Christian Kom!...  
Ze gaan naar binnen.

## Twaalfde scène

Cyrano, alleen

cyrano Hoe hou ik die de Guiche straks bezig... een kwartier!

Hij springt op de bank en klimt via de muur naar het balkon.

Zo!... Klimmen! Eerste fase van mijn masterplan!...

De theorbes beginnen een naargeestig deuntje te spelen.

Ho ho! Luguber! Dus een man!

De tremolo wordt sinister.

Nu wél beslist een man!

Hij staat op het balkon, trekt zijn vilthoed voor zijn ogen, doet zijn degen af en drapeert zich in zijn mantel, dan buigt hij zich voorover en kijkt naar buiten.

Nee, niet te hoog!...

Hij gaat met zijn benen over de balustrade, trekt een lange tak van een van de bomen langs de muur naar zich toe en grijpt die met beide handen vast, klaar om zich te laten vallen.

Ik zal de sfeer eens wat ontwrichten!...

Dertiende scène

Cyrano, De Guiche

de guiche gemaskerd op, tastend in het duister Wat denkt die stomme kapucijn nu uit te richten?

cyrano Stik! En mijn stem?... Die kan ie herkennen...

Laat één hand los en doet of hij een onzichtbare sleutel omdraait.

Krik! Krak!

Cyrano, val terug op het accent uit Bergerac!...

de guiche kijkt naar het huis Ja, hier is het...

Ik zie geen steek! Geen maskers meer voortaan!

Hij maakt aanstalten om naar binnen te gaan. Cyrano springt van het balkon, zicht vasthoudend aan de tak, die buigt en hem neer laat komen tussen de deur en De Guiche. Hij doet alsof hij zich zwaar laat vallen, zodat het lijkt alsof hij van heel hoog naar beneden is geploft, waarna hij plat op de grond gaat liggen, onbeweeglijk en als verdoofd. De Guiche maakt een sprong naar achteren.

Wat...?

Als hij opkijkt is de tak teruggezwiept; hij ziet alleen de hemel en begrijpt er niets van.

Waar komt die vandaan gevallen?

cyrano gaat overeind zitten en zegt met een Gascons accent Van de maan!

de guiche De maan?...

cyrano Hoe laat is het?

de guiche Is ie niet goed bij z'n verstand?  
cyrano Hoe laat? De datum? 't Jaargetijde? Welk land?  
de guiche Maar...  
cyrano Ik ben stomverbaasd!  
de guiche Meneer...  
cyrano Meneer, ik kom  
Net als een bom omlaag gevallen!  
de guiche ongeduldig Ja, ja!  
cyrano komt overeind, buldert Als een bom!  
de guiche deinst terug  
Oké! U bent gevallen... van de maan... misschien debiel...  
cyrano loopt op hem af  
U moet niet denken dat ik metaforisch viel!...  
de guiche Maar...  
cyrano Geen idee hoe lang ik viel... Een eeuw, een tel...  
Saffraangeel was de bol waarop ik zat , dat weet ik wel!  
de guiche haalt z'n schouders op  
Mooi. Laat me er nu maar langs!  
cyrano verspert hem de weg  
Waar ben ik? Eerlijk zeggen, hoor!  
Meneer, op wat voor plek ben ik beland als meteor?  
de guiche Verdomme!  
cyrano Wist ik waar ik neerkwam toen ik viel,  
Laat staan of mij die vreemde landingsplaats beviel!  
Is het een maan of een of andere planeet,  
Waarop ik pijnlijk nederplofte op mijn reet?  
de guiche Ik zeg u toch, meneer...

cyrano met een angstkreet die de Guiche doet terugdeinzen Ha! Goeie God! Ik dacht...

Heeft iedereen hier zo'n gezicht dat zwart ziet als de nacht?

de guiche brengt zijn hand naar zijn gezicht Wat?

cyrano met overdreven angst

Ben ik soms in Algerije? Of Tunesië?

de guiche die aan zijn masker heeft gevoeld

Dat masker!...

cyrano doet alsof ie enigszins is gerustgesteld

O, 't is carnaval! Venetië!

de guiche wil erlangs

Er wacht een dame op me!...

cyrano volkomen gerustgesteld

Dan moet dit Parijs zijn. Ach!

de guiche moet lachen ondanks zichzelf

Die grapjas is best grappig.

cyrano Ah! U lacht?

de guiche Ik lach,

Maar wil erlangs!

cyrano stralend

't Is dus Parijs waar ik me nu bevind!

helemaal op z'n gemak, lacht, stoft zich af, salueert Pardon! Ik

arriveerde met de laatste wervelwind!

Ik heb nog steeds een laagje etherlucht, wat dat bewijst!

M'n ogen zitten vol met sterrenstof. Ik heb gereisd!

Hier, op m'n sporen nog een rood planetenhaartje

plukt iets van z'n mouw

En op m'n wambuis nog een klein kometenstaartje!  
Hij blaast alsof hij hem weg wil blazen.  
de guiche buiten zichzelf Meneer!...  
cyrano steekt op het moment dat hij erlangs wil  
zijn been uit alsof hij hem iets wil laten zien en  
houdt hem tegen  
Kijk, in mijn kuit, een tandje van de Grote Beer.  
Tegen de scherpe Drietand had ik geen verweer –  
Ik heb me op de Weegschaal laten vallen, ogen dicht, –  
Alleen de naald daarboven weet nu mijn gewicht.  
belet De Guiche energiek de doorgang en houdt hem vast aan een  
knoop van zijn wambuis  
Als u mijn neus nu dichtknijpt spuit er, hupsakee,  
Melk uit!  
de guiche Hè, melk?...  
cyrano Jazeker, van de Milky Way,  
De Melkweg!  
de guiche Ik word hels!  
cyrano Terwijl ik hemels was!  
doet zijn armen over elkaar  
Zou u geloven – toen ik viel, zag ik het pas –  
Dat Sirius als slaapmuts 's nachts een tulband draagt?  
vertrouwelijk En dat de andere Beer te klein is en niet bijt maar knaagt?  
lachend Dat ik de Lier doorkruiste en een snaar heb gebroken?  
trots Ooit wordt dit allemaal door mij in boekvorm besproken –  
De sterren waar ik ook mijn jas voor moest riskeren,  
Kunnen dan, in het boek, als asterisk fungeren!

de guiche Genoeg! Ik wil nu eindelijk en wel terstond...

cyrano Goed, kom maar op!

de guiche Meneer!

cyrano U wil het uit mijn eigen mond

Vernemen: hoe de maan gemaakt is, wie er woont

En is er iets te vinden dat de exploitatie loont?

de guiche schreeuwend Nee! Ik wil...

cyrano Weten hoe ik dan naar boven ben gegaan?

Dankzij wat uitvindinkjes die ik heb gedaan.

de guiche ontmoedigd Getikt!

cyrano misprijzend Ik heb Regiomontanus stupide

Arend niet nagemaakt en ook niet het timide

Duifje van Achytas!...

de guiche Getikt, maar wel geleerd!

cyrano Door mij wordt niets dat iemand eerder deed geïmiteerd!

De Guiche is erin geslaagd te passeren en stapt op

de deur van Roxane af. Cyrano volgt hem, klaar om hem beet te grijpen.

Zes uitvindingen deed ik om het zwerk te slechten.

de guiche draait zich om Zes?

cyrano snel pratend

Door mijn naakte lichaam als een kaars te rechten,

Kon ik het tooien met fiolen van kristal,

Gevuld met 's hemels ochtendlijke tranenval,

En mijn persoon werd dan, ten prooi aan zonnestrallen,

Door deze opgezogen om de dauw te halen!

de guiche zet verrast een stap in de richting van Cyrano Vooruit, da's één!

cyrano doet een stap terug om hem mee te krijgen

Of voor mijn hemelhoge vlucht

Liet ik de wind verzwelgen door verdunning van de lucht,

In een speciale koffer, van het hout van ceder,

Met brandspiegels, geplaatst in een icosaeëder!

de guiche zet weer stap Twee!

cyrano zet weer een stap achteruit

Ik kon ook een grote stalen sprinkhaan bouwen,

Om die vervolgens met salpeter vol te stouwen

En dan als een raket de hemel in te razen

Naar al die blauwe weiden waar de sterren grazen!

de guiche loopt achter hem aan, zonder iets te vermoeden, terwijl hij op z'n vingers telt Drie!

cyrano Rook heeft toch altijd de neiging op te stijgen?

Ik blies een bol vol rook, genoeg om mij omhoog te krijgen!

de guiche idem, steeds verbaasder Vier!

cyrano Omdat Phoebus, als zijn boog het kleinst is, graag

Het merg van ossen zuigt... zelf ik me met een volle laag!

de guiche perplex Vijf!

cyrano die hem al pratend heeft meegenomen naar de andere kant van het plein, dichtbij een bankje

Of ik ging, ten slotte, op een plaat van ijzer staan,

Schoot een magneet de hemel in en dan erachteraan!

Een prachtmethode, 't ijzer smelt naar de magneet,

Die dan weer vlug wordt weggeworpen. Voor je 't weet

Vlieg je oneindig hoog de hemel in. Succes

Verzekerd, gosternokke, potjandosie!

de guiche Zes!

Maar welk systeem heeft u het meest plezier gegeven?

Ze lijken alle zes uitstekend.

cyrano Nummer zeven!

de guiche Ach! En dat is?

cyrano Ik doe u er honderd aan de hand!...

de guiche Ja, deze ochtend wordt nu werkelijk interessant!

cyrano doet met grote mysterieuze gebaren het geluid van golven na

Woesj! Woesj!

de guiche Nou, wat is het?

cyrano U raadt het niet?

de guiche Nou, nee!

cyrano Het tij!... Ik ging het strand op, na een bad in zee,

Het tijdstip dat de maan de zoute branding trekt,

En zachtjes steeg ik op, als een engel, opgewekt,

Het hoofd het eerst, want haren houden water vast,

Ik steeg, ik steeg, ging moeiteloos, omhoog, ontlast

Van zwaartekracht, en dan... een schok... en dan...

de guiche En dan?

cyrano weer met zijn normale stem

Is het kwartier voorbij, zodat ik u verlossen kan:

Ze zijn getrouwd.

de guiche springt op

Hè, wat?! Ik lijk zowaar wel dronken!...

Die stem!

De deur van het huis gaat open, lakeien komen naar buiten met brandende kandelaars. Licht. Cyrano neemt zijn hoed met neergeslagen rand af

Die neus!... Jij?

cyrano salueert Ik! Het huwelijk is beklonken.

de guiche Maar wie dan?

Hij draait zich om. – Tableau. Achter de lakeien staan Roxane en Christian, hand in hand. De kapijcijn lachend daarachter. Ragueneau houdt ook een fakkel vast. Helemaal achteraan de dueña, de kluts kwijt, in duster.

Mijn God!

## Veertiende scène

De zelfden, Roxane, Christian, de kapucijn, Ragueneau, Laquais, de dueña.

de guiche tegen Roxane Jij!

herkent tot zijn verbijstering Christian Hij!

buigt vol bewondering voor Roxane

Jij bent heel geraffineerd!

tegen Cyrano

Fraai, die machines die u heeft geconstrueerd:

U zou een heilige stil doen staan voor het portaal

Van 't paradijs, met uw fantastische verhaal!

Echt, zoiets hoor je in een boekje op te dissen!

cyrano buigt Die raad dient opgevolgd, meneer, dat kan niet missen!

de kapucijn toont De Guiche het jonge stel en schudt tevreden met zijn grote witte baard

Mijn zoon, een prachtig paar, vereend op uw gezag!

de guiche werpt hem een ijzige blik toe

Ja. Inderdaad.

tegen Roxane Mevrouw, zeg nu uw echtgenoot gedag.

roxane Wat?

de guiche tegen Christian

't Regiment is onderweg. En jij gaat mee.

roxane Naar... naar het slagveld?

de guiche Zeker. Dat is het idee.

roxane Ik dacht dat de cadetten zouden blijven!  
de guiche Fout gedacht.  
haalt het document tevoorschijn dat hij in zijn zak had gestopt Dit is 't  
bevel.  
tegen Christian Bezorg hem maar, baron.  
roxane Nee! Wacht!  
stort zich in de armen van Christian Christian!  
de guiche spottend, tegen Cyrano  
De huwelijksnacht wordt even uitgesteld!  
cyrano terzijde  
Denkt zeker dat ie mij daar ook enorm mee kwelt!  
christian tegen Roxane Een laatste kus!  
cyrano Kom op, genoeg!  
christian blijft Roxane omhelzen  
Man... Wat het met me doet...  
Het is zo moeilijk... Jij hebt geen idee...  
cyrano probeert hem mee te slepen  
Maar al te goed...  
In de verte slaan tamboers en klinken bazuinen.  
de guiche naar de achtergrond gelopen  
Het regiment vertrekt!  
roxane tegen Cyrano, terwijl ze zich vastklampt aan Christian, die  
Cyrano nog steeds probeert mee te krijgen Ik smeeek je, behoed hem  
voor gevaar!  
cyrano Ik zal mijn best doen. 't Is oorlog... En ze schieten daar...  
roxane idem  
En laat hem heel voorzichtig zijn!

cyrano Ik doe mijn best...

roxane idem

Zorg dat hij tijdens dat beleg geen kou zal lijden!

cyrano Ik doe mijn best, maar...

roxane idem

En ontrouw zal vermijden!

cyrano Eh, ja! Natuurlijk maar...

roxane Laat hem heel vaak schrijven!

cyrano Ja, dat beloof ik... dat hij schrijft zolang we blijven!

Doek

vierde bedrijf

## De cadetten van Gascogne

De stelling van de compagnie van Carbon de Castel-Jaloux bij het beleg van Atrecht.

Op de achtergrond, over de hele breedte van het toneel, een helling.

Daarachter is de horizon van een vlakte te zien: het land is bezaaid met belegeringswerken. In de verte: de muren van Atrecht en het silhouet van daken afgetekend tegen de hemel.

Tenten; verspreid liggende wapens; tamboers etc. – Het kriecken van de dag. Oriëntgeel. – Schildwachten op regelmatige afstand van elkaar.

Vuren.

De cadetten van Gascogne liggen te slapen, gerold in hun mantels.

Carbon de Castel-Jaloux en Le Bret waken. Ze zijn heel bleek en sterk vermagerd. Op de voorgrond slaapt Christian, tussen de anderen, in zijn cape, zijn gezicht verlicht door een kampvuur.

stilte

## Eerste scène

Christian, Carbon de Castel-Jaloux, Le Bret, de cadetten, daarna  
Cyrano.

le bret 't Is kut!

carbon Ja. Níks meer.

le bret Miljaar!

carbon gebaart hem wat zachter te praten

Zachtjes vloeken graag, proleet!

Je maakt ze wakker.

tegen de cadetten Meuren! Sst!

tegen Le Bret Wie slaapt die eet!

le bret Een karig maaltje als je net aan slapeloosheid lijdt!

Ik sterf van de honger!

in de verte klinken een paar schoten

carbon Dat lawaai de hele tijd!...

Je maakt m'n jochies wakker!

tegen de cadetten die hun hoofd opsteken Maffen!

Ze gaan weer liggen. Opnieuw geweervuur, dichterbij.

een cadet onrustig Potverdome!

carbon Niet schrikken! Het is Cyrano die terug wil komen!

De hoofden die wederom omhoog waren gekomen, gaan weer liggen.

een wachtpost buiten Godtering! Wie daar?

de stem van cyrano Bergerac!

de wachtpost op de helling Wel alle joden!

Wie is daar?

cyrano verschijnt bovenop de helling

Bergerac, debiel!

Hij loopt naar beneden. Le Bret gaat naar hem toe, ongerust.

le bret Ah! Grote goden!

cyrano gebaart hem niemand wakker te maken Sst!

le bret Niet gewond?

cyrano Ze schieten 's ochtends altijd mis,

Dat weet je toch?

le bret Ik weet alleen hoe link het is...

Een brief bezorgen... 's ochtends vroeg... voor dag en dauw...

cyrano blijft stilstaan bij Christian

Ik heb beloofd dat hij haar heel vaak schrijven zou!

Hij kijkt naar hem.

Hij slaapt. Hij is verbleekt. Zijn meisje moest eens weten

Dat haar gemaal ligt te creperen zonder eten...

Maar knap is ie nog steeds!

le bret Ga nou toch slapen, man!

cyrano Nu geen gekissebis, Le Bret... en weet dan

Dat ik de plek ken waar ze 's nachts aan Spaanse kant

Bezopen zijn...

le bret Zorg liever voor wat proviand...

cyrano Daar breek ik door hun linies heen!... Dan kan je niet

Te zwaar beladen zijn... En er is nieuwe in 't verschiet,

Vanavond, dacht ik... Eten... of de dood –

le bret Vertel!

cyrano Nee, want ik ben er nog niet zeker van... Je ziet het wel!...

carbon Een schande, uitgehongerd, tijdens een beleg!  
le bret Niets zo complex als dit beleg... Het is een lijdensweg!  
Atrecht door ons, wij door de kardinaal-infant  
Belegerd, in de val gelokt in niemandsland...  
cyrano Tijd dat ie zelf een keer belegerd werd!  
le bret Ik lach  
Me slap.  
cyrano Ha! Ha!  
le bret Te bedenken dat je elke dag  
Je leven waagt om een... om een...  
ziet dat hij zich naar een tent begeeft  
Waar ga je heen?  
cyrano Een nieuwe schrijven. En misschien nog wel een.  
Hij tilt het tentdoek op en verdwijnt in de tent.

## Tweede scène

De zelfden, minus Cyrano.

De dag begint aan te breken. Roze dageraad. Aan de horizon baadt Atrecht in een gouden gloed. We horen een kanonschot, onmiddellijk gevolgd door tamboergeroffel, heel ver weg, links. Andere tamboers klinken dichterbij. De tamboers reageren op elkaar, komen dichterbij en barsten bijna los op het toneel, maar verwijderen zich naar rechts, dwars door het kamp. Geluiden van ontwaken. In de verte stemmen van officieren.

carbon met een zucht

Reveil... Helaas!

De cadetten woelen in hun mantels en rekken zich uit.

Hun zoete dromen zijn vergeten!...

Ik weet wat straks hun eerste kreet zal worden!

een cadet gaat overeind zitten Vreten!

een andere Ik sterf van de honger!

allen O!

carbon Sta op!

derde cadet Crepeer maar!

vierde cadet Ik staak!

de eerste bekijkt zichzelf in een kurasstuk

Mijn tong is geel! De lucht is onverteerbaar!

een andere Ik ruil mijn baronnenkroon voor een stukkie Chester!

een andere De herrie van de honger is een sfeerverpester:  
Geknor van magen stopt niet als we roepen: stil 's...  
Dus ik trek me in mijn tent terug – net als Achilles!  
een andere Ja, brood!  
carbon gaat naar de tent waar Cyrano naar binnen is gegaan, op  
gedempte toon Hé... Cyrano!  
anderen We gaan kapot!  
carbon nog altijd zacht, bij de ingang van de tent Kom helpen,  
Kom ze met jouw gevatte woorden overstelpen,  
Vrolijk die gasten op!  
tweede cadet haast zich naar de eerste die op iets zit te kauwen Gast,  
wat zit jij te eten?  
de eerste Kanonnenlonten, in een burgonet gesmeten,  
Gebakken in het vet waarmee je naven smeert,  
Omdat de streek rond Atrecht eetbaar wild ontbeert.  
een andere binnenkomend Ik heb gejaagd!  
een andere idem Ik ben gaan vissen, in de Skarpe!  
allen springen op en bestormen de beide nieuw aangekomenen Wat  
hebbie meegenomen? – Een fazant? – Een karper?  
– Vlug, vlug, laat zien!  
de visser Een spierinkie!  
de jager Een vette vlo!  
allen razend Genoeg! – We pikken het niet meer!  
carbon Kom helpen, Cyrano!  
Het is nu helemaal dag geworden.

Derde scène

De zelfden, Cyrano

cyrano komt rustig uit z'n tent, met een ganzenveer achter z'n oor en een boek in de hand

Wat?

stilte

tegen de eerste cadet

Hé, jij daar, wat kijk je moeilijk. Scheelt er iets?

de cadet Nee, hoor. Ik zie alleen maar scheel en verder niets.

cyrano Hoe dat zo?

de cadet Van de honger!

cyrano Heb ik ook, ontspan!

de cadet Vreet het dan niet aan jou?

cyrano Ik groei er groter van.

tweede cadet Ik rammel!

cyrano Geef die jongen een portie konijnenvoer!

een derde M'n buik klinkt hol!

cyrano Gebruik hem bij de aanval als tamboer!

een andere Mijn oren suizen...

cyrano Nee, zeg ik, die om je geeft:

Je liegt – je weet dat een hongerige buik geen oren heeft!

een andere Oh! iets te eten!

cyrano ontdoet hem van zijn helm en geeft die aan hem Komt dit hoofdgerecht van pas?

een andere Iets om je tanden in te zetten...  
cyrano gooit hem het boek toe dat hij vasthield Hier, de Ilias!  
een andere Intussen eet de kardinaal vier keer per dag!  
cyrano Moet ie je dan patrijzen sturen?  
de zelfde Ja, dat mag!  
Met wijn erbij!  
cyrano Bourgogne uit de residentie!  
de zelfde Stuur maar een kapucijn!  
cyrano De blauwe eminentie?  
een andere Ik heb honger als een wolf!  
cyrano Ga schapjes tellen!  
de eerste cadet haalt zijn schouders op Cyrano...  
Altijd zijn woordje klaar...  
cyrano Het juiste woordje, een bon mot,  
Zo zou ik willen sterven: bij zonsondergang,  
Met iets spitsvondigs voor een kwestie van belang!  
– Ik hoop dat dan het enige nobele geweld,  
En dus een vijand die mijn gelijke is, me velt,  
Dat ik, getroffen door iets scherps, iets spits zal slaken,  
Op een gazon van eer en ver van koortsig laken!  
alle cadetten Ik heb honger!  
cyrano kruist de armen  
Gaat het jullie enkel om een galgenmaal?...  
– Kom, Bertrandou de pijper, ouwe herder, haal  
Eén van je fluiten uit hun leren hoes en blaas!  
Hup, spelen voor dit gulzige zootje galgenaas,  
Zo'n oud en zacht bedwelmend deuntje van het land

Waarin de noten gaan als zusjes, hand in hand,  
Waarin de klanken van beminde stemmen toeven  
Die, even langzaam als de rook uit boerenhoeven  
In het geboortedorp, krinkelend ten hemel gaan  
En wier muziek de luisteraar de landstaal doet verstaan!...  
De oude man gaat zitten en prepareert zijn fluit.  
Moge de fluit, vandaag een strijdster vol verdriet,  
Terugdenken aan de tijd dat zij gesneden was uit riet  
En niet uit elpenbeen, als door jouw vingers op haar schacht  
Een dansend vogelmenuet wordt uitgedacht.  
Moge haar lied haar zelf verbazen, als ze, tot haar vreugd,  
De ziel herkent van haar rustieke, vredige jeugd!...  
De oude man begint wijsjes uit de Languedoc te spelen.  
Luister, Gasconjers... Door zijn vingers komt zij los,  
Geen schelle krijgspijp, maar de fluit van meer en bos!  
Het is niet meer het sein dat aanzet tot de strijd,  
Maar de bedaarde herdersfluit die klinkt voor schaap en geit!...  
Luister... Het is het dal, de hei, het woud, de kudde met  
De kleine bruine herder onder zijn rode baret,  
Het is het zachte avondgroen op de Dordogne!  
Luister, Gasconjers, luister: het is heel Gasconje!  
Alle hoofden zijn gebogen; – alle ogen dromen; – en er worden stiekem  
tranen weggeveegd, met een mouw of een stuk van een jas.  
carbon tegen Cyrano, zacht  
Je maakt ze aan het huilen!  
cyrano Maar van heimwee!... Een kwaal  
Nog edeler dan honger!... Want die teistert de moraal,

En niet het lijf! Hun lijden kiest een nieuw orgaan  
Omdat op dit moment hun hart wordt aangedaan!  
carbon Je zal ze nog verzwakken als je ze ontroert!  
cyrano heeft tamboer gemaand dichterbij te komen  
Laat ze! De held die in hun bloed wordt meegevoerd,  
Wordt bliksemsnel gewekt! Je hoeft alleen...  
Hij maakt een gebaar. De tamboer roffelt.  
allen komen overeind en reppen zich naar hun wapens Hè, wat?  
cyrano glimlachend  
Je ziet het, met één roffeltje bereik je dat!  
Vaarwel nu dromen, heimwee, liefde en verdriet...  
Want wat de fluit net opriep, duldt tamboeren niet!  
een cadet die in de verte kijkt  
Ha! Ha! Kijk daar, meneer de Guiche!  
alle cadetten mompelend Boe...  
cyrano glimlachend Wat een vaag  
Gevlei!  
een cadet Die vent verveelt ons!  
een andere Met zijn kanten kraag  
Op zijn kuras bij ons een beetje komen pronken!  
een andere Wie staal met kant versiert, is een ijdelruit of dronken.  
de eerste Probaat als in je hals een puist is opgekomen!  
de tweede Alweer een hoveling!  
een andere Het neefje van de hoge ome!  
carbon Wel een Gasconjer!  
de eerste Maar een valse!... Dus let op,  
Want een Gasconjer heeft de kolder in de kop –

Niets linker dan 'n Gasconjer die niet zot is,  
maar subtiel.

le bret Bleek ziet ie!

een andere Hij heeft honger... Als een arme ziel!

Maar zoals zijn kuras van het verguldsel blinkt,

Zo straalt hij uit dat schele maagkramp hem verwingt!

cyrano energiek Niet laten merken dat je lijdt! Dus kijk niet meer zo  
zwart!

Ga kaarten, roken, dobbelen –

Heel snel gaan ze allemaal spelen, op tamboers, op krukjes en op de  
grond, op hun mantels; ze steken lange kleipijpen op.

Ik stort me op Descartes!

Hij loopt heen en weer een leest in een boekje dat hij uit z'n zak heeft  
gehaald. – Tableau – De Guiche op. Iedereen lijkt tevreden in zijn  
activiteiten op te gaan. Hij ziet lijkwit. Hij loopt op Carbon af.

## Vierde scène

De zelfden, De Guiche

de guiche tegen Carbon Ach! – Bonjour!

Ze observeren elkaar.

terzijde, met voldoening Hij ziet groen.

carbon idem Hij is alleen nog oog.

de guiche met een blik op de cadetten

Zijn dat ze nou, de dwarskoppen?... Van laag tot hoog

Verzekert men mij, heren, dat ik word bespot

Door u, cadetten. U, van adel uit de bergen tot

Béarnaise jonkers en baronnen uit de Périgorde,

Bent criticaster van uw kolonel geworden

En noemt mij intrigant en hoveling – u stoort

Zich aan mijn Genuaanse kanten kraag, men hoort

Dat u zich onophoudelijk eraan ergert dat je heus

Gasconjer kan zijn en toch geen geschifte Geus!

stilte

De cadetten kaarten en roken gewoon door.

Moet ik u laten straffen door uw kapitein?

Nee.

carbon Ik ben eigen baas. En straffen ligt niet in mijn lijn...

de guiche O?

carbon Ik heb deze compagnie betaald, zij is van mij.

Ik volg alleen de legerorders op.

de guiche U is zo vrij?  
Genoeg!  
richt zich tot de cadetten  
Uw provocaties mag ik wel negeren –  
Men weet hoe mijn persoon musketvuur kan trotseren.  
Gisteren zag men, bij Bapaume, hoe furieus  
Ik graaf de Bucquoi verjoeg. De angsthaas had geen keus:  
Zij werden overlopen, ons vizier stond scherp,  
Drie keer chargeerde ik!  
cyrano zonder op te kijken van zijn boek  
Goh. En uw witte sjerp?  
de guiche verrast en tevreden  
U weet van dit detail?... Het klopt: dat was toen ik  
Een zwenking maakte voor de derde charge. Tot mijn schrik  
Werd ik door deserteurs die vluchten meegesleurd  
De vijand tegemoet! Het was zowat met mij gebeurd,  
Als krijgsgevangene, of door een haakbus omgebracht,  
Toen ik precies op tijd een goede list bedacht:  
De sjerp te laten vallen die mijn rang verraadde,  
Zodat ik, zonder op te vallen, zonder schade,  
Aan de Spanjolen kon ontkomen om ze te verslaan  
Door met mijn opgebeurde mannen terug te gaan!  
– Ha, nou! Wat zegt u van mijn streek?  
De cadetten wekken tot nog toe niet de indruk dat ze luisteren; maar op  
dit moment blijven de kaarten en de dobbelstenen even in de lucht  
hangen en wordt de rook uit de pijpen nog even vastgehouden in de  
wangen: men wacht gespannen af.

cyrano Dat Hendrik de Vierde

Nooit afstand had gedaan van de panache die hem sierde,

Gedragen met bravoure: zijn witte vederbos

Kreeg zelfs de grootste overmacht niet van hem los.

stille vreugde

De kaarten zakken weer. De dobbelstenen vallen. Rook ontsnapt aan hagen van tanden.

de guiche Maar het is wel gelukt! Het had effect!

opnieuw gespannen afwachting bij de spelers en rokers

cyrano Wellicht –

Maar wie de eer van schietschijf afwijst, verzaakt zijn plicht.

kaarten, dobbelstenen, rookpluimen, zakken, vallen, stijgen op met groeiende tevredenheid

Als ik gezien had dat de sjerp gevallen was,

– Uw opvatting van moed is anders dan de mijne, da's

Helder – dan had ik 'm opgeraapt en omgedaan.

de guiche Ja hoor, Gascons gesnoef!

cyrano Gesnoef?...

de guiche Ja! Eigenwaan!

cyrano Leen hem aan mij. U zult het zien – vanavond werp

Ik mij als eerste in de strijd, met op mijn borst uw sjerp.

de guiche Ook echt Gascons gratis, zo'n aanbod! Want u weet

Best dat de sjerp nog aan de Skarpe-oever ligt, compleet

Aan flarden geschoten door geweervuur – ergens waar

Niemand hem durft te halen!

cyrano haalt de sjerp uit zijn zak en overhandigt hem Mais voilà, ziedaar!

stilte

De cadetten proberen hun lachen in te houden achter hun kaarten en in hun dobbelbekers. De Guiche draait zich om, kijkt ze aan: ze doen onmiddellijk weer ernstig en hervatten hun spel.

Een van hen fluit onverschillig het deuntje uit de bergen dat de pijper speelde.

de guiche pakt de sjerp aan

Dank u. Nu kan ik doen wat net mijn twijfel trof:

Een teken geven met dit lichte lapje stof.

Hij gaat naar de helling, klimt er bovenop en zwaait de sjerp een paar keer door de lucht.

allen Hè, wat?!

de schildwacht bovenop de helling

Daar gaat een vent er als een speer vandoor!

de guiche loopt weer naar beneden

Dat is een nepspion. Hij zet z'n beste beentje voor,

Voor ons. Hij brengt de vijand net die informatie

Die ik hem geven wil en zijn communicatie

Stelt ons in staat hun operaties bij te sturen.

cyrano Een ploertenstreek!

de guiche knoopt nonchalant z'n sjerp om

Het legt de vijand in de luren,

Da's wel zo handig... Maar ik wou u nog iets melden:

Om voedsel in te slaan voor deze wakk're helden

Is onze maarschalk 's nachts met stille trom vertrokken

Naar 's konings zoetelaars. Om ook weer zonder brokken,

Met proviand en heelhuids terug te kunnen komen,

Heeft hij een grote strijdmacht met zich meegenomen.  
Ze kunnen ons met speels gemak gaan ataqueren,  
Omdat we minstens 't halve leger hier ontberen!  
carbon Als zij dat wisten, konden wij het wel vergeten.  
Ze weten toch van niks?  
de guiche Ik weet dat zij het weten.  
Ze gaan ons aanvallen.  
carbon Ah!  
de guiche Door mijn nepspion  
Ben ik gewaarschuwd. Ze doorbreken ons kordon  
En hij zei ook: "Ik kan bepalen waar de aanval komt.  
Waar wilt u dat hun legermacht zo samendromt?  
Dan zeg ik dat het daar het slechtst verdedigd is."  
"Da's goed," zei ik. "Verlaat het kamp en vergewis  
Je met je ogen van het teken dat ik geef:  
Daar is de plek die zogenaamd zo lek is als een zeef."  
carbon tegen de cadetten Maak je gereed!  
Ze komen allemaal overeind. Gekletter van degens en riemen die  
omgegord worden.  
de guiche U heeft een uur de tijd.  
eerste cadet O, vlug!...  
Iedereen gaat weer zitten om verder te spelen.  
de guiche tegen Carbon U dient wat tijd te winnen... De maarschalk  
komt terug.  
carbon Hoe doen wij dat?  
de guiche Nou, door je af te laten maken.  
cyrano Kijk aan! Is dit het dan, meneer? Het uur der wrake?

de guiche Ik zal niet zeggen dat ik, als we vrienden waren,  
U en de uwen niet had uitgekozen, maar eh...  
Met uw bravoure gepaard aan straffe discipline  
Kan ik mijn koning en tegelijk mijn wrevel dienen.  
cyrano salueert Daarvoor ben ik, meneer, u zeer erkentelijk.  
de guiche salueert U vocht alleen, en graag, met honderd man,  
recentelijk.  
Ook nu zult u niet klagen dat het schort aan bonje.  
Hij gaat met Carbon naar de achtergrond.  
cyrano tegen de cadetten  
Nou goed dan! We geven het blazoen van Gascogne,  
Getooid met 'n zestal kepers, van azuur en goud,  
Er een van bloed, die men hem tot nog toe onthoudt!  
De Guiche praat achterin zacht met Carbon. Er worden bevelen  
gegeven. De verdediging maakt zich gereed. Cyrano loopt naar  
Christian die roerloos is blijven staan, met z'n armen over elkaar.  
cyrano legt z'n hand op z'n schouder Christian?  
christian hoofdschuddend Roxane!  
cyrano Treurig!  
christian Mij rest niets meer dan mijn lief  
Uit heel mijn hart vaarwel te zeggen in een brief!...  
cyrano Ik dacht al dat het voor vandaag zou zijn. Voilà!  
haalt een schrijven uit zijn wambuis  
Je afscheidsgroet.  
christian Laat zien!...  
cyrano Je weet het zeker?...  
christian Ja!

Hij maakt hem open, leest maar houdt plotseling op. Hé!  
cyrano Wat?  
christian Dat ronde vlekje...  
cyrano grist de brief uit z'n handen en bekijkt hem, alsof ie van niks weet Vlekje?  
christian Da's een traan!  
cyrano Ja... Dichters trekken zich hun onderwerpen aan.  
Begrijp je... deze brief was heel emotioneel:  
Ik moest er zelf van janken. 't Werd me allemaal te veel.  
christian Ja? Janken?  
cyrano Ja... Want... Weet je, doodgaan deert me niet,  
Het erge is dat je elkaar dan nooit meer ziet!  
Tenslotte zie ik haar...  
Christian kijkt hem aan.  
Zien wij haar...  
energiek Zie jij haar...  
christian grist de brief weer uit z'n handen  
Hier met die brief!  
rumoer, in de verte, in het kamp  
de stem van een schildwacht  
Godgloeiendemiljaa've'domme! Wie daa'!  
geweerschoten, geschreeuw, geklingel  
carbon Wat is er?  
een schildwacht op de helling  
Een ka... Een ka...  
carbon Wat?  
een schildwacht Een ka'os!

Iedereen haast zich om te gaan kijken.  
kreten Wat! In het kamp! Verdomme! Die zijn mooi de klos!  
Vuur! Nee! Niet schieten! De koetsier heeft iets geroepen!  
Wat? Dat ze komen namens 's konings legertroepen!  
Iedereen staat op de helling uit te kijken. Het geklingel komt dichterbij.  
de guiche De koning?...  
Iedereen komt naar beneden en gaat in het gelid staan.  
carbon Hoeden af!  
de guiche uit de coulissen  
Geef acht! En in 't gelid,  
Gespuis! Vergun de vorst een zwierig einde van de rit!  
De karos komt in volle vaart aangereden. Hij zit onder de modder en het  
stof. De gordijntjes zijn dicht. Achterop staan twee lakeien. De karos  
houdt abrupt halt.  
carbon schreeuwt Een erehaag!  
tamboergeroffel  
Alle cadetten nemen hun hoofddekseel af.  
de guiche De treeplank nu omlaag!  
Twee mannen snellen toe. Het portier gaat open.  
roxane springt uit de karos Een goeiedag!  
Het geluid van een vrouwenstem doet iedereen uit zijn diepe buiging  
opveren. – Verbijstering alom.

## Vijfde scène

De zelfden, Roxane

de guiche U? Namens...

roxane De enige koning die er wezen mag –

De Liefde!

cyrano Goeie god!

christian stormt op haar af Jij? Waarom...

roxane Dat beleg

Duurt mij te lang.

christian Waarom?...

roxane Om wat ik jou nu zeg!...

cyrano is op het horen van haar stem als aan de grond genageld blijven

staan en durft niet naar haar te kijken God! Kijk ik 'r aan?

de guiche U kunt hier echt niet blijven.

roxane vrolijk O, jawel!

Jawel! Zeg, kun je zitten op een trommelvel?

Schuif dan eens zo'n tamboer mijn kant op.

Ze gaat zitten op een tamboer die naar haar toe wordt geschoven.

Mooi, merci!

Ze lacht.

We zijn beschoten... zeker een patrouille die...

trots Voor God en vaderland heroïsch wilde doen.

– Terwijl het lijkt of mijn karos van een pompoen

Gemaakt is... Als in 't sprookje, met lakeien die

Eerst ratten waren!  
werpt Christian een kushand toe Dag!  
kijkt ze allemaal aan  
Gebrek aan energie?  
Atrecht is ver, hoor.  
ziet Cyrano Neef! Gelukkig ongeschonden!  
cyrano komt naar voren Ja, maar... Maar hoe...  
roxane Hoe ik het leger heb gevonden?  
Mijn God! Gewoon: het spoor van moord en doodslag volgen,  
Door 't arme land dat door verwoesting is verzwolgen...  
Een hel! Verschrikkingen die ik eerst zelf moest zien  
Om ze te geloven! Waarom ik mijn Koning liever dien  
Dan die van jullie, snap je wel...  
cyrano Hoe kreeg je 't voor elkaar!  
't Is gekkenwerk! Gestoord! Hoe kwam je erlangs? En waar?  
roxane Waar? Bij de Spanjaarden.  
eerste cadet Ze zijn geraffineerd...  
de guiche Wat deed u om erdoor te komen?  
le bret Liep het zo gesmeerd?  
roxane Gewoon erlangs in mijn karos, in volle draf.  
En als zo'n hooghartige hidalgo problemen gaf,  
Dan liet ik mijn mooiste glimlach zien door het portier  
En omdat ze een stuk galanter zijn dan hier,  
Excuses aan de Fransen, was er niets meer nodig.  
carbon Ja, met zo'n glimlach is een paspoort overbodig!  
Ze vroegen nooit: waar gaat de reis naartoe, madame?  
roxane Vaak, maar ik zei dan dat ik deze kant op kwam

Por mi amor, m'n liefje dus. En zelfs de grootste bruit  
Verloor zijn Spaanse trots en sloot dan resoluut  
De deur van de karos, met 'n vorstelijk gezicht.  
Musketten niet meer in de aanslag en op mij gericht,  
Superieur gracieus en even arrogant,  
De spoor gespannen in een orgelpijp van kant,  
De vilthoed wappert in de wind als wuivend riet, ha!  
Hij buigt en zegt: "Adios, gaat u verder, señorita!"  
christian Maar, Roxane...  
roxane Ik zei 'm'n liefje', sorry maar,  
Begrijp je, als ik 'echtgenoot' gezegd had daar,  
Dan had geen mens mij doorgelaten!  
christian Maar je...  
roxane Wat?  
de guiche U moet hier weg!  
roxane Ik? Weg?  
cyrano En snel ook!  
le bret Snel op pad!  
christian Ja!  
roxane Maar waarom?  
christian in verlegenheid Omdat...  
cyrano idem In drie kwartier...  
de guiche idem Of vier...  
carbon idem 't Is beter als je...  
le bret idem Want u zou het...  
roxane Ik blijf hier.  
allen Oh! Nee!

roxane Hij is mijn man!  
Ze stort zich in de armen van Christian  
En als ik sterf, dan met jou!  
christian Maar waarom zet je zulke ogen op?  
roxane Dat zeg ik gauw!  
de guiche wanhopig Deze stelling is een ramp!  
roxane draait zich om Een ramp?  
cyrano En het bewijs:  
Hij heeft hem ons gegeven!  
roxane tegen de Guiche  
U wilt dat ik huiswaarts reis  
Als weduwe?  
de guiche Oh! Ik bezweer u...  
roxane Nee! Ik blijf,  
Nu ben ik woest!... En ook wel leuk, het krijsbedrijf...  
cyrano Wat? De Precieuse voelt zich als heldin op haar gemak?  
roxane Ik ben uw nichtje toch, meneer de Bergerac!  
een cadet En wij beschermen je!  
roxane steeds koortsachtiger  
Ik weet het, vrienden, dat geeft moed!  
een andere cadet bedwelmd  
Het ruikt hier overal naar irissen!  
roxane De hoed  
Die ik heb opgezet, staat prima in de strijd!...  
kijkt naar De Guiche  
Misschien is dat het wat de graaf het liefst vermijdt:  
Ze konden eens beginnen...

de guiche Ah! Genoeg! Ik ga  
Kanonnen inspecteren... Weet je 't zeker?  
roxane Ja!  
De Guiche af

Zesde scène

De zelfden, zonder De Guiche.

christian smekend Roxane!...

roxane Nee!

eerste cadet tegen de anderen Ze blijft!

allen haasten zich, elkaar verdringend en boenend Een kam! – Een stuk zeep! – Dat gat misstaat

In het bezetsel van m'n rijbroek: naald en draad! –

Een lint! – Je spiegel! – Een scheermes – Mijn manchetten! –

Een friseerijzer om krullen in m'n snor te zetten!

roxane tegen Cyrano die haar nogmaals smeekt Nee! Met geen mogelijkheid krijg jij me hier vandaan!

carbon loopt op Roxane af, nadat hij zich net als de anderen heeft omgord en afgestoft en zijn hoed heeft geborsteld, zijn pluim rechtop gezet en zijn manchetten rechtgetrokken, en zegt plechtig Is 't nu dan, omdat het er zo lijkt voor te staan,

Een juist moment u voor te stellen aan wat heren

Die aanstonds eervol voor uw ogen gaan creperen?

Roxane buigt en wacht aan de arm van Christian. Carbon stelt voor

Baron de Peyrescous de Colignac!

de cadet salueert Madame...

carbon vervolgt

Baron de Casterac de Cahuzac. – Vidame

De Malgouyre Estressac Lésbas d'Escarabiot. –

Chevalier d'Antignac-Juzet. – Baron Hillot  
De Blagnac-Saléchan de Castel-Crabioules...  
roxane Zeg, hoeveel namen hebben jullie?  
baron hillot Een heleboel!  
carbon tegen Roxane  
Open de hand waarin uw zakdoek zich bevindt.  
roxane opent haar hand waarna de zakdoek valt Waarom?  
De hele compagnie springt op om de zakdoek op te rapen.  
carbon Mijn compagnie zit zonder vaandel! Lieve kind,  
Maar deze wappert straks als mooiste op het land!  
roxane glimlachend Hij is wel een beetje klein.  
carbon maakt de zakdoek vast aan de schacht van zijn kapiteinslans  
Maar 't is er een van kant!  
een cadet tegen de anderen Na 't zien van zo'n leuk snoetje, ging ik  
zonder morren dood,  
Als ik mijn maag alleen kon vullen met een noot!...  
carbon die het heeft gehoord, verontwaardigd  
In 't bijzijn van een dame over eten praten!  
roxane De buitenlucht maakt hongerig. Als wij 's wat aten...  
Pasteitjes, koud buffet en wijn, da's mijn menu –  
Ga dat eens voor me halen!  
consternatie  
een cadet Allemaal? Hoe? Nu?  
een andere En waar? Bij wie? De generalen? De kale kardinalen?  
De hondsbrutale provincialen? De radicale asocialen?  
De janmodalen met hun leverkwalen?  
roxane rustig Niet zo dralen.

Kijk maar in mijn karos.

allen Hè?...

roxane Als je nog wat verder

dan je feestneus lang is kijken kan,

Is mijn koetsier voor snijden, grillen,

bakken, braden en serveren jullie man!

Je zult hem wel herkennen aan zijn dichterlijke bolle kop.

En als je netjes vraagt, dan warmt ie

ieder prakje voor je op!

de cadetten rennen naar de karos

't Is Ragueneau!

gejuich

Olé! Olé! Olé! Olé!

roxane kijkt ze na

Och, arme stakkers! Uitgehongerd!

cyrano kust haar hand Goede fee!

ragueneau staat op de bok als een standwerker op de markt Cadetten!

geestdrift

de cadetten Zo! Bravo!

ragueneau Het Spaanse galgenbrok

Had zoveel trek dat, heel getrukt, een lekker stuk vertrok!

applaus

de cadetten Bravo!

ragueneau De vijand gaf z'n ogen zo de kost

Dat onze maaltijd door kon naar de buitenpost!

applaus

de cadetten Bravo! Bravo!

ragueneau De Spanjaard die zag aan,  
Hij liet voor lonk van bruid, de dronk en buit ontgaan!  
applaus  
cyrano zacht, tegen Christian Pst! Pst! Christian!  
ragueneau Door galanterie afgeleid,  
haalt onder de bok vandaan een schotel die hij omhoog houdt  
Negeerden zij de galantine!... En hun appetijt!  
applaus  
De schotel gaat van hand tot hand.  
cyrano zacht, tegen Christian Een woordje!...  
ragueneau Venus gaf hun blik een laisser-passer  
Zodat Diana stiekem door kon...  
Hij zwaait met een braadspit.  
met een ree!  
enthousiasme  
De braadspit wordt door twintig grijpgrage handen vastgepakt.  
cyrano zacht, tegen Christian Ik moet je spreken!  
roxane tegen de cadetten die beladen met proviand terugkomen Leg  
het op de grond en gauw!  
Geholpen door de twee onverstoorbare lakeien die achterop de karos  
stonden, dekt zij op het gras.  
roxane tegen Christian, precies op het moment dat Cyrano hem apart  
wil nemen  
Hé, maak jezelf nuttig!  
ragueneau Een gevulde pauw!  
eerste cadet komt verlekkerd terug terwijl hij een groot stuk ham  
afsnijdt

Kelere! Voordat wij de eindspurt hebben ingezet  
Eerst nog een vreetpartij!  
corrigeert zichzelf snel als hij Roxane ziet  
Excuus! Een feestbanquet!  
ragueneau gooit kussens van de karos  
De kussens zitten vol met ortolanen!  
tumult  
De kussens worden opengescheurd.  
gelach. Vreugde  
derde cadet Sinterklaas!  
ragueneau gooit flessen rode wijn  
Wat flessen met robijnen!...  
en witte wijn  
Flessen met topaas!  
roxane gooit Cyrano een opgevouwen tafelkleed in het gezicht  
Vouw dit maar open!... Hup! Bevrijd je van die last!  
ragueneau zwaait met een lantaarn die hij heeft losgemaakt  
Elke lantaarn is tegelijk een voorraadkast.  
cyrano zacht tegen Christian, terwijl zij samen het kleed uitspreiden  
Ik moet je spreken voordat jij met haar gaat praten.  
ragueneau steeds lyrischer  
Een worst uit Arles had ik in mijn zweep gelaten!  
roxane schenkt wijn in en serveert die  
Behalve doodgaan laten zij ons geen besogne,  
Dus fuck de rest van 't leger, alles voor Gascogne! –  
En als De Guiche verschijnt, hij is niet geïnviteerd!  
gaat van de een naar de ander

roxane 't Is beter als je voedsel met geduld verteert. –

Er is nog tijd genoeg om jullie maag te vullen. –

Je eet te snel! – Je moet wat drinken. – Niet zo brullen!

Of zit je nou te huilen?

eerste cadet Het is veels te lekker!

roxane Stil! – Wit of rood? – Meneer Carbon, voor u een cracker?

– Een mes! – Je bord! – Een kippetje? – Van het spit, gaar!

– Een kluif? – Een vleugel? – Ik bedien je!

cyrano die haar volgt om haar te helpen, zijn armen vol met schotels Ik  
aanbid haar!

roxane loopt naar Christian Jij iets?

christian Nee, niets.

roxane Jawel! Beschuit met wat muskaat erdoor!

christian probeert haar tegen te houden

Zeg eerst waarom je kwam!

roxane Die stakkers gaan nu voor!...

le bret die naar de achtergrond ging om de schildwacht op de helling

een stuk brood op een lans toe te steken De Guiche!

cyrano Verberg gauw elke schotel, elke fles en mand,

Hup! Laat niets merken, er is niets meer aan de hand!

tegen Ragueneau

Jij daar, de bok op! – Alles is verborgen?...

In een oogwenk is alles in de tenten of onder kleren, onder mantels, in  
vilthoeden verstopt. – De Guiche komt energiek binnen, – en blijft staan,  
plotseling, snuivend.

stilte



Zevende scène

De zelfden, De Guiche

de guiche Zo!

Het ruikt hier lekker! Overheerlijk!

een cadet neuriet onverschillig een liedje

To lo lo!...

de guiche blijft staan en kijkt naar hem

Wat heb je? Man, het is je naar je hoofd gestegen!

de cadet Ik...? Niks, hoor. Bloed gaat voor we vechten gaan bewegen!

een andere Pom... pom... pom...

de guiche draait zich om Wat is dat?

de cadet licht beschonken

Niks! Da's een liedje! Anders niet!

de guiche Je bent wel heel vrolijk, je hebt een kop als 'n biet!

de cadet Dat is de nadering van het gevaar!

de guiche roept Carbon de Castel-Jaloux om een bevel te geven

Kap'tein!

Ik...

Hij blijft staan als hij hem ziet.

Krijg de pest! U schijnt al even blij te zijn!

carbon verbergt, rood aangelopen, een fles achter zijn rug, met een ontwijkend gebaar Och, nou...

de guiche Er restte mij nog één kanon, het staat

Nu daar...

Hij wijst naar een plek in de coulissen.  
Voor jullie, als het de verkeerde kant op gaat.  
een cadet waggelend Charmant gebaar!  
een andere hem gracieus toelachend En zorgzaam!  
de guiche Wat een idioten!  
kortaf Je weet niet hoe het werkt, dus: als er wordt geschoten,  
Oppassen voor de terugslag, heren.  
de eerste cadet Mwâh! Pfftt!  
de guiche loopt op hem af, razend  
Maar!...  
de cadet Kanonnen van Gasconjers hebben nooit een terugslag! Daar!  
de guiche pakt bij de arm en schudt hem  
Je bent bezopen, man!... Waarvan?  
de cadet trots De damp van kruit!  
de guiche haalt zijn schouders op, duwt hem van zich af en loopt vlug  
naar Roxane  
Heeft u zich al verwaardigd tot een kloek besluit?  
roxane Ik blijf!  
de guiche Nee, vlucht!  
roxane Nee!  
de guiche Geef me dan maar een musket!  
carbon Wat?  
de guiche Ik blijf ook.  
cyrano Goh, wordt er toch nog branie ingezet!  
eerste cadet Kan u wel een Gasconjer zijn, met al dat kant?  
de guiche Een dame in gevaar bewaak ik heel galant.

tweede cadet tegen de eerste Nou kunnen we die man wel wat te eten geven, niet?

Als bij toverslag komt alle etenswaar weer tevoorschijn.

de guiche met fonkelende ogen Maar... proviand!

een derde cadet Geloof wat u met eigen ogen ziet:

't Komt overal vandaan. Tast toe, u lijkt wat ziekjes.

de guiche zich beheersend, uit de hoogte

Dacht je dat ik behoefte had aan jullie kliekjes?

cyrano salueert U gaat vooruit!

de guiche trots, met onbedoeld een licht accent bij het uitspreken van het laatste woord

Ik vecht uitsluitend nuchter!

de cadet uitbundig Hij

Zei nóchter! Met accent!

de guiche lachend Wie? Ik?

de cadet Hij hoort erbij!

Ze beginnen allemaal te dansen.

carbon die even verdwenen was achter de helling, verschijnt op de top

Mijn piekeniers staan klaar,

de troep is vol vertrouwen!

de guiche tegen Roxane, met een buiging

Mag ik u een arm offereren om te wapenschouwen?...

Ze accepteert zijn arm en samen lopen ze de helling op. Iedereen ontbloot het hoofd en volgt.

christian gaat vlug naar Cyrano Praat snel!

Op het moment dat Roxane verschijnt op de top, verdwijnen de lansen uit zicht omdat ze worden neergelaten bij wijze van groet, één kreet stijgt op; zij buigt.

de piekeniers van achter Vivat!

christian Wat was dat voor geheim?...

cyrano Indien

Roxane zo meteen met jou...

christian Ja, wat?

cyrano Misschien...

Gaat praten over brieven...

christian Weet ik!...

cyrano Doe dan niet verbaasd...

christian Hoezo, waarover dan? Schiet op! We hebben haast!

cyrano Ik moet het je zeggen! O, mijn God! Zo simpel als wat...

Toen ik haar zag vandaag, schoot mij te binnen dat...

christian Praat snel!

cyrano Dat jij... haar vaker hebt geschreven dan je denkt.

christian Hè?

cyrano Zekers! Als degene die je liefde overbrengt,

Heb ik haar soms geschreven zonder 't jou te zeggen.

christian Ah?

cyrano 't Is zo simpel als wat.

christian Je hebt wat uit te leggen...

Al die brieven die je stuurde... Was er geen blokkade?

cyrano Voor dag en dauw passeer je elke barricade...

christian kruist de armen Zo simpel als wat!... En hoe vaak schreef je dan per week?

Een keer of twee? Of drie? Of...

cyrano Vaker.

christian Piece of cake...

Dus elke dag?

cyrano Ja, elke dag. – Een keer of twee.

christian heftig

En dat bracht jou in zo een roes dat jij gedwee

De dood trotseerde?...

cyrano ziet Roxane terugkomen

Stil! Niet waar zij bij is! Vort!

Hij gaat snel weer zijn tent in.

## Achtste scène

Roxane, Christian; op de achtergrond komen en gaan van cadetten.  
Carbon en De Guiche geven bevelen.

roxane rent op Christian af En nu, Christian!...

christian pakt haar handen

Waarom heb jij je in dit gevaar gestort?

Waarom trotseerde jij soldaten, dronkaards, dieven,

Oorlog, dit desolate landschap?

roxane Om je brieven!

christian Echt?

roxane Als ik risico loop, dan is dat jouw schuld!

Jouw brieven hebben mij bedwelmd, in nevelen gehuld!

Hoe vaak heb jij me deze maand wel niet geschreven?

En elke keer weer mooier!

christian Ach, wat zou je geven

Om een paar liefdesbriefjes...

roxane Hou op! Ik aanbad je,

't Is waar, je hebt geen idee, al sinds de avond dat je

Met een stem die ik niet van je kende, onder het raam,

Je ziel hebt uitgesproken, teder en voornaam...

Nou! Door je brieven is het net of ik die stem

Van toen weer hoor, maar, sorry, nu herken ik hem

En kom ik naar je toe! Want zelfs Penelope,

De wijze, zei haar weefgetouw subiet tabee,

En ook haar bollen wol en zilveren naaigerei  
Als haar Odysseus net zo schrijven kon als jij.  
En dol als Helena kwam zij dan aangesneld!...  
christian Maar...

roxane Elke brief en ieder woord van jou heb ik gespeld.

Ik was de jouwe. En het kleinste briefje viel  
Als een door jou verzonden bloemblad op mijn ziel.  
In al je mooie brieven voelde ik het vuur  
Van een liefde even waar als puur...

christian Ach! Waar en puur?

Dat voel je?...

roxane Ja! Dat voel je! Sterker dan in dromen!

christian En daarom ben je naar dit slagveld toe gekomen?...

roxane Ik kom (o mijn Christian, mijn heer en commandant!

Boog ik voor jou in 't stof, dan gaf je mij een hand

En tilde jij me op, dus daarom leg ik daar

Mijn ziel: die til je nog niet op in honderd jaar!)

Ik kom je vragen of je mij nu wil vergeven

(Ik vraag dit nu – we hebben nog maar kort te leven!)

Dat ik je heb beledigd, in mijn frivoliteit,

Toen ik alleen je knappe uiterlijk was toegewijd!

christian ontsteld Ach, Roxane!

roxane Later heb ik, niet meer zo frivol, beseft,

Zoals een vogel eerst springt en zich dan verheft,

Dat ik van die twee tezamen hield, als één individu,

Je lichaam trok me aan, je ziel vervoerde me.

christian En nu?

roxane Uiteindelijk heb jij gewonnen dus, van jou!

Nu is je ziel alleen de reden dat ik van je hou!

christian deinst terug Ah! Roxane!

roxane Wees maar blij. Het kwelt een onversaagd,  
Begerig hart bemind te zijn om kleren die hij draagt,

Om iets van tijdelijke aard. Het zal hem krenken.

Jouw uiterlijk verbleekt nu bij je geest, je denken.

Dat knappe lichaam dat me sinds die eerste keer

Verblind heeft, zie ik beter... helemaal niet meer!

christian Oh!...

roxane Geloof je nu nog steeds niet dat je hebt gewonnen?...

christian smartelijk Roxane!

roxane Ik snap het, denk je dat het is verzonnen,

Dat zo'n enorme liefde niet bestaat?...

christian Ik blief

Zo'n liefde niet! Ik wil gewoon dat iemand...

roxane Je lief

Heeft zoals ik je tot vandaag heb lief gehad?

Laat je beminnen op een betere manier dan dat!

christian Nee! Het was goed zoals het was!

roxane Ach nee! Het was niet goed!

Nu hou ik beter van je, goed, zoals het moet!

Wat jij jezelf maakt, aanbid ik, ook wanneer je

Niet...

christian Stil!

roxane ...zo'n knapperd was, zou ik je adoreren!

Als heel je glans, je luister plotsklaps zou vervliegen...

christian Oh! Zeg dat niet!  
roxane Jawel, ik ga er niet om liegen!  
christian Wat? Lelijk ook?  
roxane Ja, lelijk ook! Ik zweer het!  
christian God!  
roxane Maakt dat je nou niet zielsgelukkig?  
christian met verstikte stem Ja, ja, tot...  
roxane Wat heb je?  
christian duwt haar zachtjes weg  
Niets... Alleen twee woordjes nog .. M'n makkers,  
wijst naar een groepje cadetten in de verte  
Die arme jongens gaan er dajik aan, de stakkers,  
Verstoken van jouw liefde, en dat komt door mij...  
Ga naar ze toe en maak ze met een glimlach blij!  
roxane vertederd Mijn liefste!...  
Ze gaat naar de cadetten die haar respectvol omringen.

## Negende scène

Christian, Cyrano; op de achtergrond Roxane, pratend met Carbon en een paar cadetten.

christian roept naar de tent van Cyrano Cyrano?

cyrano komt tevoorschijn, gewapend voor de strijd Wat is er? Je ziet zo grauw.

christian Ze houdt niet meer van mij!

cyrano Pardon?

christian Ze houdt van jou!

cyrano Niet!

christian Ze houdt alleen maar van mijn ziel!

cyrano Het is niet waar!

christian Jawel! Ze houdt alleen van jou – en jij van haar!

cyrano Ik?

christian Geef maar toe.

cyrano Ja, het is zo.

christian Krankzinnig veel.

cyrano Een boel.

christian Vertel het haar!

cyrano Nee!

christian Nee?

cyrano Kijk 's goed naar deze smoel!

christian Ze zou nog van me houden als ik lelijk was!

cyrano Heeft ze dat tegen jou gezegd?

christian Ja, net!

cyrano Da's kras!

Ga weg, geloof die onzin niet! – Al ben ik blij

Dat zij zo gis was het te zeggen. God! – Maar jij...

Ga weg... en vat het nou maar niet zo letterlijk op...

Hup, en niet lelijk worden: daar krijg ik voor op m'n kop!

christian Dat moet ik zien!

cyrano Nee, nee!

christian Laat haar maar kiezen nu!

Je moet haar alles zeggen!

cyrano Nee! Die kwelling is te cru!

christian Vermoord ik jouw geluk door wat het lot mij gaf,

Mijn uiterlijk?

cyrano En jaag ik jouw geluk dan in z'n graf

Door 't blinde toeval dat in mij het licht deed zien

De gave uit te drukken... wat jij voelt, misschien?

christian Vertel het haar!

cyrano Hij houdt niet op me uit te dagen!

christian Ik ben het zat een mededinger met me mee te dragen!

cyrano Christian!

christian Ons huwelijk – geen getuigen – clandestien,

– Kan ontbonden worden, – als we 't halen, voordien!

cyrano Stug!

christian Ja, ik wil dat er van mij gehouden wordt, en anders niet.

– Ik ga kijken hoe het gaat aan de rand van ons gebied;

Ik kom terug, tenminste, als ik dat heb overleefd.

Intussen vraag jij wie van ons haar voorkeur heeft.

cyrano Ze kiest voor jou!

christian Dat... hoop ik ook!

Hij roept.

Roxane!

cyrano Nee!

roxane komt aangesneld Wat?

christian Cyrano hier deelt je zo iets dringends mee.

Ze loopt meteen naar Cyrano toe.

Christian af.

Tiende scène

Roxane, Cyrano, daarna Le Bret, Carbon de Castel-Jaloux, de cadetten, Ragueneau, De Guiche, enz.

roxane Iets dringends?

cyrano radeloos O, hij gaat!...

tegen Roxane Nee, niets! Je kent hem toch? Hij hecht

Te veel belang aan niets!

roxane vief Iets wat ik heb gezegd

Daar niet, gelooft ie niet, misschien... Ik zag dat hij

Z'n twijfels had.

cyrano pakt haar hand

Maar was het waar dan wat je zei?

roxane Ja, ja, ik zou nog van hem houden als...

Ze aarzelt even.

cyrano triestig glimlachend Dat woord

Geneert je tegenover mij?

roxane Maar...

cyrano 'k Heb het meer gehoord!

– Als hij heel lelijk was?

roxane Dan ook!

Er klinkt musketvuur.

Er wordt geschoten!

cyrano hartstochtelijk Affreus?

roxane Dan ook!

cyrano Mismaakt?

roxane Ik had hem niet verstoten!

cyrano Grotesk?

roxane Grotesk? Dat wordt ie nooit voor mij, meneer!

cyrano Je zou nog altijd van hem houden?

roxane En misschien wel meer!

cyrano door het dolle heen, terzijde

Mijn God! 't Is waar, misschien. Zal mijn geluk weldra...

tegen Roxane Ik... Roxane... Luister!...

le bret snel op en zegt zacht Cyrano!

cyrano draait zich om Hè?

le bret Sst!

Hij fluistert hem heel zacht iets in het oor.

cyrano laat de hand van Roxane los en slaakt een kreet Ah!

roxane Wat heb je?

cyrano in zichzelf, ontsteld 't Is voorbij.

opnieuw schoten en explosies

roxane Wat? Wat gebeurt er nou?

Ze gaat de helling op om te kijken.

cyrano Ik kan nu nooit meer zeggen wat ik zeggen wou!

Het is voorbij!

roxane wil erheen Nou, wat gebeurt er?

cyrano houdt haar tegen Niets!

Cadetten op. Ze dragen iets dat ze verbergen en vormen een kring die

Roxane verhindert dichterbij te komen.

roxane Die mannen?

cyrano troont haar mee Niets!

Laat ze!...

roxane Je wilde nog iets zeggen net...

cyrano Ik ging je iets...

Wat... zeggen... Niets, oh! Niets, ik zweer het... plechtig in esprit,

In zielskracht was...

herpakt zich, dodelijk geschrokken

Nee, ís Christian de grootste die...

roxane Was?

slaakt een luide kreet Ah!...

Ze rent erheen en duwt iedereen opzij.

cyrano Het is voorbij.

roxane ziet Christian gehuld in zijn mantel op de grond liggen Christian!

le bret tegen Cyrano Het eerste schot!

Roxane werpt zich op het lichaam van Christian. opnieuw  
geweerschoten.

wapengekletter. Rumoer. Tamboergeroffel

carbon met het zwaard in de hand

Ze vallen aan! Musketten! Schiet die lui verrot!

Gevolgd door de cadetten gaat hij naar de andere kant van de helling.

roxane Christian!

de stem van carbon achter de helling Schiet op!

roxane Christian!

carbon In het gelid!

roxane Christian!

carbon Musketten in gereedheid! Meet... het lont!

Ragueneau komt aangerend met een helm met water.

christian met geknakte stem Roxane!

cyrano fluistert Christian snel in het oor, terwijl Roxane een reep stof die ze van haar kleren heeft gescheurd vertwijfeld in het water doopt om hem te verzorgen Ik heb 't allemaal gezegd. Ze houdt nog steeds van jou!

Christian sluit zijn ogen.

roxane Wat, liefste?

carbon Laadstok uit!

roxane tegen Cyrano Hij gaat toch niet dood...

carbon Nou!

Patroon geopend! Aangelegd!

roxane Ik voel zijn wang

Koud worden tegen die van mij!

carbon Dat duurt te lang!

roxane Een brief!

Ze maakt hem open.

Voor mij!

cyrano terzijde Mijn brief!

carbon En vuur!

musketvuur. Kreten. Oorlogsgedruis

cyrano probeert zijn hand los te maken van die van de geknielde

Roxane Roxane, ze vechten!

Ze zullen deze strijd niet zonder mij beslechten!

roxane houdt hem tegen Toe, blijf nog even. Hij is dood. En jij hebt hem gekend,

Als enige.

Ze huilt zachtjes.

Bijzonder was ie en een groot talent...

Toch?

cyrano staande, het hoofd ontbloot Ja, Roxane.

roxane Weergaloze dichter. Snel van geest.

Toch?

cyrano Ja, Roxane.

roxane Lees hem en je weet niet wat je leest.

Toch?

cyrano Ja, Roxane!

roxane Diepe ziel, grootmoedig, wars van de wanen

Van alledag. Charmant. Fantastisch...

cyrano ferm Ja, Roxane!

roxane stort zich op het lichaam van Christian

Nu is hij dood!

cyrano terzijde, trekt zijn zwaard

Er rest mij niets dan dood te gaan vandaag,

Nu zij zo onbewust niet hem maar mij beklagt!

trompetgeschal in de verte

de guiche verschijnt weer op de helling, blootshoofds, gewond aan het voorhoofd, met donderende stem

Het schallend koper! Dat is ons beloofd signaal!

De Fransen met het proviand voor allemaal!

Hou nu nog even vol!

roxane Zijn brief bevlekt met bloed,

Met tranen...

een stem van buiten, schreeuwend Geef je over!

stemmen van cadetten Nee!

ragueneau die op zijn karos geklommen de strijd volgt, over de helling  
heen

't Wordt link! Hou moed!

cyrano tegen De Guiche Ik val zo aan!

wijst naar Roxane Bekommer jij je om Roxane

En breng haar snel in veiligheid!

roxane kust de brief, met geknakte stem

Zijn bloed! Zijn tranen!...

ragueneau springt van zijn karos om naar haar toe te rennen Ze valt in  
zwijs!

de guiche op de helling, tegen de cadetten, razend Hou stand!

een stem van buiten De wapens neer!

stemmen van cadetten Vergeet het maar!

cyrano tegen De Guiche

U heeft uw moed getoond, meneer.

wijst naar Roxane Maar redt u haar

Door nu met haar te vluchten!

de guiche die naar Roxane toe rent en haar optilt Goed! Aan ons de  
zege

Als u wat tijd kunt winnen. Hou de vijand tegen!

cyrano Komt voor elkaar! roept naar Roxane die bezwijmd wordt  
meegenomen door De Guiche, geholpen door Ragueneau Adieu,  
Roxane!

tumult. Kreten

Cadetten komen gewond terug en bezwijken op het podium. Cyrano  
stort zich in de strijd, maar wordt op de top tegengehouden door  
Carbon de Castel-Jaloux die onder het bloed zit.

carbon Ik ben geraakt!

We zwichten! Hier wordt partizanenvlees van ons gemaakt!

cyrano roept tegen de Gasconjers

Niet zwichten, platbroeken!

tegen Carbon, die hij ondersteunt

Ze krijgen ons niet stuk!

Twee doden roepen om mijn wraak: Christian en mijn geluk!

Ze dalen weer af. Cyrano zwaait met de lans waaraan het zakdoekje van Roxane is vastgemaakt.

Laat, vaandeltje van kant, de wind u nu maar strelen!

plant hem in de grond; hij roept tegen de cadetten

D'r op loos! Verplätter ze!

tegen de pijper En jij daar, pijper, spelen!

De pijper speelt. Gewonden staan weer op. Cadetten komen de helling afgerold en groeperen zich rond Cyrano en het vaandeltje. De karos wordt overdekt en gevuld met manschappen, aan alle kanten steken haakbussen naar buiten en het voertuig verandert in een vesting. een cadet verschijnt achteruit lopend op de helling, nog steeds vechtend, hij roept

Ze komen al naar boven! en valt dood neer

cyrano Mooi! Van harte welkom!

In een mum van tijd verschijnt er bovenop de helling een angstaanjagende hoeveelheid vijanden. De grote keizerlijke standaards worden geheven.

cyrano Vuur!

kreet vanuit de vijandelijke linies Vuur!

Met dood en verderf beantwoord. De cadetten vallen bij bosjes dodelijk getroffen neer.

een spaanse officier ontbloot zijn hoofd

Wie gaan zo gewillig naar hun stervensuur?

cyrano declamerend in een kogelregen;

Cadetten zijn we, uit Gasconje

Van Carbon de Castel-Jaloux:

We knokken, liegen, altijd bonje...

Hij stormt naar voren, gevolgd door een paar overlevenden.

Cadetten zijn we...

De rest gaat verloren in het krijgsrumoer en strijdgewoel.

Doek

vijfde bedrijf

De krant van Cyrano

Vijftien jaar later, in 1655. Het park van het klooster van de Zusters van het Kruis in Parijs.

Lommerrijke omgeving. Links het huis; groot bordes waarop verscheidene deuren uitkomen. Midden op het toneel een enorme boom, alleenstaand in het midden van een ovaal pleintje. Rechts, op de voorgrond, tussen grote buxussen een halfronde stenen bank.

Over de hele achtergrond een kastanjelaan die rechts, op het vierde plan, uitkomt bij de deur van een kapel die tussen de takken waarneembaar is. Door de dubbele bomenrij van deze laan zien we verschieten van grasperken, andere lanen, bosjes, het park zo ver het oog reikt, de hemel.

Een zijdeur van de kapel komt uit op een zuilengalerij die wordt omslingerd door rode wijnranken, die rechts, op de voorgrond, verdwijnen achter de buxussen.

Het is herfst. Al het loof is rood boven de sappige gazons. Donkere vlekken van buxussen en iepen die groen zijn gebleven. Onder elke boom een hoop gele bladeren. Het hele toneel is bezaaid met bladeren, die knerpen onder de voetstappen in de lanen en ook het bordes en de bankjes gedeeltelijk bedekken.

Tussen de bank rechts en de boom een groot borduurraam waarvoor een stoeltje is neergezet. Mandjes vol strengen en bollen wol. Een aangevangen borduurwerk.

Als het doek opgaat een komen en gaan van nonnen in het park;  
sommigen zitten op een bankje rond een oudere non. De blaadjes  
vallen.

## Eerste scène

Moeder Marguerite, Zuster Martha, Zuster Clara, de Zusters

zuster martha tegen Moeder Marguerite

Ze keek wel twee keer in de spiegel hoe haar kap haar stond.

Ik zag het!

moeder marguerite tegen Zuster Clara

Zuster Clara, dat is ongezond.

zuster clara Maar zuster Martha heeft een pruimpje van de taart

Gesnoept, vanochtend!

moeder marguerite tegen Zuster Martha

Zuster Martha, dat is haast ontaard!

zuster clara Ik keek maar eventjes!

zuster martha Het was een heel klein pruimpje, zo!

moeder marguerite streng

Ik ga het zeggen tegen jullie Cyrano,

Vanavond!

zuster clara geschrokken

Niet doen! Dan maakt ie ons belachelijk!

zuster martha Koket

Zal ie ons noemen!

zuster clara En vraatzuchtig!

moeder marguerite lachend Nauwgezet!

zuster clara Hij komt al heel lang hier, hè, moeder Marguerite,  
En elke zaterdag, een jaar of tien al, is het niet?  
moeder marguerite  
Nee, langer al! Al sinds Roxane, in de rouw,  
Hier neerstreek, veertien jaar geleden, arme vrouw,  
Een zwarte vogel in een zwerm van witte!  
zuster martha Hij alleen  
Verzachtte telkens een verdriet dat nooit verdween.  
alle zusters Hij is zo grappig! – En zo aardig! – En zo'n open boek!  
– Hij plaagt ons! – En hij smikkelt van de zusterkoek!  
We zijn zo dol op hem! – We lachen ons een kreek!  
zuster martha Da's waar, maar het is niet zo'n goeie katholiek!  
zuster We zullen hem nog wel bekeren.  
de zusters Ja! Ja!  
moeder marguerite Nee,  
Mijn kinderen, val hem daar niet langer lastig mee.  
Hij blijft misschien wel weg als jullie hem zo kwellen!  
zuster martha Maar...  
moeder marguerite God zal over hem een gunstig oordeel vellen.  
zuster martha Maar elke zaterdag laat hij me vol trots weten  
Dat hij op vrijdag weer zo mooi heeft aangezeten!  
moeder marguerite O, zegt ie dat?... Nou, volgens mij had hij de laatste  
keer  
Al sinds een dag of twee geen hap te eten meer.  
zuster martha Mijn hemel!  
moeder marguerite Hij is arm.  
zuster martha Wie zei u dat?

moeder marguerite Meneer Le Bret.

zuster martha Maar niemand komt hem helpen?

moeder marguerite Nee, je wordt eruit gezet.

Door een laan op de achtergrond zien we Roxane dichterbij komen, gekleed in het zwart, met een weduwenkap en lange sluiers; naast haar De Guiche, imposante verschijning, ouder geworden. Ze lopen langzaam. Moeder Marguerite staat op.

– Kom, we moeten naar binnen. Mevrouw Madeleine

Zie ik met een bezoeker in het park verschijnen.

martha zacht, tegen Zuster Clara

Is 't de Hertog-Maarschalk De Grammont?

zuster clara kijkend Ja, ik dacht

Van wel.

zuster martha

Hij heeft haar al maanden geen bezoek gebracht.

de zusters Hij heeft het druk! – Ja, druk druk druk! Het hof! Het leger!

zuster clara

En ondanks alles tegenwoordig zó integer...

Door aardse zorgen heeft meneer geen tijd meer voor mevrouw!

Ze gaan af. De Guiche en Roxane komen zwijgend dichterbij en blijven staan bij het borduurraam. stilte

Tweede scène

Roxane, de Hertog de Grammont voorheen de graaf De Guiche, daarna Le Bret en Ragueneau.

de hertog Nog hier en even mooi en blond voor niets? Nog steeds in rouw?

roxane Nog steeds.

de hertog En ook nog altijd trouw?

roxane Dat ook. Altijd.

de hertog na een pauze Vergeef je mij?

roxane eenvoudig, met een blik op het kruis van het klooster Al sinds ik hier m'n dagen slijt.

opnieuw een stilte

de hertog Hij was dus echt speciaal?...

roxane Je hebt hem niet gekend!

de hertog Misschien had ik te weinig oog voor zijn talent...

... Je draagt zijn laatste brief nog altijd op je hart?

roxane Ik draag hem altijd bij me, als een relikwie, in zwart Fluweel.

de hertog Je houdt nog altijd van hem, zelfs in de dood?

roxane Soms lijkt het of de dood hem voor de helft omsloot,

Dat onze harten samen kloppen, dat hij zweeft,

Met al zijn liefde, om me heen, en daardoor leeft!

de hertog na enige stilte

Komt Cyrano nog op bezoek?

roxane Ja, vaak. – En au courant  
Vervangt die goede oude vriend voor mij de krant.  
Hij komt op vaste tijden; en bij zonnig weer  
Zetten ze onder deze boom zijn leunstoel neer;  
Bordurend wacht ik hier op hem; en slaat de klok  
Een laatste keer, dan hoor ik al zijn wandelstok –  
Ik kijk niet eens meer op of om, zo stipt als hij  
Op het bordes verschijnt, z'n stoel opzoekt en mij  
Om mijn borduurwerk vrolijk op mijn nummer zet;  
Ik krijg van hem de weekkroniek en...  
Le Bret verschijnt op het bordes.  
Kijk, Le Bret!  
Le Bret komt de bordestrap af.  
Hoe is 't met onze vriend?  
le bret Slecht.  
de hertog Oh!  
roxane tegen de hertog Hij overdrijft.  
le bret  
Ik heb het voorspeld: met de epistels die hij schrijft  
Verwerft hij enkel eenzaamheid en narigheid...  
En nieuwe vijanden tot in de eeuwigheid!...  
De hypocrieten valt hij aan, falsarissen  
En nepmarkiezen, vrome gluiperds, plagiarissen!  
Dus elke schijnvertoning, heel de wereld, als het moet!  
roxane Maar met z'n degen weert ie zich nog even goed!  
Ze krijgen hem niet klein!  
de hertog hoofdschuddend Wie weet?

le bret Ik ben daarvoor niet beducht:

Maar de honger en de eenzaamheid, de koude winterlucht,

Als wolven binnensluipend in zijn sombere vertrek,

Die vrees ik meer nog dan een huurmoordenaar of gek!

– Hij trekt nu elke dag zijn riem een gaatje strakker,

En zijn befaamde neus ziet wit als krijt, de stakker...

Hij heeft alleen een blauwe stofjas om te dragen

En verder niets.

de hertog Je moet hem niet te veel beklagen

Hij heeft zich niet omhoog gewerkt, wat maakt het uit?

le bret met een bittere glimlach

Meneer Maarschalk...

de hertog Beklaag hem niet die nimmer compromissen sluit...

In woord en daad en denken was hij altijd vrij.

le bret met dezelfde glimlach

Meneer Maarschalk!...

de hertog hautain

Ik weet het: ik heb alles, niets heeft hij...

Ik had hem graag de hand geschud.

groet Roxane Adieu, mevrouw.

roxane Ik zal u vergezellen.

de hertog staat stil, terwijl zij de trap van het bordes oploopt Soms

benijd ik hem, ja nou!

– Wanneer je al te zeer geslaagd bent in het leven,

Krijg je, – al deed je niets dat aanstoot heeft gegeven! –

Gevoelentjes van afkeer van jezelf, die samen

Geen wroeging bij je kweken maar je vaag doen schamen;

Bij de hertogelijke mantels hoor je in hun bont,  
Terwijl ze telkens hoger stijgen van de grond,  
Het dor geritsel van illusies en van spijt,  
Zoals uw rouwjurk, als u naar die deuren schrijdt,  
De dode bladeren ritselend doet knisperen.

roxane ironisch Ha!

Dat u nu toch een dromer bent geworden!...

de hertog Ja!

bij het weggaan, abrupt Meneer Le Bret!

tegen Roxane Staat u mij toe? Een woordje.

Hij loopt weer naar Le Bret en zegt, zachtjes

Het is waar:

Geen mens die 't waagt uw vriend te attaqueren, maar  
Vijanden heeft ie. Een hoveling zei me, bij een tragisch stuk,  
“Die Cyrano krijgt ook nog eens een dodelijk ongeluk.”

le bret Ja?

de hertog Laat hem daarom binnen en voorzichtig blijven.

le bret heft zijn armen ten hemel Voorzichtig! Laat ik hem de wet eens  
voor gaan schrijven!...

roxane die op het bordes is achtergebleven, tegen een zuster die op  
haar af komt gelopen Wat is er?

de zuster Ragueneau, mevrouw. Hij wil u spreken.

roxane Laat hem dan binnen.

tegen de hertog en Le Bret Eindelijk een levensteken,

Al komt ie hoogstwaarschijnlijk om zijn nood te klagen...

Als literator had ie weinig kans van slagen

Dus werd ie voorzanger...

le bret Toen badmeester...

roxane Acteur...

le bret Toen koster...

roxane Pruikenmaker...

le bret Luitspeler... Grimeur...

roxane Wat zou er nu van hem geworden zijn?

ragueneau komt gehaast binnen Mevrouw!

Hij ontwaart Le Bret.

Meneer!

roxane glimlachend

Vertel uw narigheid en ramspoed nou

Maar aan Le Bret. Ik kom zo terug.

ragueneau Maar... maar... maar...

Roxane af, zonder naar hem te luisteren, met de hertog. Hij loopt naar

Le Bret.

Derde scène

Le Bret, Ragueneau

ragueneau Goed, ik vertel het wel aan jou, nog niet aan haar...

– Vanmiddag loop ik bij Cyrano de straat in en ik

Zie hem zijn huis uitkomen en dat tot mijn schrik.

Door een lakei expres... per ongeluk... je weet het nooit

Een groot stuk hout een raam uit wordt gegooid,

Precies het raam waar hij onderdoor komt lopen!

le bret De lafaards!...

ragueneau Ik erheen... Z'n hele hoofd ligt open!

le bret Te erg voor woorden!

ragueneau Onze dichter, in de goot...

Daar ligt ie, met een gat in 't hoofd...

le bret En... is ie dood?

ragueneau Nee! Maar ik breng hem dus naar huis, o goeie God,

Dat kamertje van hem... dat hol, dat uitgewoonde krot!

le bret Heeft hij veel pijn?

ragueneau Dat niet, hij is nog buiten kennis.

le bret Is er een dokter bij hem?

ragueneau Eén voor nop. Een kennis...

le bret Mijn arme Cyrano! – We moeten het haar niet

Ineens vertellen. En die dokter?

ragueneau Expliciet

Sprak ie van koorts – van meningitis bovendien!...

Z'n kop in het verband! Je had hem moeten zien!  
Kom, snel erheen! Er zit nu niemand aan z'n bed!  
Het wordt zijn dood als hij opstaat en niemand het 'm belet!  
le bret sleurt hem mee naar rechts  
Daarlangs! Da's stukken korter! Via de kapel!  
roxane verschijnt op het bordes en ziet Le Bret weggaan door de  
zuilengang die uitkomt op de zijdeur van de kapel Meneer Le Bret!  
Le Bret en Ragueneau maken zich uit de voeten zonder iets terug te  
zeggen.  
Je roept 'm en hij verdwijnt pijlsnel?  
Da's vast weer zo'n verhaal van onze Ragueneau.  
Ze loopt het bordes af.

## Vierde scène

Roxane alleen, daarna, eventjes, twee Zusters.

roxane Zo mooi, dit laatste dagje van september! O,

Mijn triestheid lacht! April kon haar alleen mishagen,

De herfst is minder bruusk en zal ze wel verdragen.

Ze zet zich aan haar werk. Twee zusters komen uit het huis en zetten een grote leunstoel neer onder de boom.

Ha, de klassieke leunstoel voor mijn oude vriend!

zuster martha De beste van de spreekkamer – dat heeft ie wel verdiend!

roxane Bedankt hoor, zuster.

De zusters gaan weer weg.

Hij komt zo...

Ze installeert zich. We horen de klok slaan.

Ik hoor de klok al slaan...

– Mijn strengen! – Heeft de klok geslagen? Kijk eens aan...

Zou hij te laat zijn, voor de allereerste keer?

Zusterportierster – waar liet ik m'n vingerhoed nou weer?... –

Daar! – Die moet hem maar boete laten doen.

een pauze

Ja, boete!

– Hij laat me zitten! – Kijk, een herfstblad aan mijn voeten! –

Er is toch niets dat hem... – Heb ik geen schaar op zak? –

Beletten kon te komen! vindt haar schaar – Ha! –

een zuster die op het bordes verschijnt  
Meneer de Bergerac.

## Vijfde scène

Roxane, Cyrano, en, even, Zuster Martha.

roxane zonder zich om te draaien

Zei ik het niet?...

En zij gaat borduren. Cyrano verschijnt, lijkbleek, zijn hoed over zijn ogen getrokken. De zuster die zijn komst heeft aangekondigd gaat weer naar binnen. Langzaam begint hij de bordestrap af te dalen, waarbij het hem zichtbaar moeite kost zich staande te houden, terwijl hij steunt op zijn stok.

Wat moet ik met die fletse kleuren...

tegen Cyrano, op vriendschappelijke toon verwijtend Je bent te laat, vriend! Hoe kon jou dat nou gebeuren?

De eerste keer in veertien jaar!

cyrano die de leunstoel heeft bereikt en is gaan zitten; op een vrolijke toon die contrasteert met zijn gezicht Dat flikken ze me Niet nog eens! Ik werd opgehouden, potverdikkeme!...

roxane Door?...

cyrano Door bezoek dat ongelegen kwam!

roxane afgeleid, doorwerkend Ah! Ongenood?

cyrano Ja, nicht, die gast kwam ongenood... Dus ik besloot

De lastpost weg te sturen. Het is zaterdag vandaag,

Zei ik, de dag dat ik een vaste afspraak heb, dus graag

Een andere keer, een uurtje later, straks, misschien!

roxane luchtig Goed. Die persoon zal heus wel wachten om je terug te zien.

Ik laat je niet vertrekken voor het avond is.

cyrano zacht Misschien dat ik al eerder wegga, voor de duisternis Invalt.

Hij doet z'n ogen even dicht. Zuster Martha loopt door het park, van de kapel naar het bordes. Roxane ziet haar en wenkt haar met haar hoofd.

roxane tegen Cyrano

Geen tijd om Zuster Martha wat te plagen?

cyrano energiek, terwijl hij zijn ogen weer open doet Natuurlijk wel! Dat hoef je mij toch niet te vragen?

vet komisch

Ach, zuster Martha! Kom eens dichterbij... Je bloost!

Je ogen altijd neergeslagen!

zuster martha slaat haar ogen lachend op Maar...

Ze ziet zijn gezicht en schrikt.

Oh!

cyrano zachtjes, wijzend naar Roxane

Sst! Ik troost

Je – het is niets! luid bulderend Ik heb gisteren te vet gegeten!

zuster martha terzijde

Dus daarom ziet ie zo bleek!

hardop Dat moet u zelf weten!

vlug en zachtjes

Ga strakjes naar de refter voor een grote kom

Bouillon... Gezond en lekker... Doet u dat?

cyrano Ja, ja, ik kom.

zuster martha Ah! Eindelijk begint u het een keer te leren!  
Da's heel verstandig van u!  
roxane die ze hoort fluisteren Wil ze je bekeren?  
zuster martha Ik kijk wel lekker uit!  
cyrano Da's vreemd. Ik krijg geen preek,  
Van zuster Martha die altijd zo'n vrome kletskaus leek!...  
met kluchtig gespeelde woede  
Te deksel! Haar verbazen lukt me vast nog wel!  
Wacht...  
Hij doet alsof ie naar een goeie grap zoekt en die ook vindt.  
Ah! Je mag vanavond voor me bidden, in de kapel!  
roxane O! O!  
cyrano lachend  
Nee, dat had zuster Martha nooit gedacht!  
zuster martha zacht  
Uw toestemming heb ik maar niet meer afgewacht.  
Ze gaat naar binnen.  
cyrano weer tegen Roxane, die over haar werk gebogen zit De duivel  
mag me halen als ik dat borduursel ooit  
Voltooid zie worden!  
roxane Vóór de Noordpool is ontdood!  
Op dat moment doet een briesje blaadjes neerdwarrelen.  
cyrano De blaadjes!  
roxane tilt haar hoofd op en kijkt in de verte, de lanen in Kijk ze vallen,  
met die wonderschone tint,  
Venetiaans blond!  
cyrano Ze vallen prachtig in de wind!

Op die zo korte tocht van takken naar de aarde  
Is 't of hun laatste pracht zich aan dat vallen paarde,  
En ook al zijn ze bang om weg te rotten in de grond  
Ze zweven, als nog even levend, sierlijk rond.

roxane Melancholiek, jij?

cyrano herpakt zich Nee, Roxane, niets daarvan!

roxane Laat die platanenblaadjes lekker vallen dan...

En meldt me snel het laatste hofnieuws maar.

M'n krant!

cyrano Vooruit...

roxane Ah!

cyrano steeds bleker, vechtend tegen de pijn Zaterdag de achttiende:  
het land

In rep en roer – de koning had te veel compote geslikt,

Waarna de koorts met een lancet werd weggeprikt

En deze majesteitsschennis medisch werd gebroken;

Zeshonderddrieënzestig kaarsen aangestoken,

Zondag jongstleden, op het bal bij onze koningin;

Er gaat een nieuw pakket bezuinigingsmaatregelen in;

Madame D'Athis d'r hondje kreeg een klysma toegediend.

roxane Bah!

cyrano Maandag... noppes. Lygdamire heeft een nieuwe vriend.

roxane Oh!

cyrano met een steeds meer van pijn vertrokken gezicht

Dinsdag: het hele hof aanwezig in Fontainebleau.

Woensdag: madame Montglat zegt tegen graaf de Fiesque: ho!

Dan donderdag: Mancini koningin, of iets te snel

Van stapel? Vrijdag: graaf krijgt nu haar jawoord wel;  
En zaterdag de zesden...  
Hij doet z'n ogen dicht. Z'n hoofd valt opzij.  
stilte  
roxane verbaasd dat ze niets meer hoort, draait zich om, kijkt naar hem  
en staat verschrikt op  
Is hij flauwgevallen? Nee!  
rent naar hem toe en brult Cyrano!  
cyrano doet z'n ogen weer open en zegt, met vage stem Wat... wat...  
isser... wat?  
ziet dat Roxane over hem heen gebogen staat, zet meteen z'n hoed  
recht op z'n hoofd en deinst verschrikt terug in z'n fauteuil  
't Is niets! Het valt wel mee!  
Echt! Laat me nou!  
roxane Maar toch...  
cyrano M'n oude oorlogswond!  
Uit Atrecht...  
roxane Arme vriend!  
cyrano 't Is zo voorbij.  
glimlacht geforceerd Ik ben gezond!  
roxane vlakbij hem staand  
We hebben allebei onze eigen wond: de mijne,  
Nog altijd open, draag ik hier, zal nooit verdwijnen...  
Ze legt haar hand op haar borst.  
Hier, onder deze brief van hem, vergeeld, vervaagd, maar goed,  
Je kunt nog steeds de tranen zien... en ook het bloed!  
De schemering begint op te komen.

cyrano Zijn brief!... Je hebt een keer gezegd dat ik hem lezen mocht...

roxane Ah! Wil je dat?... Zijn brief, zijn laatste ademtocht?

cyrano Vandaag... Ja...

roxane geeft hem het zwarte fluwelen zakje dat om haar hals hing Hier!

Cyrano pakt het aan.

Maak open... Lees maar wat hij schreef...

Ze gaat terug naar haar borduurwerk, vouwt het op en rangschikt de wol.

cyrano leest "Vaarwel, Roxane, schrijft iemand die niet meer leeft  
Als jij dit leest!..."

roxane houdt op, verbaasd Hardop?

cyrano leest "Vanavond, liefste schat,  
Mijn hart nog zwaar van wat ik nog te zeggen had,  
Van onverwoorde liefde, ga ik dood! Geweest,  
Geweest de tijd dat mijn bedwelmde ogen, ..."

roxane Maar je leest...

Zijn brief alsof...

cyrano gaat door

"... mijn blikken jouw gebaren kusten,  
Vol huiver vierend dat ze op spontane gratie rustten;  
Ik zie het voor me, de beweging die je maakt  
Als jij eenvoudig met je hand je voorhoofd raakt..."

roxane verward Je leest die brief...

De nacht valt ongemerkt.

cyrano "Dan wil ik schreeuwen, om het even wat...  
Ik schreeuw: vaarwel..."

roxane Je leest die brief...

cyrano “m’n liefste, lieve schat!”

roxane dromerig En met een stem...

cyrano “M’n liefste!...”

roxane Met een stem... trilt die mij...

Al eerder zulke mooie lieve dingen zei!

Ze komt heel stilletjes dichterbij, zonder dat hij het merkt, gaat achter zijn leunstoel staan, buigt zich geluidloos voorover en kijkt naar de brief.

– Het wordt steeds donkerder.

cyrano “Mijn liefde zal je geen moment verlaten, schat,

Ik ben en ook aan gene zijde blijf ik dat,

Degene die je lief heeft en er op je wacht...”

roxane legt haar hand op zijn schouder

Hoe kun je dat nu lezen in het donker? Het is nacht!

Hij trilt, draait zich om, maakt een verschrikt gebaar, laat z’n hoofd zakken.

een lange stilte

Daarna, in het pikkedonker, vouwt ze haar handen en zegt uiterst langzaam

Degene die al veertien jaar die rol moet spelen

Van oude vriend die komt om grapjes mee te delen!

cyrano Roxane!

roxane Jij was het.

cyrano Nee, nee, Roxane!

roxane Jij!

Ik had het kunnen weten toen hij mijn koosnaam zei!

cyrano Ik was het niet!

roxane Jij was het wel!

cyrano Ik zweer je toch

Van niet!

roxane Maar ik doorzie heel dat grootmoedige bedrog:

Die brieven, die schreef jij...

cyrano Nee!

roxane Die woorden... lief en gek en vrij...

Dat was jij...

cyrano Nee!

roxane Die stem die nacht... ook dat was jij!

cyrano Ik zweer je, eerlijk niet!

roxane Die ziel, dat was de jouwe!

cyrano Ik hield niet eens van je!

roxane Je hebt wél van mij gehouden!

cyrano geeft zich nog niet gewonnen

Dat was die ander!

roxane Jij was het die van me hield!

cyrano met steeds zwakkere stem

Nee... au...

roxane Dat klinkt al zachter!

cyrano Nee, nee, liefste, ik hield niet van jou!

roxane Ah! Zoveel is gestorven... dat herrezen is!

Veertien jaar lang verzwegen je mij wat hier te lezen is...

De tranen op die brief, die zonder hem ook net zo goed

Geweest was, waren die van jou?

cyrano reikt haar de brief aan

Ja, maar 't was wel zijn bloed...

roxane Maar waarom heb je dan vandaag gekozen om

Die grootse stilte te verbreken?

cyrano Ja... Waarom?...

Le Bret en Ragueneau komen aangerend.

Zesde scène

De zelfden, Le Bret en Ragueneau

le bret Weer niet geluisterd! Ah! Ik wist het! Hij is daar!

Dat ongeleide roekeloze projectiel!

cyrano komt glimlachend overeind Nee maar!

le bret Het wordt zijn dood, Roxane, als ie opstaat.

roxane God!

Die zwakte... van daarnet... wat is er met hem aan de hand...?

cyrano O, ja, da's waar ook! Ik loop achter met m'n krant!

... Op zaterdag de zesentwintigste werd toch nog onverwacht

Dhr. Cyrano de Bergerac finaal om zeep gebracht.

Hij ontbloot z'n hoofd; we zien dat z'n hoofd helemaal in het verband zit.

roxane Wat zeg je nou? – Cyrano! – Z'n hoofd geheel verbonden!...

Wat hebben ze je aangedaan? Waarom?

cyrano “Mijn wonden

Zijn door het slagzwaard van een held mij toegebracht!”

Dat had ik 't liefst gezegd – het lot, dat overal om lacht,

Bedacht voor mij een hinderlaag, met een blok hout!

Brandhout dat uit de lucht viel! Zelfs doodgaan doe ik fout!

ragueneau Ach, ach! Meneer!...

cyrano Toe, Ragueneau, nou niet zo blèren!...

Hij reikt hem de hand.

Wat doe je tegenwoordig?

ragueneau door zijn tranen heen  
Kaarsen... snuiten... bij Molière.  
cyrano Molière!  
ragueneau Morgen ben ik weg bij deze comédien;  
Ik ben gebelgd... Ze speelden gisteren Scapin...  
Hij heeft een hele scène van je ingepikt!  
le bret 't Is plagiaat!  
ragueneau Jazeker! Dat 'te deksel, da's getikt!'  
le bret razend Gejat van jou!  
cyrano Sst! Stil! Juist goed dat hij het heeft gedaan!  
tegen Ragueneau  
Vertel, die scène, sloeg die nog een beetje aan?  
ragueneau snikkend Meneer! Ze lagen dubbel!  
cyrano Ik heb het altijd geweten:  
Ik mag souffleren – en daarna word ik vergeten!  
tegen Roxane Weet je die avond nog, toen Christian gesproken had?  
't Is dat moment dat heel mijn leven samenvat:  
Ik bleef beneden, in het schimmig donker staan,  
Zodat een ander voor een kus omhoog kon gaan!  
Dat is rechtvaardigheid, dus ik zeg voor ik dood ga rap:  
Molière, die is geniaal en Christian was knap.  
Op dat moment klinkt de klok van de kapel en zien we de nonnen zich  
in de verte, door de laan, naar de dienst begeven.  
Laat ze maar bidden, nu hun klokje heeft geluid!  
roxane staat op en roept O, Zuster! Zuster!  
cyrano houdt haar tegen  
Nee! Het maakt al niet meer uit...

Als jij bent teruggekeerd, zal ik er niet meer zijn.  
De nonnen zijn de kapel binnengegaan. We horen het orgel spelen.  
Het schortte mij nog aan wat harmonie... da's fijn!  
roxane Ik hou van je, blijf in leven!  
cyrano Nee, dit heeft geen sprookjeseind  
Waar in de paddenprins z'n lelijkheid verdwijnt  
Zodra die zonnewoorden klinken als muziek...  
Zoals je ziet, ben ik nog steeds dezelfde, qua fysiek...  
roxane Ik heb jou dit aangedaan! Ik! Ik!  
cyrano Jij? In tegendeel...  
De vrouwelijke zachtheid viel mij nooit ten deel.  
Mijn moedertje vond mij niet knap. Ik had geen zus.  
En later duchtte ik de spottersblikken, dus  
Heb ik aan jou te danken dat er in mijn leven  
Tenminste één vriendin in jurk voorbij kwam zweven.  
le bret wijst naar de volle maan die door de bomen schijnt  
Daar komt een andere vriendin van jou, de maan!  
cyrano glimlacht naar de maan Ik zie het.  
roxane Eén geliefde moet ik twee keer laten gaan!  
cyrano Le Bret, ik hoef geen vindingrijkheid meer te dienen  
En kan nu naar de maan, ook zonder vliegtuig!  
roxane Wat zeg je?  
cyrano Daar, ik zeg het je, waarheen ik wijs,  
Waar ik word heen gestuurd, vind ik mijn paradijs.  
Alle verbannen zielen werken daar pro deo,  
Ik tref er Thales, Socrates en Galileo!...  
le bret komt in opstand

Nee! Nee! Dit is te stom voor woorden! Het is veel  
Te onrechtvaardig! Zo te sterven!... 't vliegt me naar de keel...  
Zo'n dichter! Zo'n groot hart! Kon niemand die beschermen?  
Zo doodgaan!...

cyrano Heeft meneer Le Bret weer wat te kermen?

le bret barst in snikken uit M'n lieve vriend...

cyrano richt zich op, met verwarde blik

Cadetten zijn we, uit Gasconje...

– Elementaire massa... wie... verzon je...

le bret Zijn kennis is door ijlkoorts niet in slaap gesust...

cyrano Ooit... heel erg lang geleden... zei Copernicus...

roxane Oh!

cyrano Te bar, te droes, te deksel, da's toch getikt,

Wie o wie vond die kerel voor een galei geschikt?...

Filosoof, bohémien,

Dichter, knokker, comédien,

En vliegtuigmecanicien,

Ging als schermer van tak tak tak!

Als minnaar ook – zij het met de pen –

Hier ligt Hercule-Savinien

De Cyrano de Bergerac

Die alles was en niets werd – enfin,

... Ik moet nu gaan. Ik kan ze niet meer laten wachten.

Ik laat u nu helaas alleen met uw gedachten...

Excuus. Het spijt me. Kijk, ik word al opgehaald,

Door 'n ongenode maar gastvrije manestraal!

Hij valt terug in zijn stoel. De tranen van Roxane brengen hem weer terug in de werkelijkheid. Hij kijkt haar aan terwijl hij haar sluier streelt. Ik wil niet dat je minder huilt om hem, die brave, Charmante, mooie Christian; maar als ik ben begraven En als de grote kou mijn wervels en mijn botten heeft, Zorg dan dat jij aan deze rouw een extra inhoud geeft En dat je rouw om hem een beetje rouw om mij Zal worden.

roxane Dat beloof ik!

cyrano bevangen door heftige rillingen staat hij bruusk op Kom niet dichterbij!

En ondersteun me niet! Geen mens! Alleen die boom!  
stilte

Hij komt. Ik voel me al geschoeid in marmer. 't Is geen droom...

M'n handen zijn van lood.

Hij verstijft.

Hij komt al hiernaartoe...

Dan wacht ik hem wel staande op...

Hij trekt zijn zwaard.

Mijn zwaard is nog niet moe!

le bret Cyrano!

roxane bezwijmt Cyrano!

Allen deinzen geschrokken terug.

cyrano Hij kijkt me aan, dag Hein,

Waag jij het naar m'n neus te kijken, voor de gein?

Hij heft z'n zwaard.

Wat zeg je?... Het is zinloos?... Ja, dat weet ik best!

We vechten niet omdat we hopen op succes!  
Nee! Nee! 't Is juist zo mooi omdat het zinloos is!  
Wie zijn die lui? Met duizend man? Dat is geen kattepis!  
Ah! 't Zijn m'n oude vijanden die ik daar zie!  
De Leugen?  
Hij slaat met z'n zwaard in het luchtledige.  
Kijk, kijk! – Ha! Ha! Ha! Het compromis!  
Vooroordelen, Lafheid!...  
Hij slaat.  
Water in de wijn?  
Nooit! Nooit! Kijk aan, dat moet de Domme Dwaasheid zijn!  
– Ik weet wel dat de strijd in jullie voordeel wordt beslecht.  
Maakt niet uit want ik vecht en ik vecht en ik vecht!  
Hij slaat molenwiekend om zich heen tot hij buiten adem ophoudt.  
Ja, pak me alles af. De roos en de laurier!  
Neem mee! Sla toe! Want ik draag altijd nog iets hier  
Dat met me meegaat en als ik vandaag verschijn  
Voor God, dan zal mijn groet een bezem voor de hemel zijn,  
't Is iets waaraan geen smetje kleeft en geen rumoer.  
Dat krijg je niet, dat is...  
Hij stoot toe met geheven zwaard.  
En dat is...  
Het zwaard valt uit z'n handen, hij wankelt, valt in de armen van Le Bret  
en Ragueneau.  
roxane buigt zich over hem heen en kust hem op het voorhoofd Dat  
is...

cyrano doet z'n ogen weer open, herkent haar en zegt glimlachend Mijn  
bravoure!

Doek

Cyrano de Bergerac ging als de bewerking Cyrano bij het Bostheater op 26 juli 2013 in première in het Amsterdamse Bos. In dit boekje is de integrale vertaling uitgegeven

Spel:

Bram Coopmans, Jochem Stavenuiter,  
Alejandra Theus, Willemijn Zevenhuijzen,  
Joost Bolt, Dora Groothof, Stijn Vervoort,  
Roderick Bredenoord

Vertaling/bewerking:

Erik Bindervoet, Ingejan Ligthart Schenk

Regie:

Ingejan Ligthart Schenk

Muziek:

Roald van Oosten

Edmond Rostand (1868-1918) was een Franse toneelschrijver uit de Romantiek. Rostand schreef veel voor het theater, maar naast de Comédie Héroïque Cyrano de Bergerac is eigenlijk alleen L'Aiglon nog enigzins bekend omdat hij dat schreef voor Sarah Bernhardt. In 1901 werd Rostand verkozen tot lid van de Académie Française.

Toneelwerk o.a.

Les Deux Pierrots – 1890

Les Romanesques – 1894

La Princesse lointaine – 1895

Cyrano de Bergerac – 1897

La Samaritaine – 1897

L'Aiglon – 1900

Le Bois sacré – 1908

Chantecler – 1910

La Dernière Nuit de Don Juan – 1911

Faust – een bewerking van Goethe's laatste stuk – 1922

Erik Bindervoet (Amsterdam, 1962) is dichter en vertaler. Hij vertaalde met Robbert-Jan Henkes onder andere werk van James Joyce, Karl Kraus, Bob Dylan en The Beatles. In 2014 publiceerde hij Spinoza's Achtbaan (met tekeningen van Saskia Pfaeltzer) en de dichtbundel Het vuil van de schoonheid. In 2018 verscheen De olifant van Oostzaan. Komend jaar verschijnt Aldus sprak Nietzsches zuster (met tekeningen van Saskia Pfaeltzer, bij de Wereldbibliotheek)

[www.erikbindervoet.nl](http://www.erikbindervoet.nl)

## Toneelwerk

Hotel Informatie v/h Hotel De Olifant alias

Hotel Information oftewel Lekken\* – 2017

Botten – 2015

De Mannen van Minsk – i.s.m. Robbert-Jan Henkes – 2013

Overlast\* – i.s.m. Michèle Bernard – 2011

Heart of Darkness – 2004

## Vertaald / bewerkt

Meeuw\* – 2018

Romeo en Julia\* – 2016  
De Iedereen – naar Elckerlyc – 2016  
Michael Kramer\* – Gerhart Hauptmann – 2015  
Veel verkeer om niets – naar William Shakespeare – i.s.m. Ingejan Ligthart Schenk – 2015  
Reimsreisje – naar Rossini – i.s.m. Robbert-Jan Henkes & Marcel Sijm – 2015  
De liefde voorbij – Pascal Rambert – 2014  
De laatste zomer – naar Goldoni – i.s.m. Francis Sanders – 2014  
Cyrano de Bergerac\* – Edmond Rostand – i.s.m. Ingejan Ligthart Schenk – 2013  
Koning Lear – William Shakespeare – i.s.m. Robbert-Jan Henkes – 2012  
Les Enfants du Paradis – Carné/Prévert – i.s.m. Ingejan Ligthart Schenk – 2011  
Mackbeth – William Shakespeare – i.s.m. Robbert-Jan Henkes – 2010  
De laatste dagen der mensheid – Karl Kraus – i.s.m. Robbert-Jan Henkes – 2008  
Hamlet – William Shakespeare – i.s.m. Robbert-Jan Henkes – 2001

\* Deze teksten werden eerder uitgegeven bij De Nieuwe Toneelbibliotheek